

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE KENTSEL KAMUSAL ALAN - MEKÂN:
FARKINDALIK VE KULLANIM AÇISINDAN ISPARTA
İNCELEMESİ**

**Mehmet NALBANT
1530203026**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ**

ISPARTA-2018

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Mehmet NALBANT	
Anabilim Dalı	Kamu Yönetimi	
Tez Başlığı	Kamusal Alan, Kentsel Mekân ve Türkiye: İsparta İncelemesi	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Türkiye'de Kentsel Kamusal Alan - Mekânın Farklılık ve Kullanım Açısından İsparta İnceleme	
<p>Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 31./05/18 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;</p> <p>☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²</p> <p>ile aşağıdaki kararı almıştır.</p> <p>☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ³ kararlaştırılmıştır. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ⁴ kararlaştırılmıştır.</p>		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ / Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Hüseyin GÜL / Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Yasemin HAYTA / Bilkent Eren Univ.	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

²OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 28-(4) Tezi hakkında DÜZELTME kararı verilen öğrenci sınav tarihinden itibaren en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur.

⁴Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Kentsel Kamusal Alan-Mekân: Farkındalık ve Kullanım Açısından Isparta İncelemesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Mehmet NALBANT

31/05/2018

(NALBANT, Mehmet, *Türkiye’de Kentsel Kamusal Alan-Mekân: Farkındalık Ve Kullanım Açısından Isparta İncelemesi*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2018)

ÖZET

Kamusal alan, Jürgen Habermas’ın 1970’lerde tartışmaya açtığı ve köken olarak Antik Yunan Agora ve Akropolislerine kadar dayanan bir mefhumdur. En basit ifadeyle kamusal alan, demokrasinin inşa edildiği alanlardır. Kamusal alanın imgeden simgeye doğru dönüşüm süreci ise bir mekan dahilinde olmaktadır. Bu alanlar ise kentsel kamusal mekânlardır.

Isparta açısından kamusal mekânların kullanımı ve farkındalığına dair literatüre katkı sunmayı amaçlayan bu çalışmanın temel amacı, insan-mekân ilişkisini Isparta’da yer alan kentsel kamusal mekânlar üzerinden ortaya çıkarmaktır. Çalışmada ilk olarak kent, kamu, kamusal ve kamusal mekân gibi kavramların tanımlamalarına yer verilmiş akabinde ise kamusal mekânın Türkiye’deki tarihsel serüveni açıklanmıştır.

Çalışmada hem nicel hem de nitel yöntemler kullanılmıştır. Örneklem olarak seçilen Kaymakkapı Meydanı, İstasyon Caddesi, İyaş Park AVM, Kafeler Caddesi, Centrum Garden AVM ve Ayazmana Mesire alanında rastlantısal olarak katılımcılara anket uygulanmıştır. Ayrıca bu mekânlar içerisinde gözlem notları tutulmuş ve çalışmada aktarılmıştır.

Çalışmanın sonuçları ise, ilk olarak Isparta halkının kamusal mekânları, ‘kamu idaresinin alanı’ ile özdeşleştirmekte olduğunu göstermektedir. Ayrıca katılımcılar tarafından Isparta’nın en çok bilinen kamusal mekânı da Kaymakkapı Meydanı olarak belirlenmiştir. Kullanım açısından çıkan sonuçlara göre ise Isparta’da yer alan kamusal mekânların engelli vatandaşların kullanımına uygun olmadığı yönündedir. Katılımcılar tarafından en az kullanılan kamusal mekân ise Centrum Garden AVM’dir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kamu, Kamusal Alan, Kentsel Kamusal Mekân, Isparta

(NALBANT, Mehmet, *Urban Public Space In Turkey: The Case of Isparta With Regard to Awareness and Use*, Master Thesis, Isparta, 2018)

ABSTRACT

Public space is a notion put forward by Jurgen Habermas in 1970s and it could terminologically be traced back to ancient Greek agora and Acropolis. In simplest terms, public space is the site of democracy construction. The process of transformation of public space from imagery to symbol is through public domains, and that domains are urban public spaces.

The main objective of this study that aims to contribute to the literature related to the awareness in regard to the utilization of public domain in Isparta, is to ascertain human-domain relations through urban public domains in Isparta. Throughout the study, the definitions of the concepts like urban, public, publicity and public domain is, first, provided. Then, the history of public domain in Turkey is expressed.

Both qualitative and quantitative methods are utilized in the study. Questionnaires were conducted to randomly selected participants in the domains that had been selected as sample; i.e. Kaymakkapi square, Istasyon street, Iyas Park mall, Coffee district, Centrum Garden mall and Ayazmana picnic area. Moreover, observation is also conducted in these places and the notes are narrated in the study.

As for the outcomes of the study; it, first of all, reveals that people in Isparta identifies public domain with domain of public administration. Moreover, Kaymakkapi square is defined by the participants of the study as the most well-known public domain. In terms of utilization, the public domains in Isparta are deemed unsuitable for the use of people with disabilities. Centrum Garden Mall is rated to be the least utilized domain of public use by the participants of the study.

Key Words: City, Public, Public Space, Urban Public Space, Isparta

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA TUTANAĞI.....	i
YEMİN METNİ SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEKÂN - ALAN AÇISINDAN KENT VE KAMUSALLIK

1.1. KENT EKSENİNDE MEKÂN VE ALAN KAVRAMLARI	5
1.1.1. Kent ve Kentsel Mekân.....	5
1.1.2. Kamu ve Kamusallık.....	8
1.1.3. Kamusal Alan ve Kamusal Mekân.....	11
1.1.3.1. Kamusal Alan.....	12
1.1.3.1.1. Kamusal ve Özel Alan Ayrımı.....	12
1.1.3.1.2. Kamusal Mekân Türleri ve Özellikleri.....	13
1.1.3.2. Kamusal Mekân	14
1.1.3.2.1. Kentsel Kamusal Mekân	15
1.1.3.2.2. Kentsel Özel Mekân.....	16
1.2. KENT VE KAMUSALLIK	16
1.2.1. Kent ve Değişen Anlamı	16
1.2.2. Modern Kente Geçiş ve Değişim.....	18
1.2.2.1. Sanayi Kapitalizmi ve Kent	20
1.2.2.2. Küreselleşme ve Kent	22
1.2.3. Kent ve Kamusallık İlişkisi.....	24
1.3. TARİHSEL AÇIDAN KAMUSAL ALAN-KAMUSAL MEKÂN	25
1.3.1. Tarih Öncesi Çağlar ve Kamusal Mekân	25
1.3.2. Antik Çağda Kamusal Alan/Mekân	27
1.3.3. Orta Çağda Kamusal Alan/Mekân	29
1.3.4. Modern Çağda Kamusal Alan/Mekân.....	31
1.3.5. Postmodern Çağda Kamusal Alan/Mekân	33

İKİNCİ BÖLÜM

KAMUSAL ALAN, KAMUSAL MEKÂN VE TÜRKİYE

2.1. TEMEL KENTSEL KAMUSAL ALAN-MEKÂNLAR.....	36
2.1.1. Cadde	36
2.1.2. Sokak	37
2.1.3. Meydan	38
2.1.4. Kahvehane ve Salon.....	40
2.1.5. Tiyatro- Müze- Konser Salonları	41
2.1.6. Alışveriş Merkezleri.....	42
2.1.7. Park ve Mesire Alanları	44
2.2. TÜRKİYE’DE KENTSEL KAMUSAL ALAN – MEKÂN	45
2.2.1. Klasik Osmanlı Döneminde Kent ve Kamusal Alan.....	45
2.2.1.1. Klasik Osmanlı Kenti.....	46
2.2.1.2. Klasik Osmanlı Kentinde Kamusal Alan	48
2.2.2. Modernleşme Çabaları Ekseninde Osmanlı’da Kent ve Kamusal Alan.....	50
2.2.2.1. Osmanlı Modernleşmesi Sürecinde Kent.....	51
2.2.2.2. Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentinde Kamusal Alan.....	53
2.2.3. Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşundan Günümüze Kent ve Kamusal Alan.....	55
2.2.3.1. Cumhuriyet Dönemi Kenti.....	55
2.2.3.2. Cumhuriyet Dönemi Kentinde Kamusal Alan	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENTSEL KAMUSAL ALAN-MEKÂN: FARKINDALIK VE KULLANIM AÇISINDAN ISPARTA İNCELEMESİ

3.1. LİTERATÜR TARAMASI.....	60
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	61
3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	62
3.4. ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN BİLGİLER	63
3.5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	64
3.5.1. Demografik Bulgular	64
3.5.2. Isparta ve Kentsel Kamusal Mekâna Ait Bulgular.....	73
3.5.3. Gözleme İlişkin Bulgular	101
3.5.3.1. Kaymakkapı Meydanı	101
3.5.3.2. Kafeler Caddesi.....	102
3.5.3.3. Ayazmana Mesire Alanı.....	102
3.5.3.4. İstasyon Caddesi	103
3.5.3.5. İyaş Park AVM	103

3.5.3.6. Centrum Garden AVM.....	104
SONUÇ	105
KAYNAKÇA.....	110
EKLER	119
ÖZ GEÇMİŞ.....	128

KISALTMALAR

TDK	:Türk Dil Kurumu
SDÜ	:Süleyman Demirel Üniversitesi
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
AVM	:Alışveriş Merkezi

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	65
Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	65
Tablo 3: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	65
Tablo 4: Katılımcıların Çocuk Sayılarına Ait Dağılım.....	66
Tablo 5: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	66
Tablo 6: Katılımcıların Mesleklere Göre Dağılımı.....	67
Tablo 7: Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Dağılımı.....	68
Tablo 8: Katılımcıların Engel Durumlarına Göre Dağılımı.....	68
Tablo 9: Katılımcıların Ailesinde Bulunan Engelli Bireylerin Durumlarına Göre Dağılım.....	68
Tablo 10: Katılımcıların Memlekete Göre Dağılımı.....	69
Tablo 11: Katılımcıların Isparta'da İkamet Ettiği Mahalleye Göre Dağılımı.....	71
Tablo 12: Katılımcıların Isparta'da İkamet Ettiği Süreye Göre Dağılım.....	72
Tablo 13: Katılımcıların Isparta'da Bulunma Nedenlerine İlişkin Dağılım.....	73
Tablo 14: Katılımcıların 'Kamusal Alan' Kavramını Tanımlanmasına İlişkin Dağılım.....	74
Tablo 15: Katılımcılara Göre Kentsel Kamusal Mekânlar.....	76
Tablo 16: Katılımcıların Çeşitli Kentsel Kamusal Mekân ve Özel Alan Ayrımına Dayalı Farkındalığına İlişkin Dağılım.....	77
Tablo 17: Katılımcılara Göre Isparta Kent Merkezinin Tespitine İlişkin Dağılım.....	80
Tablo 18: Katılımcıların Isparta Kent Merkezinde Aklında Yer Alan İlk Mekân/Yer'e İlişkin Dağılım.....	81
Tablo 19-A: Katılımcılara Göre Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Simgelerin Tespitine İlişkin Dağılım.....	82
Tablo 19-B: Katılımcılara Göre Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Simgelerin Tespitine İlişkin Dağılım.....	83
Tablo 19-C: Katılımcılara Göre Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Simgelerin Tespitine İlişkin Dağılım.....	84
Tablo 20: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Alanların Yeterlilik Düzeyine İlişkin Dağılım.....	85
Tablo 21: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Alanların Yetersiz Görülme Nedenleri.....	86
Tablo 22: Kent Merkezinde Yer Alan Kapalı Sosyo-Kültürel Kamusal Alanların Yeterlilik Düzeyi.....	87
Tablo 23: Kent Merkezinde Yer Alan Sosyo-Kültürel Kamusal Alanların Yetersiz Görülme Nedenleri.....	88
Tablo 24: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların Kullanımın Amacına İlişkin.....	89
Tablo 25: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların, Kullanım Kolaylığı Açısından Değerlendirilmesi.....	90
Tablo 26: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların Olumsuz Olarak Değerlendirme Nedenlerine İlişkin Dağılım.....	91
Tablo 27: Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların, Çocukların Kullanım Kolaylığı Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Dağılım.....	92
Tablo 28: Isparta Kent Merkezinde Açık Kentsel Kamusal Mekânların, Çocukların Kullanım Kolaylığı Açısından, Olumsuz Olarak Değerlendirenlerin Nedenlerine İlişkin Dağılım.....	93
Tablo 29: Isparta Kent Merkezinde Açık Kentsel Kamusal Mekânların, Çocukların İlk Sosyalleştiği Yer Olması Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Dağılım.....	93
Tablo 30: Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların, Katılımcılar Tarafından Olumsuz Olarak Değerlendirenlerin Nedenlerine İlişkin Dağılım.....	93
Tablo 31: Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Kamusal ve Yarı Kamusal Mekânların Kullanıcılar Tarafından 'Kullanım Sıklığına' Göre Değerlendirilmesini İçeren Dağılım.....	94
Tablo 32: Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Kamusal ve Yarı Kamusal Mekânların Kullanıcılar Tarafından 'En Sık Kullanıldığı Zaman Dilimine Göre Değerlendirilmesini İçeren Dağılım.....	97

Tablo 33: Katılımcıların Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânları ve Yarı Kamusal Mekânları Temizlik, Ulaşım, Güvenlik ve Kullanıma Uygunluk Açısından Değerlendirmesine İlişkin Dağılım.....	99
--	----

ÖNSÖZ

Kentsel Kamusal mekân, tarihten bu yana toplumsal yaşamın vazgeçilmez yerleri olmuştur. Bu bağlamda Agora'dan Forum'lara, Pazar yerlerinden meydanlara kadar tüm kamusal mekânlar tarihten bu yana insan ve toplum yaşamına anlam katmış, kent kültürünün ve kimliğinin gelişmesinde önemli pay sahibi olmuştur. Beşer, yaşamı boyunca her daim bir mekan dahilinde iletişimde ve etkileşimde bulunmuştur. Bu minvalde kamusal mekanlar bu iletişim ve etkileşimin odak noktaları olarak tarihten bu yana değişerek ve dönüşerek var olmaktadır. Isparta açısından kamusal mekânların kullanımını anlamayı hedefleyen “*Türkiye’de Kentsel Kamusal Alan-Mekan: Farkındalık ve Kullanım Açısından Isparta İncelemesi*” adlı bu çalışmada da günümüzde insan-mekan ilişkisinin farklı boyutları kamusal mekanlar üzerinden incelenmiştir.

Yüksek lisans eğitimimde ve akademik çalışmalarımda desteğini bir an olsun esirgemeyen ve meslek hayatımda örnek aldığım, danışman hocam Sayın Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ’e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Olumlu ve yapıcı eleştirilerini kırmadan açık ve anlaşılır bir şekilde yapan, tecrübesini ve deneyimini var gücüyle öğrencileriyle paylaşmaktan çekinmeyen hem yüksek lisans eğitimimde metodoloji hususunda hem de tezimin şekillenmesinde katkılarını esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Hüseyin GÜL’e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Görev yaptığım üniversitede tez yazdığım dönemde her sorumu içtenlikle cevaplayan, görüş ve önerileriyle tez çalışmamda önemli katkılar sağlayan, tüm sorunlarımı çözmeme yardımcı olan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yasemin HAYTA’ya gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez yazdığım dönemde, tezin çıkmazlarında moral ve motivasyon toplamamı sağlayan kıymetli dostlarım Arş. Gör. Sezgin SEZGİN’e ve Arş. Gör. Çağrı SÜREK’e gönülden teşekkürlerimi sunuyorum. Hayatım boyunca hep yanımda olan ve desteklerini her zaman hissettiğim babam Ramazan NALBANT ve annem Elmas NALBANT’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, eğitim hayatım boyunca üzerimde emeği olan saygıdeğer, eli öpülesi tüm hocalarıma sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Mehmet NALBANT

ISPARTA - 2018

GİRİŞ

Kent, insanların yaşamda anlam arayışının ve ortak yaşamın uygun şartlarda devam ettirebilirliğin bir sonucu olarak doğmuştur. Bir başka ifadeyle kent, beşerin gelişimi ve değişimi doğrultusunda oluşan, büyüyen ve günümüze kadar gelen toplumsal ve fiziki bir alandır. Kent yaşamındaki döngü mahrem ve kamusal olarak iki temelde oluşmaktadır. Bu bağlamda mahrem yaşam hanelerin içindeyken, kamusal ilişkiler cadde, sokak, meydan gibi temel kamusal mekânlarda kurulmaktadır.

1970’lerde J. Habermas’ın bilimsel anlamda kavramsallaştırdığı kamusal alan; kent yaşamında demokrasinin inşa edildiği alanlardır. Kamusal alanlar değişen tarih boyunca kent formu içerisinde çeşitli isimlere sahip olsa da temelde bir mekan dahilinde toplumsal yaşamın vazgeçilmez unsurları olmuşlardır. Kamusal yaşamın kökenleri Antik Yunan’a dayanmaktadır. Antik Yunan kentleri içerisinde yaşayan yurttaşlar “*agora ve akropolis*”lerde, günlük yaşamın zorluklarını aşmak ve yaşama dair itirazlarını, kabullerini ve görüşlerini açıklamak için bu kamusal mekânları inşa etmişlerdir. Dolayısıyla, kamusal alan Antik Yunan’da eşitler arasında olan yurttaşların yaşam içerisinde ortaya çıkan sorunlara ortak bir çözüm aramasının sonucu olarak doğmuştur.

Antik Yunan kentlerinin içerisinde doğan kamusal alan, Roma kentlerinde de varlığını sürdürmüştür. Roma kentlerinin en önemli kamusal alanları “*forum*”lardır. Roma dönemine ait forumlar, Antik Yunan döneminden farklı olarak itirazların, kabullerin ve tartışmanın değil daha çok eğlencenin ön plana çıktığı alanlar olmuştur. Roma’nın yıkılışını takiben karanlık çağ olarak adlandırılan Ortaçağ kentlerinde de kamusal alanlar yaşamına devam etmiştir. Dönemin simgesi olan kaleler içerisinde yer alan ‘*pazar yerleri*’nde kamusal yaşam sürmüştür. Özellikle kale dışından gelen köylüler ile kale içinde yaşayanların karşılaştığı tam da kalenin iç kısmındaki sınırlarında kurulan pazar yerlerinde kamusal yaşamın yeni bir formu olmuştur. Ticaretin gelişmesi ve kale kentlerin yıkılışını takip eden süreçte aydınlanma dönemi başlamış ve kent özgürlüğüne kavuşmuştur.

Avrupa’da Rönesans ve reform hareketleri sonucunda modern kentin temelleri atılmıştır. Modern kente geçiş öncesinde Rönesans döneminde kamusal alanlar, süs ve

gösterişin sergilendiği alanlar olarak varlığını sürdürmüştür. Modern kente geçiş ile birlikte, yeni kamusal alanlar da oluşmaya başlamıştır. Modern kentin en önemli kamusal mekânları ise “*meydan*”lardır. Meydanlar ise ilk ortaya çıkışı itibariyle monarşinin gücünün sergilendiği bir alan olmakla birlikte zaman içerisinde kent hakkı taleplerinin, mitinglerin ve tartışmadan uzlaşmaya dönüşen demokrasinin simgesi olan bir kamusal mekân olarak varlığını sürdürmüştür.

Kamusal alanların Anadolu topraklarındaki serüveni Avrupa’dakinden çok farklı olmuştur. Özellikle uzun bir süre boyunca hoşgörü temelinde birarada yaşayan Anadolu toplumu, hem farklı bir kamusal yaşamı deneyimlemiş hem de farklı kamusal mekânları oluşturmuşlardır. Klasik Osmanlı döneminde kamusal yaşamın merkezi ‘mahalleler’ olmuştur. Özellikle farklı etnik ve dini gruplara mensup kişiler kendilerine özgü oluşturdukları mahallelerde çok farklı ve çeşitli kamusal özellikleri ortaya çıkarmışlardır. Klasik Osmanlı döneminde en önemli kamusal mekanlar, cami avluları, bedestenler ve çarşılardır. Bu dönemde en önemli kamusal mekan ise ‘*külliyeler*’dir.

Osmanlı Devleti’nde batı tarzı kamusal alanların oluşumu ise 16. Yüzyılda kahvehanelerin doğuşu ile ortaya çıkmıştır. Kahvehanelerin Osmanlı Devleti kamusal mekânlarına yaptığı büyük etkinin kaynağı ‘özgün’ bir ortamı olmasındandır. Bu özgünlük, farklı etnik ve dini grupların buluşma noktası olmasından ileri gelmektedir. Klasik Osmanlı dönemine ait toplumsal yapıda mahalleler etnik ve dini yapılara göre oluşmakta, dolayısıyla her topluluğun veya cemaatin kamusal alanı belli bir sınır içerisinde gerçekleşmekteydi. Kahvehaneler, din ve etnik köken gözetmeksizin toplumdaki her grubun kaynaştığı ve entelektüel sohbetlerin yapıldığı bir yer olması bakımından Osmanlı Devleti’nde özgün bir kamusal mekân olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması ve yeni bir ulus devletinin inşa edilmesi süreci de kamusal mekânların durumunu etkilemiştir. Bu bağlamda ulus devleti simgeleyecek yeni meydanlar ve parklar Ankara ili başta olmak üzere tüm yurttan inşa edilmeye başlanmıştır. Geçmişten çok keskin bir kopuşun yaşandığı bu dönemde toplumsal kabulleri reddeden bir noktada kamusal alanlar varlığını sürdürmüştür.

Yukarıda özetlendiği kadarıyla kamusal mekânlar sürekli dönüşen alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır ancak insanlar doğası gereği sosyalleşmeyi arzuladığı için bu alanlardan da vazgeçememektedir. Tarihten bu yana değişen işlevlere sahip olan

kamusal alanlar, insan yaşamının önemli bir noktasına konumlanmıştır. Türkiye'nin kamusal alan serüveni Osmanlı Devleti'nde kahvehanelerin 16. Yüzyılda ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Zaman içerisinde yaygınlık kazanan kamusal alanlar Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşu ile birlikte siyasetin çatışma alanı haline gelmiştir.

Günümüzde ise kamusal alanlar-mekanların tüketim kültürü ekseninde şekillendiği görülmektedir. Bu çalışmanın ana amacı, Türkiye'de Isparta örneklemini dahilinde insan-mekan ilişkisini kentsel kamusal mekanlar üzerinden tartışmaya çalışmaktır. Bu bağlamda çalışmanın alt amaçları ise şunlardır:

1. Isparta'da en önemli kamusal mekânların hangisi olduğunu belirlemek.
2. Isparta halkının bu mekânları hangi süre zarflarında ve ne sıklıkta kullandığını tespit etmek.
3. Isparta halkının kamusal alan kavramından ne anladığını veya nasıl anlamlandırdığını ortaya çıkarmak,
4. Isparta halkının kentsel kamusal mekânları hangi amaçlarla kullandığını ortaya çıkarmak,
5. Isparta halkının kentin en temel kamusal mekânlarının ne ölçüde farkında olduğunu ortaya çıkarmak,
6. Isparta özelinde kentsel kamusal mekânların kullanımında ortaya çıkan problemleri belirlemektir.

Çalışmanın ilk bölümünde kent, kamusal, kamusallık, kamusal mekân gibi kavramlar ele alınmış, kamusal alan ve mekân ayrımı ile birlikte kamusal – özel ayrımının nasıl olduğu açıklanmıştır. Yine bu bölümde kamusal alanın ve kentin tarihteki değişimi ve dönüşümünün nasıl olduğu ortaya konmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise bir kentte yer alan temel kentsel kamusal mekânların hangi yerler olduğu açıklanmıştır. Ayrıca bu bölümde Klasik Osmanlı döneminden başlamak üzere Anadolu topraklarında kamusal mekanın ve kentin dönüşümü yapılan literatür taraması ile açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Isparta'da yer alan katılımcıların kamusal mekân kullanımına ve farkındalığını ölçmeye yönelik hem nitel hem de nicel bir çalışma yapılmıştır. Örneklem olarak ise Isparta'nın altı temel kentsel kamusal mekânı seçilmiştir. Bu mekânlar Kaymakkapı Meydanı, Kafeler Caddesi, AVM -1 , AVM-2, Ayazmana Mesireliği ve İstasyon Caddesi'dir. Örneklem olarak seçilen bu

mekânlarda 32 sorudan oluşan anket uygulanmış ve 24 saatlik toplam 6 gün süreyle yarı yapılandırılmış gözlemler yapılmış, değerlendirme ve bulgulara bu bölümde yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEKÂN - ALAN AÇISINDAN KENT VE KAMUSALLIK

1.1. KENT EKSENİNDE MEKÂN VE ALAN KAVRAMLARI

Kent kavramı tarihsel süreçte değişen yapısı ve işlevleri doğrultusunda pek çok açıdan tanımlanmıştır. Kente bakış açısını sosyo-kültürel özelliklerden heterojenliğe, üretim ilişkilerinden doğan çatışmalardan düşüncelerin bir mekân temelinde paylaşılmasına kadar pek çok kavram ve durum şekillendirmektedir. Bu minvalde kent, içerisinde mevcut olan kültürel birikim ve farklı düşüncelerle, özel ve kamusal yaşamın bütün bir halde var olduğu bir mekândır. Bu bölüm kentte oluşan farklılıkların düşünsel açıdan nasıl şekillendiğini ve ortak paylaşım alanlarına nasıl etki ettiğini mekân temelindeki değişimine bağlı olarak açıklama amacını taşımaktadır.

1.1.1. Kent ve Kentsel Mekân

Kent, beşerin değişimi ve gelişimi doğrultusunda oluşan, büyüyen ve günümüze kadar gelen bir toplumsal ve fiziki alanı içermektedir. Avcı ve toplayıcı dönemin karanlık yanından, küçük köy topluluklarının yerleşimine, kale içinden sanayinin doruk noktalarına ulaştığı, ticaretin geliştiği, metropoliten bölgelere dönüşen beşerin eseri olan bir alandır kent. Tarihsel süreçte kent, içerisinde oluşan nüfus birikimi ve buna dayalı olarak var olan farklılıkların ortaya çıkardığı kültürel zenginliklerin alanıdır.

Kent kavramı etimolojik olarak incelendiğinde “batı dillerine Latince yurttaşlık(civitas) ve hemşerilik gibi bir dizi kavramdan türemiştir”.¹ “İngilizce’deki ‘kent’ terimi (Fransızca *cit *, İtalyanca’da *citta*, İspanyolca’da *ciudad*)”² bu temele dayalı olarak oluşturulmuştur. Batı dillerinde oluşan kent kavramlarının kökeni ise Antik Yunan felsefesinden gelmektedir. Farsça’da ‘*Şehr*’ anlamına gelen kent, Osmanlıcada da aynı anlamda kullanılmıştır. “Türklerin önce balık(balığ) olarak isimlendirdikleri yerleşim yerleri 11. Yüzyıldan itibaren *kend* olarak adlandırılmıştır”.³

Kent kavramı, tarihsel süreç içerisinde ekonomik, kültürel vb. açılardan beşerin oluşturduğu farklılıklar çerçevesinde tanımlanabilir. Doğa karşısında beşerin kendisini koruma arzusu ve onun karşısında güçlü olma isteği kentin gelişimini de etkilemekteydi. Kentin tanımlanmasına bu açıdan yaklaşan ve aynı zamanda kentsel

¹ Hüseyin Bal, *Kent Sosyolojisi*, Sentez Yayıncılık, Bursa, 2015, s. 31.

² R.J Holton, *Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık*, Çev. Ruşen Keleş, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999, s. 13.

³ Bal, 2015, s. 31.

ekolojik kuramını ilk geliştiren kişi de olan R. Park'tır. Park'a göre Kent; "İnsanın içinde yaşadığı dünyayı, arzularına daha uygun hale getirebilmek için verdiği çabaların en tutarlısı ve bütününe bakıldığında en başarılısıdır."⁴ Bu bağlamda Park'ın kent tanımı açısından çizdiği çerçeve insanlığın bir birikimi yani kültürel bir çerçeveydi. "Park, özel kültürel tipleriyle bir 'kültürel alanı' temsil etmesi anlamında kentin, 'medeni insanın doğal yaşam alanı'(habitatı) olduğu görüşünü benimsiyordu".⁵

Kenti insan doğası ve kültürel çerçevenin dışında, mekan – toplum ilişkisi açısından tanımlamak da mümkündür. Kent, içerisinde özel ve kamusal diye ifade edilebilecek bir mekânsal ayrımı da bünyesinde barındırmaktadır. Bu mekânsal temelde kurulan toplumsal ilişkiler kültürel birikime zemin hazırlamıştır. Aristo'nun tanımlamasına göre kent, "insanların daha iyi bir hayat yaşamak için toplandıkları yer"⁶ dir. Kenti mekân – toplum ilişkisi çerçevesinde ele alan Louis Wirth," toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu, göreceli olarak geniş, yoğun nüfuslu ve mekânda süreklilik niteliği olan yerleşme"⁷ olarak kenti tanımlamıştır.

Kenti mekân – toplum ilişkisinde değerlendirirken bu noktada kentin içerisinde oluşan bu ilişkiye bir erk yapısının varlığının ve üretim ilişkilerinin de eklenmesi gerekmektedir. Kenti mekân-toplum ve güç odakları-sınıf bağlamında değerlendiren Neo-Marksist kent kuramcılarında Harvey, artı ürünün "artı emek" şeklinde ifade edilebilecek bir dönüşüm geçirdiğini savunarak kenti bu minvalde tanımlamıştır. Bir başka ifadeyle Harvey, kenti kapitalist süreç içerisindeki yerine bağlı olarak tanımlamaktadır. Harvey, kenti ilk oluştuğu dönemde var olan "artı ürün" nün kapitalist piyasa değişimi sürecinde beliren sömürü ilişkisi içerisinde oluşan "artı emek" temelinde ele alır. Dolayısıyla Harvey'e göre kent; bir yaşamsal ortak alan olmasından öte emeği ve ideolojiyi yeniden üreten ilişkiler ve deneyimler bütünüdür.⁸

Tüm dünyada giderek değişen ve nüfusu artan kentleri, içerisinde yaşanan toplumsal süreçleri ve mekân ilişkileri bağlamında değerlendiren bir başka kent kuramcısı ise Henri Lefebvre'dir. H. Lefebvre'ye göre Kent; "Toplumun bir arazideki iz

---

⁴ Robert Park, *On Social Control and Collective Behavior*, Chicago: Chicago University Press,1967:3'den Aktaran: David Harvey, *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devrinime Doğru*, Ayşe Deniz Temiz (Çev.),Metis Yayınevi, İstanbul,2012,s.43.

⁵ Max Weber, *Şehir, Modern Kentin Oluşumu*, Çev: Musa Ceylan, Yarn Yayınları, İstanbul, 2015, s. 24.

⁶ Özdeş Gündüz, *Şehirciliğe Giriş ve Toplum Mikyası*, İTÜMF Yayını, İstanbul, 1962, s. 6. , Aktaran: Zerrin Toprak, *Kent Yönetimi ve Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016, s. 7.

⁷ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, İmge Yayınevi,12. Baskı, Ankara, 2012,s.102.

⁸ Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, *Kent ve Kentli Hakları*, TODAİE, Ankara,2014,s.10.

düşümüdür.”⁹ Mekanı ise bu bağlamda zaman ile birlikte dönüşen toplumsal bir yer olarak görmektedir.

Kenti, mekânsal bir değerlendirmeye tabi tutmak için öncelikle ‘mekan’ kavramının anlamına odaklanmak gereklidir. TDK ’ya göre mekân;¹⁰ “Yer, bulunulan yer” olarak tanımlanmıştır. Mekânı, “insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk, boşun”¹¹ olarak tanımlamak da mümkündür. Mekanı salt fiziksel tanımlamaların yanı sıra insan ve kültür bağlamında ele almak da mümkündür. Çubuk’a göre mekan; “çevrenin insan ve toplum kültürü tarafından algılanan, yaşama dönüştürülen görünümünü”¹², olarak nitelendirilmektedir.

Mekan kavramına kültürel açıdan bakan Lefebvre’ye göre , “zihinsel olanla kültürel olanı, toplumsalla tarihi birbirine bağlar ve karmaşık bir süreç oluşturur: Yeni, meçhul mekanların keşfi, her topluma özgü mekânsal örgütlenmenin üretimi, yapıtların-manzaranın-anıtsallığı ve dekoruyla birlikte şehrin yaratılması”¹³ dır. Dolayısıyla Lefebvre’nin tanımlamasıyla mekânın bir tarihi vardır ve bu tarih mekân içerisinde yaşanan toplumsal olayların-yaşamın tarihinden soyutlanamaz. Mekân toplumlarla birlikte vardır ve bu yapı değiştikçe mekanda değişmektedir.

Mekân ve kent tanımlarını ortak bir noktada buluşturan kentsel mekânlar; “sokaklarda, alanlarda, parklarda, bahçelerde, özetle insan yapıtları arasında kalan ve bunları sınırlayan mekân”¹⁴ olarak tanımlanabilir. İnceoğlu ve Ayтуğ’a göre kentsel mekân; “Dış mekânda yapıların birbirleriyle ve diğer öğelerle olan ilişkilerinin, yakınlıklarının oluşturduğu mekâna”¹⁵ denir.

⁹ Henri Lefebvre, “The Right to the City” içinde (Ed.ve Çev.Eleonore Kofman – Elizabeth Lebas), *Writing on Cities Oxford: Blackwell Publishers*, Oxford, USA(orijinal olarak *Le Droit á lá Ville*, Paris, Anthropos olarak basılmıştır)’dan Aktaran; Kıvılcım Akkoyunlu Ertan, “Kent Hakkı Üzerine Düşünceler”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 41, Sayı: 4, Aralık 2008, s.130. <http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/da6db5aa6dac08d_ek.pdf> Erişim Tarihi:12.04.2016.

¹⁰*Türk Dil Kurumu*, < http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.> Erişim Tarihi:14.05.2016.

¹¹ Ebru Erdönmez, *Kamusal Alan ve Toplum*, Esenler Şehir ve Düşünce Merkezi, İstanbul,2014,s.21.

¹² Mehmet Çubuk, “Zaman ve Kentsel Çevre Oluşumu”, *M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi*,1982, İstanbul’dan Aktaran; Sanem Çınar Altınçekiç, “Kentsel Alanda Mekan Organizasyonu ve Beyazid Çevresinin İrdelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*,Seri:A,Cilt:47,Sayı:2,1997, s.202

¹³ Henri Lefebvre, *Mekanın Üretimi*, Çev. Işık Ergüden, Sel Yayınları, İstanbul,2015,s.25.

¹⁴ Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimari Sözlüğü, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları*, İstanbul,1998’dan Aktaran; Erdönmez,2014,s.21.

¹⁵ Mehmet İnceoğlu ve Ayfer Ayтуğ, “Kentsel Mekânda Kalite Kavramı”, *Megaron Dergisi-Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*,2009,Cilt:4,Sayı:3,s.132.

Madanipour'a göre ise kentsel mekân; “ fiziksel ve herkes tarafından da erişilebilir olan bir yer; yabancıların ve yerlilerin çok az kısıtlamalarla girebildikleri, kasabalar, şehirler ve kırsal mekânların içlerinde kalan mekânlar”¹⁶ olarak tanımlanmıştır.

Kentsel mekan, sürekli olarak dönüşüm halinde olan, toplumsal ilişkilerin kurulduğunda rol alan, kentin değişimine ışık tutan alanlar olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda Kentsel Mekan, yapıların yer aldığı, kentlilerin algıladığı ve tüm kentsel olayların ilişkilendiği bir bütündür.¹⁷

1.1.2. Kamu ve Kamusalılık

Kamu ve Kamusalılık kavramlarının anlamları, tarihsel süreç içerisinde çeşitli aşamalardan geçerek farklı toplumsal gelişimlerin olduğu yerlerde kullanılması anlamı çeşitlendirmiş ve çoğu zamanda muğlaklaştırmıştır. Böylesine girift bir yapı içerisinde ilk olarak ‘Kamu’ kavramını etimolojik olarak ele almak daha uygun olacaktır. Habermas’ın, Kamusal Alan’ı tarihsel köklerinden itibaren tartışmaya açmış olduğu ‘Kamusalılığın Yapısal Dönüşümü’ adlı eserinde ‘kamu’ kavramının etimolojik bir incelemesi yapılmıştır. Habermas’a göre ‘Kamu’ “Almanca ’da bir isim, daha eski olan ‘kamusal’ sıfatından, ancak 18. Yüzyılda *publicité* ve *publicity* ile benzerlik kurularak türetilmiştir”.¹⁸

“Kamu” kelimesinin tarihsel süreç içerisinde ilk anlamı “ bütün-bütünlük” olarak ifade edilebilir. Orhun Yazıtlarında “Kamağ” kelimesi “tüm, bütün, hep, hepsi” gibi anlamlarda kullanılmıştır.¹⁹ Tarihsel süreçte “bütünselliği temsilen” kullanılan kamu kavramı zamanla daha karmaşık bir hal almış ve modern devletin ortaya çıkmasıyla birlikte kamu kurumlarını da kapsayacak şekilde çok farklı anlamlarla donanmıştır. Bu minvalde günümüzde “Kamu” kelimesi TDK’ya göre şöyle tanımlanmıştır; “1.Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü,2. Bir ülkedeki halkın bütünü, halk, amme,3. Hep, bütün”²⁰.

¹⁶ Madanipour, A., (1999), ‘Why are the design and development of public spaces significant for cities’, Environment and Planning B: Planning and Design, 26(6), 879-891.’dan Aktaran; İnceoğlu ve Ayтуğ,2009,s.132.

¹⁷ Çınar,1997,s.202.

¹⁸ Jürgen Habermas, *Kamusalılığın Yapısal Dönüşümü*, Çev: Tanıl Bora – Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 59.

¹⁹ Hüseyin Gül vd., “Antik Çağdan Günümüze Kentsel Kamusal Mekanın Dönüşümü”, *Şehir ve Medeniyet Dergisi*,2016,s.17.

²⁰ *Türk Dil Kurumu*, <<http://www.tdk.gov.tr>> Erişim Tarihi:09.11.2016.

Habermas ‘kamu’ kavramının çıkış itibariyle ‘burjuva toplumunun’ bir ürünü olduğunu ancak ‘kamusal’ kavramı açısından bir kamunun, ‘kamusal’ ve ‘özel’ ayrımı çerçevesinde ele alarak kökeninin Antik Yunana dayandığını söylemektedir.²¹ Bu bağlamda “Yunanlıların bilincinde kamu, özel alanın karşısında bir özgürlük ve istikrar alemi olarak yükselir”.²² Böylece Antik Yunan içerisinde oluşan ‘kamu’ aslında ‘kamusallık’ a bir referanstır. Habermas kamu ile, Antik Yunan içerisinde yaşayan insanların, hanelerinden çıkarak meselelerine ortak çözümler aradığı, herkesin erişebildiği, eşitler arasında çıkan tartışmanın gerçeği gösterdiği bir alanı tarif etmektedir.²³

Sennet, kamu ve kamusal kavramlarını özel-kamu arasındaki ayrıma dayalı olarak yüzyıllar içerisinde değişen durumlarla örnekleyerek açıklamıştır. Sennet, ‘Kamu’ kelimesinin İngilizcede kullanılan ilk haliyle ‘toplumun ortak çıkarı’ ifadesini karşıladığını söylemektedir.²⁴ 17. Yüzyıla gelindiğinde ‘kamu’ sözcüğünün günümüzde kullanılan anlamına eş bir noktaya eriştiğini söylemektedir ve ‘kamu’ kelimesinin özeline karşısında, ‘kamusal’ kelimesinin ise ‘herkese açık olan’ anlamında kullanıldığını ifade etmektedir.²⁵ 18. Yüzyıla gelindiğinde, ‘kamu’ kelimesinin, aile ve yakın arkadaşlar dışında geçen yaşam anlamına geldiğini söylemektedir.²⁶

Kamu kelimesinin anlamlandırılması yukarıda da görüldüğü üzere çok girift bir hal almaktadır. Genel bir çerçeve içerisinde ‘kamu’ kelimesinin içerdiği özdeş olmayan anlamları belirtmek mümkündür. Bu çerçeve siyasal, toplumsal ve tarihsel bağlamda kurabilir. Siyasal anlamda kamu, devlet otoritesinin yani kamu erkinin varlığını ifade etmek için kullanılmaktadır. ‘Kamu otoritesi’, ‘kamu binası’ vb. anlamlar siyasal açıdan bir açıklamadır ancak hemen şunu da eklemek gerekir ki bu anlamlar ‘kamusal alan’ içerisindeki ‘kamu’ kelimesine karşılık gelmemektedir. Toplumsal ve tarihsel anlamda kamu, “kişilerin dünya görüşleri veya değer tercihleri doğrultusunda yer aldıkları alanı tartışma zemini ve özeline karşıtı olarak herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir

---

²¹ Habermas, 2015, s. 60.

²² Habermas, 2015, s. 60.

²³ Habermas, 2015, s. 60.

²⁴ Richard Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, Çeviri: Serpil Durak –Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2016, s. 31.

²⁵ Sennett, 2016, s. 31.

²⁶ Sennett, 2016, s. 33.

olmayı”²⁷ içermektedir. Bu anlam aynı zamanda ‘kamusal alan’ içerisinde yer alan ‘kamu’ kelimesine de açıklık getirmektedir.

Kamu ve kamusalılık, hem ‘kamusal alan’ içerisinde anlam bulan hem de farklı bağlamlarda ele alınan kavramlardır. Türkçe ’de ‘kamusal alan’ içerisinde ele alınabilecek pek çok farklı kavramda yer almaktadır. Kamusal alanın belli özellikleri dahilinde “umumi, aleni, amme” gibi terimler kullanılmaktadır. “Günlük dilde ‘umumi’ terimi daha çok resmi organlar tarafından, herkese açık olan mekânları beyan etmek için kullanılmıştır”.²⁸ ‘Umumi’ terimi bu tanımlamayla kamusal alan içerisinde olması gereken bir noktayı tanımlamamakta, ‘kamu’ kelimesinde olduğu gibi devlet içerisinde yer alan organları, kuruluşları ve görevlileri, yani devlet kontrolündeki alanları içermektedir.

Yukarıda farklı perspektiflerden ele alınan ‘kamu’ kelimesinin etimolojik kökeninden hareketle günümüzde değişen anlamını Melton şöyle açıklamaktadır:

*“Kamu (public) sözcüğü, “izlerçevre/dinlerçevre” gibi bir şeyin kitlesi anlamında da kullanılmaktadır. Günümüzde, örneğin, okur kitlesi, sanatsever kitlesi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Oysa kamu sözcüğünün dinleyici, izleyici kitlesi anlamında kullanılması ta 17. Yüzyılda ortaya çıkmış ve 18.yüzyılda bu sözcük farklı dillere yerleşmiştir. Hemen anlaşılıyor ki bu sözcüğün kullanılmasının devlet otoritesinin uygulanmasıyla doğrudan bir bağlantısı yoktur, çünkü okuyanların, izleyenlerin, ilgili şeyler hakkında yargıda bulunan özel bireylerin oluşturdukları kitleler kastedilmektedir. Kafeler ve salonlar, iste bu kitlelerin görüş ve kanaat bildirmesini sağlayan sosyalleşme alanlarıdır. Bu alanlara gelip, parasıyla söz konusu kültür ürünlerine sahip olabilen kitleler bunun uzantısı olarak bir tüketim kültürü bağlamında kamu olarak ortaya çıkmıştır”.*²⁹

Sonuç olarak, kamu ve kamusalılık kavramları toplumsal bütünün içinde olduğu onlardan bağımsız düşünülmemesi gereken bir yapıya sahiptir. Zaman içerisinde değişen ve dönüşen bir özelliğe sahip olan bu kavramlar, devlet otoritesinin yeri, devlet içerisinde olan yer gibi tanımlamaları içerse de bu kavramlara kamusal alan çalışmaları dahilinde bakmak, toplum içindeki bireylerin oluşturduğu bir bütünle değerlendirmeyi gerektirmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de kamu ve kamusalılık kavramları bu açıdan değerlendirilmiştir.

²⁷ Sunay Reyhan, “Cumhuriyetçi-Liberal-Müzakereci Kamusal Alan Modelleri ve Türkiye’de Kamusal Alanın Gelişimi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:10,Sayı:3-4, 2002, s.51.

²⁸ Meral Özbek, *Kamusal Alan*, Hil Yayınları, İstanbul, 2015, s. 33.

²⁹James Von Horn Melton, *Aydınlanma Avrupasında Kamunun Yükselişi*, (Çev. F. B.Aydar), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011, s. 11-12 ‘den Aktaran; Falay Nihat, “Kamusal Alanın Oluşumu, Dönüşümü ve İktisadi Boyut”, *Journal of Life Economics Dergisi*, Sayı:2 2014, s. 52.

1.1.3. Kamusal Alan ve Kamusal Mekân

Kamusal Alan ve Kamusal Mekan mefhumlarının genellikle benzer bir anlamı karşıladığı düşünülmektedir. Bundan dolayı aralarında oluşan ince ayırım göz ardı edilmektedir. Her iki kavram arasında yer alan ayırım kökten bir farklılığı değil daha çok soyut-somut ilişkisi çerçevesinde değerlendirilecek bir noktadadır. Ayırımı daha net görebilmek için Alan-Mekan terimlerine odaklanmak gerekmektedir. TDK'ya göre Alan, “Düz, açık ve geniş yer, meydan, saha” olarak kullanılırken, mekan “yer, bulunan yer” ibaresi ile açıklanmıştır.³⁰

Türkçe'de her iki anlamın ‘yer’ olarak ortak bir noktayı tarif etmesi bir muğlaklığı da beraberinde getirmiştir. İki kavram arasındaki temel ayırım, ‘yer’ in *lokasyonlara* tekabül eden bir anlama, ‘mekan’ın varoluş alanı olarak insanların karşılıklı etkileşimleriyle ortaya çıkan bir kapsama sahip olduğudur.³¹ Batı literatüründen çevrilen eserlerde “ Public Realm, Public Domain gibi kavramlara karşılık ‘Kamusal Mekanı’ kullanırken, Public Sphere, Public Space kavramları için ise ‘Kamusal Alan’ ”³² kavramı kullanılmıştır.

Soyut ve Somut açıdan yapılan bir değerlendirmede alan(*space*) kelimesinin daha soyut bir anlam taşıdığı söylenebilir. Kavramın soyut niteliği bir düşünsel yapıyı içerisinde bulundurmasından kaynaklanmaktadır. Kamusal alan, fikirlerin paylaşıldığı bir noktayı belirtirken, Kamusal Mekan kavramı ise salt olarak bu paylaşımın kentin hangi noktasında yapıldığını göstermektedir. Bir başka ifadeyle kamusal mekan, kamusal alan kavramının mekânsal boyutunu veya sınırlarını, sosyal ilişkiler, kurallar ve iletişim biçimleriyle birlikte anlatmak için kullanılmaktadır.³³ Dolayısıyla Kamusal Alan, içerisine kamusal mekanı da alan daha geniş bir kavramsal bütündür.

Çalışmada, yukarıda açıklanan ayırım doğrultusunda Kamusal Alan başlığı altında felsefe ve politika bağlamında bir analiz yapılmış olup, Kamusal mekan başlığı altında ise kentin kamusal alanı açısından fiziki kullanımı dahilinde bir analiz yapılmıştır.

³⁰ Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10.07.2017.

³¹ Mehmet Yıldız-Alaeddinoğlu Zeydin, Faruk, “Küreselleşme Çağında Değişen Mekân Algılayışları”, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, II. Cilt, 2011, s. 849.

³² Zeynep Bıyık, “Kamusal Mekânın, Kent Mekânından Soyutlanması ve Devlet Otorite’sinin Yaratmış Olduğu Dokunulmazlık Algısının Bu Süreçteki Rolü”, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011, s. 30.

³³ Özbek, 2015, s. 43.

1.1.3.1. Kamusal Alan

Kamusal alan, en genel ifadeyle, demokrasinin inşa olduğu bir zemin olarak tanımlanabilir.³⁴ Kökenleri Antik Yunan'a dayanan kamusal alan, ilk çıkış noktası olan *Agora*'da yurttaşlık hakkına sahip olanların özgürce tartışmasını, itirazları, kabulleri, sorunların paylaşımını, ortak yaşamın daha iyi hale nasıl getirilebileceğinin tartışıldığı yeri içeren bir anlama sahipti. Kamusal alan; Yurttaşların elbirliği ile var ettiği, toplumsal yaşamla canlanan, modern toplumlarda demokratik bir örgütlenme alanına verilen isimdir.³⁵ 'Kamusal Alan' ifadesinin kavram olarak doğması ve sosyal bilimler içerisinde sıkça tartışılmaya başlaması ise Jürgen Habermas'ın *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* eseri ile olmuştur.

Bu başlık altında 'Kamusal Alan' kavramının felsefe ve politika açısından nasıl bir anlam içerdiği, özel ve kamusalın ayrımının açıklanmasını ayrıca kamusal mekan başlığında, kentin hangi noktalarının özel, hangi noktalarının kamusal özellik taşıdığı kavramsal bir değerlendirme temelinde ele alınmıştır.

1.1.3.1.1. Kamusal ve Özel Alan Ayrımı

Mekâna kamusal veya özel bir boyut kazandıran özellikler temelde bahsi geçen iki kavramın karşıtlığı üzerinden oluşmaktadır. Herhangi bir mekâna kamusal olma anlamını kazandıran özellikler bu karşıtlığın sentezinden ortaya çıkmaktadır. Bu sentez içerisinde "içsel olan ve özneliği" barındıran unsurlar ile "dışsal olan ve kamuoyunu ilgilendiren" unsurların yer alması gerekmektedir. Bu sentez içerisinde çıkan sonuca göre bireylerin kamusal ve özel mekân algısı belirginleşmektedir.

A.Madanipour, bu karşıtlığı insan vücudunun içerisindeki çatışma ve diyalog halinden hareketle, vücudun dışında yer alan fiziksel ve sosyal dünya ile mukayese etmektedir ve bu noktada kamusal mekânı, insanın kendi kontrolünün ötesinde olan kişiler(kuvvetler) arası arabuluculuğun ve diyalogun hâkim olduğu, bireylerin düşünce bağı ile bağlı olduğu bir yer olarak tarif etmektedir.³⁶ Bu bağlamda özel alan ise, kamusal gözetim ve devletin bilgisi dışında yer alan, kişisel olarak bireyin kontrolü altında olan bir yere tekabül etmektedir ve özel alan ayrıca bireyi dış etkilerden koruyan, kişisel özgürlüğü simgeleyen bir alandır.³⁷ Kentsel mekânlarda yer alan özel -

³⁴ Ali Yaşar Sarıbay, *Kamusal Alan, Diyalojik Demokrasi, Sivil İtiraz*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000, s. 3.

³⁵ Nazım Onat, *Kamusal Alan ve Sınırları*, Durak İstanbul Dizisi – 1, İstanbul, 2013, s. 11.

³⁶ Ali Madanipour, *Public and Private Spaces of the City*, Routledge-Taylor&Francis Group Press, New York, 2003, s. 201-203.

³⁷ Madanipour, 2003, s.207.

kamusal alan ayrımının oluşturduğu etkilerden hareketle kentli, özel alanda kişisel özelliklerini geliştiren, sosyal ilişkilerini kamusal alanda kurduğu kişidir.³⁸

Sonuç olarak kentsel mekânlarda özel ve kamusal alan ayrımı, bireylerin kişisel ve toplumsal olarak kurduğu ilişkilerin karşılığının fiziki bir sonucudur. Bireylerin iç dünyası, yakın çevresi, kültürel ve sosyal yapı gibi durumlar hem özel alanı hem de kamusal alanı şekillendirmektedir.

1.1.3.1.2. Kamusal Mekân Türleri ve Özellikleri

İnsanların gerçekleştirdiği eylemler bir mekan dahilindedir ve bu durum yaşamın tamamını etkileyen ilişkiler oluşturmakta ve sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda günlük yaşamın her anı farklı bir mekân içerisinde, değişen ilişkiler ağı çerçevesinde yaşanmaktadır. Bu mekânlar bazen özel bazı zamanlar ise kamusal nitelikleriyle ön plana çıkmaktadır. Hanelerden(Özel Mekânlardan) dışarıya doğru ilk adım atıldığında ise şehrin negatif mekânı olarak kabul edilen sokaklar yani açık kamusal alanlar karşımızda belirlemektedir. Sokakların ve caddelerin açtığı güzergâh çoğu zaman büyük geniş bir meydana çıkmaktadır. İşte günlük yaşamla iç içe olan bu mekânlar kentin hafızasını oluşturan kentsel açık kamusal mekânlardır.

Yukarıda betimleyici bir anlatımla ifade edilen açık kamusal mekânlar, kentsel mekânın sadece bir parçasını temsil etmektedir. “Kentsel mekânlar mülkiyet durumlarına göre özel ve kamusal olarak, kullanım ve işlevsel durumlarına göre ise yarı kamusal, yarı özel veya kamusal mekânlar olabilirler”.³⁹ Bu ayrıma ek olarak İnceoğlu, daha çok özel mülklerdeki açık alan olarak değerlendirilebilecek konut önlerinde yer alan bahçeleri de “yarı özel kamusal mekân” olarak tanımlamaktadır.⁴⁰

Konunun esasını teşkil eden açık alanlar kentsel mekânın en temel öğelerinden birisi olup, binalar ve ulaşım alanları dışında kalan açıklıklar veya boş alanlar olarak tanımlanmaktadır.⁴¹ Açık kamusal alanlar fiziki bir yeri tanımlamak için kullanılmasına rağmen bu mekânlara kamusal vasfını kazandıran durum ise insanların etkileşime geçtiği alanlar olmasıdır. Bu bağlamda, açık kamusal alanlar “şehrin bütünleşme

³⁸ Hans Jurgen Helle, “Kentleşmiş İnsan”, *Cogito Dergisi*, Sayı:8, İstanbul, 1996, s. 74.

³⁹ Pelin Gökğür, *Kentsel Mekânda “Kamusal Alan” ın Yeri*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2008,s.29.

⁴⁰ İnceoğlu ve Aytuğ, 2009, s.131.

⁴¹ Atila Gül – Volkan Küçük, “Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, 2001, s.29.

aracıdır ve sakinlerinin veya orayı kullananların başka hiçbir ortak özelliği olmayabilir, ama kamusal mekânı her zaman ortak olarak paylaşırlar”.⁴²

Kentsel kamusal mekân bünyesinde genel olarak şu özellikleri barındırmaktadır:⁴³

- *Ulaşılabilirlik:* Toplum içerisindeki her bir yurttaşın erişebileceği bir mekân olması gerekir.
- *Kullanım ve anlam olarak ortak paylaşılması:* Yurttaşların birbirinden üstün olmadan, yürüyüp, gezip, bir şeyleri paylaştığı bir serbestlik alanı olması gerekir.
- *Bireysel denetimin ötesinde bulunması gerekir:* Kamusal mekânlarda sorumluluk kamuya aittir, denetim yasal yaptırımlarla sağlanmaktadır.⁴⁴
- *İçinde olunan çevreyi tanımlamada önemli rol oynaması:* Bir meydan genel olarak kentin merkezini simgelemektedir. Dolayısıyla kamusal mekân, kent hafızasının önemli bir parçasıdır.
- *Kullanım tipolojisi bakımından çok çeşitlilik göstermesi:* Kamusal mekân, bir toplantı sahası, festival alanı, gösteri ve yürüyüşlerin düzenlendiği bir alan veya sadece yürüyüp geçilen bir yer olabilir.
- *Kolektif olarak oluşturulmuş olması ve kolektif hatıraları yaşatması:* Kentsel kamusal mekânlar kent kimliği ile beliren, aynı zamanda onu dönüştüren, bir kentin, devletin veya imparatorluğun içerisinde yaşanan/yaşamış olan, tarihi olaylara tanıklık eden bir yerdir.

Sonuç olarak kentsel kamusal mekânların mülkiyet durumuna, erişim ve kullanım türüne göre tasnif edilmesi mümkündür. Bu çalışmada temel kentsel kamusal mekânlar (cadde, sokak, meydan) ile yarı kamusal mekânlar (Ticaret merkezleri) temel örneklem yerleri olarak seçilmiştir.

1.1.3.2. Kamusal Mekân

Kamusal kavramı, bir devlet içerisinde yer alan bireylerin yaş, ırk, etnik köken, cinsiyet, fiziksel özür vb. hiçbir özelliğine bakılmaksızın kolaylıkla erişebildiği bir yeri göstermektedir. Bu bağlamda kamusal mekân, toplum içerisinde farklı meslek

⁴² Hasan Taşçı, *Bir Hayat Tarzı Olarak, Şehir, Mekân, Meydan*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2014, s. 85.

⁴³ Ayşe Tekel, “Alışveriş Merkezlerinin ‘Kamusal Mekân’ Nitelikleri Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Panora Alışveriş Merkezi Örneği”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:10, Ankara, Bahar – 2009, s. 143.

⁴⁴ Gökür,2009, s.29.

gruplarına ve gelir düzeyine sahip, farklı etnik kökenden gelen, her yaş grubundan yurttaşın olduğu bir etkileşim alanıdır. Bu açıdan kamusal mekân, mülkiyetle bağdan ziyade, yurttaşların kullanımına ilişkindir.⁴⁵ Bu duruma Alışveriş merkezleri örnek olarak gösterilmektedir. Değişen süreç içerisinde ‘meydan’ yayalar için bir geçiş alanı olarak gösterilirken, yarı kamusal özellik taşıyan alışveriş merkezlerinin yeni bir kamusal mekân haline dönüşmesi karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla özel mülkiyete ait bazı alanlar da günümüzde kamusal özelliklerini bünyesine katmış durumdadır.

Kamusal mekân, kent içerisinde her yurttaşın erişebildiği fiziki sınırları belli olan bir yeri tanımlamaktadır. Bu bağlamda bir kent içerisinde en temel kamusal mekânlar; Cadde, sokak ve meydanlardır. Zaman içerisinde değişen toplumsal koşullarda temelde özel ve kamusal olarak ikiye ayrılmış olan kentsel mekânlar; Yarı kamusal, kamusal, özel, yarı özel gibi çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur.

1.1.3.2.1. Kentsel Kamusal Mekân

Kentsel kamusal mekânların toplumsal ilişkiler üzerinde yaratmış olduğu etkiyi açıklamadan önce fiziki olarak bu mekânların kentin hangi noktasında yer aldığını ortaya koymak büyük önem arz etmektedir. Bu minvalde kamusal mekânların fiziki özelliklerinden hareketle şöyle bir tanım yapılmıştır:

“Kamusal mekanlar, her kentlinin girebildiği, serbestçe hareket edebildiği mülkiyeti kamuya ait (sokak, meydan, yol gibi) mekanlardır. Yapılanmış nitelikteki kamusal mekanlar ise, kent yapıların oluşturan hizmet, sanayi, dinlenme-eğlenme amaçlı yapılarıdır. Yapı içermeyen kamusal mekanlar ise, kamu mülkiyerindeki tüm kamusal alanlardır. Yarı kamusal mekanlar ise, mülkiyeti bazen bir grup kentliye, bazen de kamusal yönetimlere ait (otopark, bir konutun avlusu, üniversite bahçesi vb.) mekanlardır.”⁴⁶

Her ne kadar kamusal alan kavramının kuramsal açıdan çıkış noktası siyaset felsefesine ve siyaset bilimine dayansa da bu çalışma, “kamusal alan”ın ideolojik tartışmalarından ziyade, bu tartışmaların kentsel mekanın neresinde gerçekleştiği üzerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda kuramsal tartışmalara sıkışmış kamusal alanın, somut mekan içerisinde yansması kamusal mekan kavramını ortaya çıkarmaktadır.

⁴⁵ Mustafa Gönen, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kentsel Kamusal Mekânın Dönüşümü: Bayezid Meydanı Örneği”, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2001, s. 18.

⁴⁶ Çınar,1997,s.207.

Donat ve Yavuzçehre'ye göre kamusal mekân; "Toplumun değer, kültür, dil gibi insana has olguların aktarıldığı, paylaşıldığı veya hayat verildiği bir ortamdır".⁴⁷ Dolayısıyla kamusal mekânlar, tarihsel açıdan kentlerin içerisinde sürekli değişim halinde olan toplumun ortak alanını ifade etmektedir.

Bu kadar karmaşık ve belirsiz gibi görünen "kentsel mekânda kamusal alan" konusu; Siyasetten, sosyolojiye; Mimarlıktan, Şehir Planlamaya kadar birçok farklı disiplinin çalışma alanı içerisine girmektedir. Bu çalışmanın devamında yurttaşın gözünden kamusal mekânın nasıl algılandığı ele alınmıştır.

1.1.3.2.2. Kentsel Özel Mekân

Kentsel özel mekânlar yapılanmış ve yapılanmamış olarak ikiye ayrılmaktadır. Yapılanmış kentsel özel mekânlar, kamusal ya da ortak yaşamın olduğu yerlerden farklı olarak kullanılan konut, işyeri, tarım ve sanayi yapılarını içermektedir.⁴⁸ Yapılanmamış - yapı içermeyen- kentsel özel mekânlar ise bahçe, arsa gibi kişiye özgü yerlerdir. Bunların yanı sıra yarı özel mekân diye adlandırılabilir bir yer daha vardır. Bu yerlerde mülkiyeti kişide olmasına rağmen tamamen kişisel kullanıma açık olmayan yerlerdir.

1.2. KENT VE KAMUSALLIK

Tarımda yaşanan büyük devrim ile birlikte beşerin kendini gerçekleştirme isteği kentleri ortaya çıkarmaya başlamıştır. Zaman içerisinde gelişen teknoloji ve yaşanan ilerleme kentsel alanları da dönüştürmüştür. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde insanlık tarihi açısından kent olgusunun gelişimi ele alınmıştır ve tarihsel süreçte kentlerin gelişimi önemli kırılma noktaları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

1.2.1. Kent ve Değişen Anlamı

Kentlerin tarihine ilişkin bulguların büyük bir kısmı arkeoloji bilimi ile elde edilmektedir. Özellikle antik kentler ile ilgili yeni bulgular zaman içerisinde büyük değişikliklere neden olmuştur. Dolayısıyla kentlerin doğuşunu ve gelişimini net bir şekilde ortaya koymak son derece güçtür. Kentin doğuşuna dair yapılan tartışmalar sonucunda bilimsel olarak ele alınacak en temel görüş, insanlığın yerleşik hayata geçişinden itibaren kent hayatının olduğu yönündedir. "Dünyanın ilk kentleri O.D.Ö

⁴⁷ Onur Donat ve Pınar Savaş Yavuzçehre, "Sakin Kent (Cittaslow) Üyeliğinin Kamusal Mekânlara Etkisi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,2016,Sayı:35,s.116, <<http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/1231>> , Erişim Tarihi: 14.05.2016.

⁴⁸ Çınar,1997,s.207.

3500'lü yıllarda, Mısır'daki Nil vadisinde, bugünkü Irak'ın bulunduğu Dicle ve Fırat arasında kalan bölgede ve Pakistan'ın bulunduğu İndüs nehri çevresinde kurulmuşlardır".⁴⁹ Bu coğrafya içerisinde kurulan ilk kentler, verimli toprak ürünlerinin toplanması ve fazlasının takas edilmesi için bir merkez olarak görülmektedir.⁵⁰ "Cıvalı Taş Devrinde (Neolitik) toprağın işlenmesine damgasını vuran teknolojik yeniliklerin çiftçiler tarafından kullanılmasının büyük bir yiyecek fazlasına yol açtığı, bunun da kentin ortaya çıkışına neden olduğu kabul edilir".⁵¹ Tarım ile oluşan bu ürün fazlası yavaş yavaş uygarlığın temelini atacak gelişmelere yol açmıştır. Nüfus fazlalaşmış ve tarımın yansırı yeni meslek kolları insanların yaşamına dahil olmuştur. Bu durumun ilk örneklerini Childe şu şekilde aktarmaktadır:

"M.Ö 3000 yıllarına gelindiğinde, arkeologların Mısır, Mezopotamya ve İndüs vadisi için çizdikleri resim basit çiftçilerden oluşan küçük toplumlar değil, çeşitli meslek ve sınıfları içeren devletlerdir. Bunların ardında da rahipler, prensler, yazıcılar ve memurlar ile sayısız uzman zanaatçılar, profesyonel askerler ve çeşitli işçiler vardır; tümü de artık besin üretim işinden uzaklaşmışlardır. Bu alanda yer altında bulunup çıkarılan en ilginç eşyalar artık tarım ve ev aletleriyle diğer ev yapımı mallar değil, tapınak eşyaları, silahlar, çarkla yapılan kaplar, mücevherler ve uzmanlaşmış zanaatçılar tarafından bol miktarda üretilen nesnelere".⁵²

Kentlerin oluşumundan gelişimine doğru evrilen süreçte insanlar kentleri ortaçağdaki gibi bir savunma alanı olarak da kullanmışlardır. Ortaçağa damgasını vuran kale-kentler bunun en önemli örnekleridir. Süreç içerisinde günümüz kentlerine özgü iş bölümü ve uzmanlaşma -özellikle ticaretin gelişmesiyle birlikte- en ilkel halinde kentin dönüşümüne ortaçağın sonu itibariyle etki etmeye başlamıştır. Bu etki 'karanlık çağ' olarak adlandırılan zaman dilimini dönüştürmüştür. Bu dönüşüm yeni iş kollarının oluşumuna, makinenin kullanılmaya başlamasına, nüfus sayısı binlerle anılan kale-kentlerden milyonları bulan mega kentlere geçiş sürecini başlatmıştır.

⁴⁹ Anthony Giddens, *Sosyoloji*, Ed. Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2012, s.954.

⁵⁰ Mim Sertaç Tümtaş, *Kent, Mekân ve Ayrışma*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2012, s.25.

⁵¹ Murray Bookchin, *Kentsiz Kentleşme, Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, Çev. Burak Özyalçın, Sümer Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.53.

⁵² Gordon Childe, *Kendini Yaratan İnsan*, Çev. Filiz Ofluoğlu, Varlık Yayınları, İstanbul, 2006, s.103-104.

1.2.2. Modern Kente Geçiş ve Değişim

Modernlik, insanlık tarihinde yaşanan en keskin kırılma noktalarından bir tanesidir. Modernliğin yaşama sirayeti ile birlikte insanın kendisine ve çevresine bakışı tamamen değişmiştir. “Modernlik diğer birçok anlamının yanında, geleneksel dünyanın kurum ve kurallarının çözüldüğü, Marx’ın deyişiyle ‘dünyevileştiği’, yerini niceliksel kavram ve değerlerin aldığı bir ortamı tarif eder”.⁵³

Modernliğin kent açısından etkisine değinmek ve onun kenti nasıl dönüştürdüğünü saptamak için öncelikle modern öncesi ve modern sonrası üzerinde bir değerlendirmede bulunmak gerekmektedir. Bu bağlamda kent açısından modern öncesi dönem feodalite ile özdeşleşen bir noktaya tekabül etmektedir. Bir başka ifadeyle, modernizm öncesi her türlü tartışmanın kökenini feodalizm oluşturmaktadır.⁵⁴ Feodalizm, en genel ifadeyle, Ortaçağ içerisinde ekonomik ve yönetsel sistemin tamamına verilen isimdir. Bloch’ a göre feodalizmin temel özellikleri şunlardır: Köylünün toprak-ücretin hizmet karşılığı olarak mülk üzerinde bağımlı hale gelmesi, uzman bir savaşçı sınıfının varlığı, iktidarın parçalı bir yapıda olmasının yanı sıra insanlar arası ilişkilerin itaat ve koruma ilişkisine dayanmasıdır.⁵⁵

Modern öncesi dönem ile moderne geçiş arasında yer alan Ortaçağ kentleri feodalitenin hakim olduğu bir ekonomik yönetsel sisteme bağlıydı. Feodalite; kilise, lonca ve manastır ile birlikte ortaçağ kentini biçimlendiren unsurların birleşimi idi.⁵⁶ Ortaçağ’ın ilk dönemlerinde ticari işler ve din organik bir ilişki içindeydi; öyle ki iş çevreleri ticari işletmelerin örgütlenmesinde dinsel kurumları kendisine örnek aldı ancak bu durum 15 – 18. Yüzyıllar arası döneme gelindiğinde hem içerik hem de biçim olarak radikal bir şekilde değişmiştir.⁵⁷ Zamanla feodal toprak sahiplerinden tüccarlara geçen zenginlik ve güç, feodal düzenin gücünü zayıflatmış ve artan ticaretin etkisiyle tüccarlar yerel olmaktan çıkıp kentler ve ülkeler arasında ticaret yapmaya başlamıştır ve böylece kentler bütünleşmiştir.⁵⁸

⁵³ Hakkı Yırtıcı, *Çağdaş Kapitalizmin Mekânsal Örgütlenmesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 23.

⁵⁴ Tümtaş, 2012, s. 30.

⁵⁵ Marc Bloch, *Feodal Toplum*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2005, s. 582.

⁵⁶ Lewis Mumford, *Tarih Boyunca Kent*, Çev. Gürol Koca – Tamer Tosun, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 395.

⁵⁷ Mumford, 2007, s. 396.

⁵⁸ Tümtaş, 2012, s. 32.

Modern öncesi ve modern sonrası kenti tartışmalarında Gideon Sjoberg'in kuramsal yaklaşımı da büyük bir önem arz etmektedir. Sjoberg'in çalışmasına göre kentler üç sınıfa ayrılmaktadır: Sanayi öncesi kentler, geçiş halindeki kentler ve sanayi kentleri.⁵⁹ Sjoberg'e göre sanayi öncesi kentler, varlıklarını dışarıdan aldıkları gıda maddeleri ve hammaddelere dayandırdığından bir pazar merkezi, organik enerji ile üretimin yapıldığı, ulaşımın insan ve hayvan gücüne dayandığı ve birbirine yakın uzmanlaşmış mahallelerin oluşturduğu bir mekândır.⁶⁰ Sjoberg'e göre sanayi öncesi kentinin sanayi kentinden mekânsal olarak farklılaştığı üç temel nokta vardır.⁶¹

1. Merkezi bir alanın sosyal tabakaların dağılımına bağlı olarak ortaya çıkışı
2. Etnik, mesleki ve aile bağlarına göre ihtisaslaşmış mahalle ve sokakların görülmesi
3. Mekânda konut ve işyeri farklılaşmasının olmayışı.

Sjoberg'in kuramsal yaklaşımında bir diğer kent örneği, 'geçiş dönemi kentleri'dir. Geçiş halindeki kentler hem sanayi öncesi hem de sanayi kenti özelliklerini beraber taşımaktadır. Sjoberg'e göre belli süreçleri yaşayan kentlerin sanayi kentine dönüşeceğini varsaymaktadır. Bu bağlamda Sjoberg modern sanayi kentine geçişin 4 aşamalı bir sürece göre gerçekleştiğini savunmaktadır. Bu süreç şu şekilde işlemektedir:⁶²

1. Geleneksel formlardan bir kısmının direnerek, varlığını sürdürmeye çalışması,
2. Geleneksel yapıya özgü formların gözden geçirilerek değişmesi,
3. Geleneksel formların ortadan kalkması,
4. Ortadan kalkan form ve kurumların yerini yenilerinin alması.

Sjoberg'in sınıflandırmasının son basamağında ise sanayi kentleri yer almaktadır. Sjoberg'in tanımlamasına göre Sanayi Kenti; Antik ve Ortaçağ'a özgü idari ve dini işlerin önemini yitirdiği, organik olmayan enerjinin sanayi ve tarımsal üretime,

---

⁵⁹ Rana A.Asmanoğlu, *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000, s. 32.

⁶⁰ Gideon Sjoberg, "Sanayi Öncesi Kenti", Ayten Alkan, Bülent Duru (Der. ve Çev.), *20. Yüzyıl Kenti*, İmge Yayınevi, Ankara, 2002, s. 38.

⁶¹ Aslanoğlu, 2000, s. 36.

⁶² Aslanoğlu, 2000, s. 39.

ulaşıma ve haberleşmeye uygulandığı, yoğun nüfusun ve örgütlenmenin olduğu kenttir.⁶³

Sonuç olarak; Sjoberg'in yapmış olduğu bu çalışmanın temel değişkeni 'teknoloji farklılaşma'dır ve sanayileşmenin yaşanmadığı toplumlarda kentin değişimin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymayı amaçlamıştır.

1.2.2.1. Sanayi Kapitalizmi ve Kent

Sanayi kapitalizmi 18. Yüzyılda başlarken toplumsal yaşamda kökten bir kopuşu da beraberinde getirdi. Toplumsal yaşamda daha önce eşi benzerine rastlanmayan bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Eskiye ait ticaret, iş yaşamı, kent içerisinde yer alan ilişkiler keskin bir şekilde değişmiştir. Bu değişim, özellikle ekonomi temelli olmak üzere günlük yaşam içerisinde önemli etkiler bırakmıştır. Ekonomik faaliyetler üzerinde yoğunlaşma ve başka faaliyetleri zaman ve enerji kaybı olarak görme eğilimi, kentin her noktasının alınıp satılabilir bir meta haline dönüştürmüştür.⁶⁴ Kent 18. Yüzyıl itibariyle iş bölümü ve uzmanlaşmanın kontrolünde değişen, özellikle İngiltere, Almanya ve Fransa gibi ülkelerde günlük 12-14 saat arasında çalışan mutsuz sanayi işçilerinin oluşturduğu devasa üretim alanlarına dönüştü. Peki, bu dönüşüm nasıl başladı?

18. yüzyıla doğru, özellikle Avrupa'da hem yeni gelişmeler hem de önemli olaylar vuku bulmaktaydı. Rönesans ve reform hareketlerinin yaydığı etki bilimden, ticarete, siyasetten yönetsel alanlara geniş bir yelpazede hayata etki etmekteydi. Bu noktada özellikle 1698 yılında Thomas Savarey tarafında buharlı makinenin icat edilmesi sanayi kentinin oluşumu için bir başlangıç, toplumsal yaşamın değişimi için ise bir dönüm noktasını oluşturmaktaydı. 1730'dan 1760' a kadarki süreçte demir üretimi %50 arttı, 1740-1770 arasında pamuk üretimi %117 arttı ve Watt, 1760 yılında basit işlevli buhar makinesini harekete geçirdi.⁶⁵ Watt tarafından gerçekleştirilen bu icat fabrikalarının doğuşuna neden oldu. Bu buluş sadece enerji ve makineyle çalışan fabrikaları ortaya çıkarmadı aynı zamanda üretim organizasyonu, yeni bir çalışma düzeni ve makineleri kullanan işçilere yeni bir iş disiplini getiriyordu. Sanayi kentinin ana aktörleri ise; maden ocağı, fabrika ve demiryoluydu.⁶⁶ Zaman içerisinde pek çok

⁶³ Sjoberg,2002, s. 41-42.

⁶⁴ Mumford,2007, s.549.

⁶⁵ Michel Beaud, *Kapitalizmin Tarihi*, Çev. Fikret Başkaya, Yordam Kitap Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 102.

⁶⁶ Mumford,2007, s.549.

buluş gerçekleşti ve 17. Yüzyılın sonlarına doğru teknik buluşlar artık tamamen üretimi arttırma kaygısına dayanmaya başlamıştı.

Fabrikanın kuruluşu ve İngiltere özelinde başlayan Sanayi devrimi, kentsel alanda yerleşim düzenini de kökten değiştirmiştir. Kent içerisinde yer alan nüfus artık üretimin olduğu yani sanayi faaliyetlerinin gerçekleştiği alanlarda yoğunlaştı. “Özellikle İngiltere’de kapitalist sanayileşmeye son derece çarpık bir kentleşme eşlik ediyordu”.⁶⁷ Dönemin en önemli sanayi kentleri; Manchester, Liverpool, Glasgow ve Birmingham’dı ve içlerinde en önemlisi olan kırmızı tuğlalı işçi bloklarının yer aldığı, sanayi dönemi kent formunu en net şekilde gösteren Manchester idi.

Manchester, dönemin ‘pamuk’ üretimini gerçekleştiren ve 400.000 nüfusa sahip en önemli sanayi kentiydi.⁶⁸ 1835 yılı itibariyle Manchester bölgesi İngiltere içerisindeki fabrika işçilerinin %80’ini bir araya toplamıştı.⁶⁹ Friedrich Engels, Manchester kenti özelinde sanayi kenti yaşamını şu şekilde gözlemlemiştir:

“ Kent, öyle garip kurulmuştur ki, kişi kendini işi ve eğlence gezintileriyle sınırlarsa, bu kentte yıllarca yaşasa da, her gün sokağa çıksa da emekçi mahalleleriyle hatta işçilerle bile karşı karşıya gelemeyebilir. Bunun başlıca nedeni, dile getirilmemiş bilinçsiz bir uzlaşmayla olduğu kadar, söze dökülmüş bilinçli bir kararlılıkla da emekçi halkın mahalleleri, orta sınıf için ayrılan kent mahallelerinden bıçakla keser gibi ayrılmıştır.. orta burjuvazi emekçi mahallelerinin hemen yakınında düzenli biçimde yapılmış caddelerde, mahallelerinde oturur... üst burjuvazi daha uzak yerlerde, bahçeli, villa tipi rahat ve hoş evlerde, kır havasını içlerine çekerek özgürce yaşarlar; yoldan her çeyrek ya da her yarım saatte bir, kent merkezine giden otobüsler geçer. Ve düzenlemelerinin en incelikli yanı odur ki, bu para aristokrasinin mensupları, kendi işyerlerine, bütün o emekçi mahallelerinin ortasındaki kısa yoldan, sağda – solda gizlenmiş iç karartıcı sefaletin ortasında olduklarını görmeksizin geçip giderler”.⁷⁰

Yukarıdaki örnek temelinden günümüz metropoliten alanlara geçiş minvalinde bir başka değerlendirmeyi de Manuel Castells yaptı. Castells’e göre; Kent içerisinde iş, konut ve dinence faaliyetlerinin birbirinden ayrılması hem işçi sınıfının -ideolojik olarak- birleşmesine hem de metropoliten alanların işlevsel bölgelere ayrılmasının temelini oluşturdu ve bu değişimi ‘tecrit’ edilmiş alanların oluşumu olarak adlandırdı.⁷¹ Bu tecrit alanın oluşumu, özellikle kent özeği içerisinde önemli değişikliklere sebep

⁶⁷ Beaud, 2015, s. 137.

⁶⁸ Beaud, 2015, s. 137.

⁶⁹ M.Lévy – Leboyer, *Les Banques européennes et l’Industrialisation internationale dans la première moitié du XIX siècle*, s. 33 ‘den Aktaran; Beaud, 2015, s. 138.

⁷⁰ Friedrich Engels, *İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu*, Eriş Yay., Ankara, 1997, s.84-85’den Aktaran; Tümtaş,2012, s. 40-41.

⁷¹ Manuel Castells, *Kent – Sınıf – İktidar*, Çev: Asuman Türkün, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2014, s. 53.

olmuştur. Oturma ve çalışma alanlarının birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmış olmasından dolayı kent özeği içerisinde yer alan yukarı ve orta sınıfa mensup kişiler, özeğindeki oturma alanlarını yoksullara bırakarak kentin dış mahallelerine yerleşti ve kent özeğini küçük dükkânlar ile yönetimle ilgili yapılar kapladı.⁷² Yaşanan bu değişimler sanayi kenti içerisindeki hareketlilik derecesinin oldukça yüksek olduğunu gözler önüne sermektedir.

Sanayi kapitalizmi kentsel alanların değişimine devrim niteliğinde bir etkide bulunarak sanayi kentini doğurmuştur. Peki bu devrim sanayi kenti içerisinde toplumsal yaşama nasıl bir etkide bulunmuştur? Sorunun yanıtı da devrimsel boyuttadır. Antik Yunan'da hanelerinde bekleyen, kendilerine yüklenen görevleri yerine getiren ve herhangi bir söz hakkına sahip olmayan, ortaçağ boyunca cadı avına maruz kalan kadınlar, sanayi kentinde aktif çalışma hayatına katılmıştır.

Geçmişten keskin bir kopuşun yaşandığı bir dönemin sonucu olan Sanayi kenti, teknolojik buluşlar ile tarihte başka bir dönemde görülmeyen uzmanlaşma ve iş bölümünün toplumsal yaşama sirayet ettiği bir yer oldu. Kent, hem içerisindeki toplumsal örgütlenmenin akıbetini ve değişimini hem de kendisini bu değişim ekseninde koruyacak ve yaşatacak olan 'sermaye' tarafından kuşatılmaya başladı. Kent, bu noktadan itibaren sermaye krizlerini aşmak için bir geçiş yolu oldu ve bu krizlerin sonucundan yeniden dönüşen alanlar haline geldi. Özetle; Sanayileşme ve sermaye krizleri, kenti kendi ekseninde şekillendirmeye başladı.

1.2.2.2. Küreselleşme ve Kent

Küreselleşme, 20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren devletler içerisinde ekonomik, kültürel ve toplumsal alanlara etki etmeye başladı. Küreselleşmenin bu noktada artan bir etkisi hiç şüphesiz teknolojik alanda yaşanan ilerlemelerin bir sonucudur. Bu bağlamda -özellikle internetin keşfi- ülkeleri birbirine yakınlaştırdı ve ülkelerin sınırları sanal olarak kalktı. Bu teknolojik gelişme etkisinin yanı sıra, 2. Dünya Savaşı sonrası Avrupa Birliği'nin temellerinin atılması, SSCB'nin dağılması küreselleşme nosyonunu daha da güçlendiren gelişmeler oldu. Özellikle AB normları ve sınırları dahilinde; Malların, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımı ilkesinin getirdiği birleşme yaklaşık 500 milyonluk bir devri meydana getirdi. Önce 1973 petrol krizinin oluşması akabinde ise 2. Dünya Savaşı sonrası oluşan iki kutuplu dünya düzeni ve

---

⁷² Keleş, 2012, s. 129.

yaşanan soğuk savaşın 1990 yılı başında son bulması ile oluşan tek kutuplu dünya düzeni küreselleşmenin seyrini etkileyen en önemli vakalardır. Bu süreçler sonucu oluşan küreselleşme ne anlama gelmektedir?

Küreselleşme kavramı ilk kez İngiliz iktisatçı W.Foter'ın 1833'de yazdığı dünya üzerinde kaynakların dağılımı ve kullanımı konulu bir makalede kullanılmış olup, daha sonra 4 Nisan 1959 tarihinde The Economist dergisinde yer almıştır.⁷³ Kıvılcım, kavramı şöyle tanımlar; “*Küreselleşme, içinde değerlerin, düşüncelerin ve bilginin hem ayrıştığı hem farklılaştığı, hem öznellediği hem de standartlaştığı bir dünyayı çağrıştıran geniş ve tartışmalı bir terimdir*”.⁷⁴

Yine bir başka tanımında küreselleşme; “*gerçekte küreselleşme, kapitalizmin ortak yaşam biçimi olarak yaygınlık kazanması, uluslararası sermayenin yeryüzündeki egemenliğini güçlendirmesi*” anlamına gelmektedir.⁷⁵ Bir başka ifadeyle küreselleşme, bütünleştirirken parçalayan, evrensel sınırları kaldırırken yerelleştiren bir nosyonu karşılamaktadır. Bu parçalanma ve bütünleşme sürecinde devlet ve devlet içerisinde kentin durumu ne olmaktadır? Küreselleşme sürecinde devletlerin egemenliği sınırlandırılmakta, faaliyetlerinin çapı küçültülmekte ve iş görme biçimleri değişmeye başladı ve özellikle egemenliğin sınırlanması ulus üstü kuruluşların güçlenmesi neticesinde yaşandı.⁷⁶

Küreselleşmenin meydana getirdiği en önemli değişimlerden bir tanesi de mevcut kent yönetimine ve kentin gelişimine yaptığı etkidir. Küreselleşme süreci ‘kent’ kavramına tarihsel olandan çok farklı ve sıra dışı bir anlam yüklemektedir. Bu anlam, “*bir bölge ve bir ülkenin parçası olan kent tanımı yerine, dünyadaki tüm kent ve bölgelerle yarışan ve bu yeni etkileşim sistemi içinde rekabet gücü kazanmaya çalışan kent kavramının ortaya çıkmasıdır*”.⁷⁷ Böyle bir kent tanımının gerçeklikle bağdaşması için ise kent yönetimlerinin değişmesi ve ulusal yönetimin aşınmasını zaruri kılınmaktadır. Bu minvalde kent yönetimleri ‘yerelleşme’ adı altında küreselleşmenin

⁷³ Fulya Kıvılcım, “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt:5, No:1, s. 221. , Erişim: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/117355>

⁷⁴H. Emre Bağce, “Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:32, Sayı:4, 1999, s. 9.

⁷⁵Keleş, 2012, s. 57.

⁷⁶Hasan Canpolat, “Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi”, Ed. Ahmet Kesik ve Hasan Canpolat, *Küreselleşme ve Kamu Yönetiminde Dönüşüm*, Seçkin Yay., Ankara, 2011, s. 58.

⁷⁷Fatma Kesiriklioğlu, “Küreselleşme Sürecinde Değişen Etik ve Kent Etkileşimi”, *Mekân, Kültür ve Yönetim Perspektifinde 21. Yüzyıl Kentleri*, Ed. Elif Karakurt Tosun, Ekin Yayınevi, Bursa, 2010, s. 21-22.

gereklere doğrultuda değişmektedir. Keleş ve Mengi'ye göre; Yerelleşmenin, yerel yönetimleri güçlendirmekten çok, onların sahip olduğu kentsel ve çevresel değerleri piyasa mekanizmasının hizmetine sunması sonucunu doğurduğu bir gerçektir.⁷⁸ Geçmişte ulus- devletin tekelinde olan sermaye, mal ve bilgi akışları küreselleşme sürecinde kentlerin aktif rol oynadığı bir noktada gerçekleşmekte ve ülke yönetimlerinin ekonomik temelli bir kısıtlanmaya maruz kalmasıyla küresel ekonomik sistemin temel ögesi ülke içerisindeki kentler olmaktadır.⁷⁹ Küreselleşme sürecinde kentler sadece kendi içinde rekabete girerek bir farklılaşmaya gitmemiş, aynı zamanda herhangi bir kent içerisindeki mekânlar dahi rekabet içinde olup farklılaşma çabası içindedir.⁸⁰

Küreselleşmenin Türkiye özelinde kent üzerindeki tek etkisi 'rekabet' midir? Bu noktada küreselleşmenin 'mekân' üzerindeki etkisinden de bahsetmek gerekmektedir. Küreselleşme süreci mekânsal olarak en büyük etkiyi, kentsel eşitsizliği arttırmakla yaptı. Keleş ve Mengi'ye göre; "varlıklı kesimin, bir yandan kent merkezinden uzakta yaratılan kentsel alanlara yerleşmesi, öte yandan, kent merkezlerinde, kentsel dönüşüm yoluyla kendilerine yeni yerleşim alanları yarattığı gözlemlenmekte ve kentsel gelişme alanlarının ise, imar planlarından çok arazi rantına dayalı kentsel yatırımların yönlendirdiğine dikkat çekmektedirler".⁸¹

Küreselleşen kentler aynı zamanda nüfus yoğunluğunun çok fazla olduğu, bireyselleşmenin arttığı ve artan suç oranlarıyla 'korkunun' yaşandığı bir yer haline geldi. Kentin dışında oluşturulan yeni yerleşim yerleri, kamusal alanlar üzerinde ise yıkıcı bir etki yarattı. Kentsel korkuların yarattığı baskıyla bireyler kamusal alandan çekilmekte ve özel yaşamlarına, dolayısıyla evlerine daha çok değer vermektedirler.⁸²

1.2.3. Kent ve Kamusal İlişkisi

Kent, toplumların kültür özelliklerine göre şekillenen ve tarihin bir aynası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen 'ayna' metaforu toplumsal bir hafızayı anlatmaktadır ve bu hafızanın oluşumu bir mekan dahilinde olmaktadır. Tarihte

⁷⁸Ruşen Keleş ve Ayşegül Mengi, *Kent Hukuku*, İmge Yayınevi, Ankara, 2017, s. 61.

⁷⁹Yusuf Pustu, "Küreselleşme Sürecinde Kent: 'Antik Site 'den Dünya Kentine'", *Sayıştay Dergisi*, Sayı:60,2006, s. 146.

⁸⁰ Doreen Massey, "Power-Geometry and A Progressive Sense of Place", J. Bird- B. Curtis(ed.), *Mapping The Futures Local Cultures Global Chance*, Routledge Publications, London, 1993, s.7-8.

⁸¹ Keleş ve Mengi, 2017, s. 63.

⁸² Hasan Ertürk – Elif Karakurt Tosun, "Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekânsal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği", *U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:10, Sayı:16, 2009, s.38.

gerçekleşen savaşlar, muharebeler, siyasi olaylar, büyük eğlenceler vb. gibi durumlar toplumsal hafızayı oluşturmaktadır. Dolayısıyla, mekân bu hafızanın en önemli noktasındadır.

Kentsel mekânlar bu doğrultuda kamusal alanları da kapsayarak, toplumsal yaşamın her anını bir kamera gibi bireylerin zihnine kaydettiği görüntünün ana unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler hane içerisinde sokağa ilk adımını attığı andan itibaren kendisini kamusal yaşamın içerisinde bulmakta, günlük yaşamın koşuşturması içerisinde bilinçli veya bilinçsiz olarak belli düzeyde kamusal süreçlerin içerisine dahil olmaktadır. Bu bağlamda ‘kamusallık’ tan söz ederken, kamu ve kamusallığa ilişkin gelişmeleri ve bu durumların tarihsel dönüşümünü kentlerin tarihi ile açıklamak gerekir.

1.3. TARİHSEL AÇIDAN KAMUSAL ALAN-KAMUSAL MEKÂN

‘Kamusal alan’ tartışmaları Habermas’ın açtığı temelde tarihsel bir kökenden kaynağını almaktadır. Bu köken, Antik Yunan’ın agoralarından günümüz Alışveriş merkezlerine kadar gelmektedir. Kamusal mekânlar Agoradan pazar yerine, salonlardan kahvehanelere ve meydandan AVM’lere kadar yaşadığı dönüşüm ile birlikte sadece yayaların geçiş yeri haline gelmesine kadar değişen bir yapısı vardır. Bu bölümde kamusal mekânın tarihsel süreç içerisindeki dönüşümü toplumsal yaşamın özellikleri ve ilişkileri temelinden hareketle incelenmiştir.

1.3.1. Tarih Öncesi Çağlar ve Kamusal Mekân

Tarih öncesi çağlar, insanların avcı ve toplayıcı olarak yaşadığı ve herhangi bir mekânsal aidiyetin olmadığı bir döneme tekabül etmektedir. Mekansal aidiyetin olmamasının temel sebebi ise yaşamsal ihtiyaçları karşılamak için gerçekleştirilen hareketliliklerdir. Bu bağlamda tarih öncesi çağlarda ‘kamusallık’ tan söz edilemez ancak ilkel yaşama dair mevcut arkeolojik bulgular avcı ve toplayıcı insanların ortak yaşamı – klan- hakkında bilgi sunmaktadır. Dönemin en önemli mekânları mağara ve tapınaklardır.

Mağara resimleri dönemin koşullarının yansıtıldığı, insan faaliyetleri ve yaşamı hakkında çeşitli bilgiler vermektedir. Levis Mumford paleolitik zamanda insan faaliyetlerine ve yaşamına ilişkin şunları söylemektedir:

“Paleolitik çağ insanının kullanmakla kalmayıp düzenli aralıklarla geri döndüğü bir yer daha vardır: Mağara. Dünyanın her yerinde, mağaraların yerli halk tarafından barınma veya ziyaret amaçlı kullanıldığına dair sayısız kanıt mevcuttur. Örneğin Fransa’da Dordogne’daki kireçtaşı mağaralarında, kayaların aşınmasıyla dere yatağının çökmesi üzerine eski barınakların

ve dipte kalmış platformların gün yüzüne çıkması sonucu ilk insanların yerleşim yerleri katmanlar halinde rahatça izlenebilmektedir. Bu mağaraların sanat ve ritüel amaçlı kullanımı barınak olarak kullanımından daha önemli olmuştur.”⁸³

Tarih öncesi çağlarda oluşturulan ortak yaşam ve toplanma yerlerinin en önemlisi tapınaklardır. Bu döneme ait en önemli tapınak yapısı ise Göbeklitepedir. Erken neolitik insanların törensel bir merkez olarak kullandığı Göbeklitepe, Şanlıurfa ilinin sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu önemli yer, batı ile güney yamaçlarına yerleştirilmiş en az yirmi dairesel odadan oluşmakla birlikte bu odalar bir dizi iç içe geçmiş taş duvarlardan oluşur ve taş duvarlar T şeklinden oluşmaktadır.⁸⁴ Bu yapının törensel bir mekan olduğu düşünülmektedir.

Tarih Öncesi Dönemde neolitik devrimle birlikte ortaya çıkan bir başka ortak yaşam alanı ise MÖ 6500-5000 tarihine dayanan ve Türkiye'nin Konya ilinde yer alan “Çatalhöyük” yerleşim yeridir. Çatalhöyük ortak yaşamın en ilkel ve de ilk örneğini temsil etmektedir. Çatalhöyük yerleşim yeri mekan ve ortak yaşam açısından Gates tarafından şu şekilde özetlenmiştir:

“Evler kerpiçten, çoğunlukla ahşap sütun ve kirişlerden oluşan bir iskelet üzerine yapılmıştı. Düz çatılar ahşap bir örgünün üzerine kaplanmış kilden meydana geliyordu. Evler öbek halinde, duvarları komşularıninkilere değecek şekilde dizilmişlerdi. Her ne kadar kazı alanının çevresini sokaklarla birleştirilmiş ufak avlular kuşatsa da, yapı öbeğinin içinde avlular vardı, ama sokak yoktu. İnsanlar evlere düz çatılardan giriyor, yere bir merdivenle iniyorlardı. Kasaba eğimli zeminde bulunduğundan çatıların yükseklikleri değişiyordu.”⁸⁵

Neolitik çağ ile birlikte tarıma geçiş ve ilk kentlerin oluşumu buradaki artı ürünün ortaya çıkmasından kaynaklanır. Bu tarihte kamuya veya özele ait alanlar henüz oluşmamıştır. Bu bağlamda tarih öncesine ait kamusal alanın oluşamamasını Gökğür şöyle açıklamaktadır:

“M.Ö. kurulan tarım kentlerinde konutların toplu halde bulunduğu, kentsel dokunun çok yoğun olduğu ve bu kentlerde cadde, sokak ve kamusal alanın olmadığı görülmektedir. Yalnızca tapınağın dikkat çektiği bu kentlerde, yerleşim alanları tapınaktan yüksek duvarlarla ayrılmaktadır. Kentin gelişimine bağlı olarak, yavaş yavaş caddelerin ortaya çıktığı izlenmektedir.”⁸⁶

Sonuç olarak, Tarih öncesi çağlarda tapınak ve yerleşim mekânlarının varlığı, belli bir ilkel toplumsal yapının kurulmaya çalışıldığının göstergesi olmakla beraber,

⁸³ Mumford, 2007,s.18.

⁸⁴ Charles Gates, *Antik Kentler*, Çev. Barış Cezar, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s.59.

⁸⁵ Gates,2015,s.61.

⁸⁶ Gökğür,2008,s.24.

yaşanan hareketlilikten dolayı mekânsal hafıza oluşmamıştır. Dolayısıyla tarih öncesi çağlarda kamusal mekânın varlığından söz edilemez.

1.3.2. Antik Çağda Kamusal Alan/Mekân

Kamusal alanın ilk örnekleri Antik Yunan'ın kent devletleri olan 'Polis'lerin içerisinde yer almaktadır. Hellen kent devleti olan 'Polis' iki bölümden oluşuyordu.⁸⁷ Bunlardan ilki olan Akropol; Antik Yunan'ın ilk kamusal alanıdır.⁸⁸ Akropol, kentin yüksek noktasında kurulu olan bir kale, değerli arazi parçaları ile ekilebilir alanları barındıran yer ve Hellen topluluklarının başı olan kralın oturduğu yerdirdi.⁸⁹ "Yukarı Kent" anlamına da gelen Akropolde; "çok yüksekte, erişilmesi güç, rahatlıkla savunulabilen, yamaçlarındaki kentte, ekilebilir topraklara, ulaşım yollarına hakim olan ve gerektiğinde sığınılabilen surlarla çevrili bir tepeydi ve üzerinde kutsal alanlar, kral veya beylere ait saraylar, konutlar ve müstemilat yapıları vardı".⁹⁰ Oluşturulması itibarıyla kuvvetli bir etkiye sahip olan Akropolis; klasik çağların başlarında bütünüyle dini bir yer, Agoradaki kamusal yaşamın üzerinde yükselen kutsal bir mekân halini aldı.⁹¹ Akropolün hemen yanında ise Hellenlerin siyasal, toplumsal ve ticari işleri için toplandıkları yer olan Agora vardı.

Akropollere göre daha düz bir mekâna sahip olan Agoralar, Geç Yunan dönemine ait kamusal mekânlardır. 'Agora' Hellenlere özgü bir yerdir ve Akropolün önemini kaybetmesinden sonra ilerleyen dönemlerde Antik Yunan kentinin merkezi oldu. 'Aşağı Kent' anlamına gelen Agora; Günlük yaşamda hem özel alanın hem de kamusal alanın merkezi olan bir yerdirdi.⁹² Agoralar, meydanları ve ana caddeleri barındıran halkın günlük yaşamında aktif olarak kullandığı mekânlardı. Daha geniş anlamda 'agora' bir kentin merkezi Pazar yerini belirtir ve resmi olarak belirlenmiş kutsal, siyasal ve dini bölgelerin dışında Atinalılar istedikleri her türlü hizmeti orada bulabiliyorlardı.⁹³ Yavaş yavaş ve düzensiz olarak gelişen Agora'ya stoalar ve

⁸⁷ Akın Ersoy, "Agoralar ve Bir Ticaret Yapısı Örneği: Agora Stoaları", *Ege Mimarlık Dergisi*, s:1995/1-15, İzmir, 1995, s.50. <<http://www.egemimarlik.org/15/index.php>>, Erişim Tarihi: 07.04.2016.

⁸⁸ Gökçür, 2008, s.24.

⁸⁹ R.E.Wycherley, *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu?* Çev: Nur Nirven-Nezih Başgelen, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2011, s.24.

⁹⁰ Ersoy, 1995, s.50.

⁹¹ Richard Sennett, *Ten ve Taş – Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, Çev. Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s.31.

⁹² Ersoy, 1995, s.50.

⁹³ Gates, 2015, s. 141.

tapınaklar egemendi.⁹⁴ Stoalar, halkın güneşten ve yağmurdan korunduğu, dinlendiği ve ticaretin gerçekleştiği yapıları da barındıran bir mekândı. Agoralar ilk dönemki formları itibariyle sadece geniş bir caddeden meydana gelirken, daha sonra “Stoa” adı verilen yapının oluşturulmasıyla genişlemiştir. Agora'nın kamusal mekân olmasını sağlayan en önemli noktaysa, fikirlerin özgürce dolaşabileceği yerler olmasından kaynaklanmaktaydı. “Agoralar fiziksel bir mekân olarak ortaya çıkarken aynı zamanda düşüncelerin dolaşımını sağlayan soyut bir mekân konumundadırlar”.⁹⁵

Yunan şehir devletlerinde erkek ve kadının sahip olduğu statüler farklıydı. Özellikle hem hane de hem de kamusal alan diye tabir edilen agora ve akropollerde erkeklerin üstünlüğü hakimdi. Yunanda eşit yurttaşlar erkeklerdi. Bu bağlamda farklı insan grupları içerisinde kamusal mekânda söz sahibi de erkeklerdi. Agoralarda bu erkek egemen yapı içerisinde kadınlar da kendi kamusal alanlarını gizlice yaşarlardı. “Yunanlı kadınlar ‘Adonia’ şenlikleri sırasında bir biçimde geçici özgürlükler kazanmakta, birbirleriyle konuşabilmekteydi. Adonia şenlikleri Agora'nın aydınlığına inat bir biçimde karanlıkta yapılan şenliklerdir. Şenliklerde kadınlar geceleri evlerin çatı katlarına zifiri karanlıkta buluşmaktaydılar. Kadınlar bu şenlikler boyunca birbirleriyle özgür biçimde konuşuyorlardı”.⁹⁶

Antikçağın kamusal mekânlarından bir diğeri ise Roma kentlerine ait ‘Forum’lardır. Forumlar, birbirini dik kesen caddelerin kesiştiği yerde bulunan mekânlardı. Forumların Agoralardan farkı ise, düşünsel tartışma mekânlarından eğlence mekânlarına geçiş şeklinde özetlenebilir. Gökgür’e göre ;⁹⁷ “ Forum’lar tapınaklarla çevrili sirk, amfi tiyatro ve odeonlara bağlanan gösterişli mekânlar haline gelirken, kamusal alanın demokratik gücü kaybolmuştur”. Ceylan’a göre ise ;⁹⁸ “Roma kentinde günlük yaşamın sıradan akışının yanı sıra festivaller, geçit törenleri gibi aktivitelerin de açık alanlarda yer alması; Kenti, sokakları, meydanları ve bunları tanımlayan anıtsal yapılarıyla bir tiyatro sahnesine dönüştürmüştür”.

---

⁹⁴ Wycherley,2011,s.74.

⁹⁵ Gökgür,2008,s.24.

⁹⁶ Abdulkadir Çetin, “Kamusal Alan ve Kamusal Mekân Olarak ‘Sokak’ ”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara,2006,s.40.

⁹⁷ Gökgür,2008,s.25.

⁹⁸ Burcu Ceylan, “Antik Dönem Anadolu Kentleri ve Kent Mimarisi: Antik Kentlerde Kent ve Yapı Etkileşimi”, *Bursa Yapı Yaşam Kongresi*, Bursa,2004,s.1.< <http://www.academia.edu/10674436>>, Erişim Tarihi: 05.04.2016.

Sonuç olarak, Antik döneme özgü olan en önemli kamusal mekânlar Agora, Akropolis ve Forumlardı. Çıkış itibariyle ortak karar almanın simge merkezi olan kamusal mekânlar zamanla bu işlevleri zayıflamış ve özellikle Roma döneminde daha çok eğlence alanlarına dönüşmüşlerdir.

1.3.3. Orta Çağda Kamusal Alan/Mekân

Orta Çağ kentleri, Roma İmparatorluğunun 5. yy itibariyle istilalar ile birlikte çözülüşü eşliğinde ortaya çıkan korumacı yaklaşımın en uç örnekleri olarak ortaya çıktı. Bu korumacı yaklaşım antik kent formunun ihtişamlı, nizamlı yapısını organik ve düzensiz bir forma dönüştürdü. Kale içerisinde doğa ile uyumlu, ‘kent’ tanımına uygun olmayan bir yer oluştu. Pirenne; Ortaçağın başlangıcı kabul edilen dönemde, ne toplumsal, ne ekonomik ne de yasal anlamında kentlerin var olmadığını öne sürmektedir.⁹⁹ Kale-kentin bu yorumlamasını daha iyi anlamak için mekânın formu ve toplumsal durumunu incelemek gereklidir.

Roma modelini izlemeyi başaramayan istilacı halklar, kent uygarlığını yıkıp, esas olarak tarımsal bir örgütlenmeye dayanan feodalizmi kurdular ve yıkılan bu antik uygarlık ürünleri üzerine ‘şato’ lar dikmişlerdir.¹⁰⁰ Bu minvalde Ortaçağ kenti feodalite ve piskoposluğun etkisi altında gelişmiştir. Piskoposluğun oturduğu yerler, Roma İmparatorluğu’nun son dönemlerinden kalma barbarlara karşı korunmak için duvarlarla çevrili olan kalelerdir.¹⁰¹ Kale ve sur, normal olarak, Şark şehirlerine, eski Akdeniz ve Ortaçağ şehirlerine ait bir özellik olmakla birlikte, bu dönem içerisinde bir kaleye sahip olmak bir ülkeye askeri hâkimiyeti simgeliyordu.¹⁰²

Ortaçağ Kentleri, geçmişten kalan kent hüviyetini yıkan ve köy benzeri yerleşim alanlarıydı. Dinsel açıdan önemini koruyan ancak ekonomik açıdan hiçbir önemi kalmayan Ortaçağ Kentleri, çevredeki köylerce beslenen bir küçük yerel pazar, katedral ve onun çevresinde kümelenmiş kilise, manastır ve bunların hizmetinde çalıştırılan serflerden oluşan yaşamsal döngüye sahipti.¹⁰³ “Bu durumda antik kır – kent ilişkisi tam

⁹⁹ Henri Pirenne, *Ortaçağ Kentleri*, Çev. Şadan Karadeniz, İletişim Yay., İstanbul, 2014, s.60.

¹⁰⁰ Egon Ernest Begel, “Kentlerin Doğuşu”, *Cogito Dergisi*, Sayı:8, İstanbul, 1996, s. 11.

¹⁰¹ Pirenne, 2014, s.56.

¹⁰² Weber, 2015, s.88-89.

¹⁰³ Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupası’nın Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yay., İstanbul, 2012, s. 52.

anlamıyla kopmuş, dönemin küçülerek ayakta kalabilen kentleri, surların arkasında kırsal ve kentsel faaliyetleri birleştirerek hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır”¹⁰⁴

9.Yüzyılın sonu itibariyle, Akdeniz ticarete kapanmış ve Batı Avrupa'nın ekonomik gelişmesi en düşük seviyeye inmesinin yanı sıra barbar akınlarının yol açtığı toplumsal düzensizlik ve siyasi kargaşa en üst noktaya çıkmıştır.¹⁰⁵ Kapalı bir ekonomiye sahip olan Ortaçağ Kentleri 10. Yüzyılın başında kale içerisindeki nüfusu besleyememeye başlamış ve ticaret kaçınılmaz bir hal almıştır. Dönemin Konjonktürünün ortaya çıkardığı sorunlar ve ekonomik yaşamın genel eğiliminden ötürü ticari etkinlikler canlandı.¹⁰⁶ “Ortaçağ kentleri, Ticaretin artışına bağlı olarak sayıları giderek artan ve zor durumda kalan kale dışından gelenlere ayırabileceği mekân kısa sürede yeterli olmaktan çıktı ve bunları surların dışına yerleşmeye, eski burg^{*},un yanında yeni bir burg ya da buraları en iyi şekilde tanımlayan terimi kullanmak gerekirse bir *fauborg* (forisburgus) yani bir dış burg kurmaya zorlandılar”.¹⁰⁷ Bu bağlamda, “Modern kentin, yerleşme biriminin fauborg'da ya da onun yerini belirleyen bourg'da doğmuş olduğunu söylemek tam anlamıyla doğrudur”.¹⁰⁸ Ticaretin canlanması ile kale dışında yaşam yeniden keşfedilmiş ve Ortaçağ'ın kale-kentleri çözülerek modern kentin doğuşu başlamıştır. Peki ya Ortaçağ kamusal alanları var mıydı ve varsa nasıl bir durumdaydı?

Belirgin sınıf farkı Ortaçağ mekânların durumuna, yapıların inşasına da yansımıştır. Temel mekânlar; Şatolar, katedraller, manastırlar ve Pazar yerleridir. Özellikle senyör(feodal bey) şatolarda kalmakta, bu yerler kamusal alan dışında organik çevrenin yüksek kesimlerinde yer almaktadır. Kamusal alan olarak nitelenebilecek yer ise “pazar yerleri” dir. “Market Square’ adıyla tanımlanan ve Pazar yeri olarak meydana getirilen ya da kullanılan Ortaçağ Meydanları, dinsel törenlerin yapıldığı, hem dini hem de dünyevi ihtiyaçların birlikte yürütüldüğü toplanma alanlarıdır”.¹⁰⁹ Weber'e

---

¹⁰⁴ Taşçı, 2014, s. 123.

¹⁰⁵ Pirenne, 2014, s. 63.

¹⁰⁶ Pirenne, 2014, s.66-67.

* ‘Burg’ kelimesi “üzerinde geçitler olan bir hendekle çevrilmiş toprak ya da taş surlardan oluşan yer” anlamına gelmektedir. Detaylar için bkz: Henri Pirenne, *Ortaçağ Avrupası'nın Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yay., İstanbul, 2012.

¹⁰⁷ Pirenne, 2012, s.54.

¹⁰⁸ Pirenne, 2012, s.55.

¹⁰⁹ Taşçı, 2014, s. 125.

göre Pazar alanlarının iki temel fonksiyonu vardır: Pazar yeri ilk olarak, ordunun talim ve içtima alanıdır ve ikinci olarak barışçıl iktisadi mübadele alanıdır.¹¹⁰

Sur dışından gelenlerin alış verişi amacıyla, sur kapısından girmesiyle oluşan Pazar alanda kamusal alanlar gerçekleşmektedir. Ortaçağ'ın dar sokaklarının da olduğu “bu dönemdeki kamusal alanlar, geçiş alanları ve sınırında bulunan küçük aralıklardan meydana gelmektedir”.¹¹¹ Ortaçağ kentlerinde burjuvazi tarafından çözülecek bu sistemin başlangıcı da dar sokakların yetmemesi ve Pazar alanlarının genişlemesi üzerinden olmuştur.

1.3.4. Modern Çağda Kamusal Alan/Mekân

Modernlik kelimesinden, yeni olanın ve yeniliğin işaretini taşıyan şeyi anlamak gerekir: Parlaktır, paradokstur, teknik ve dünyevilik tarafından damgalanmış olandır.¹¹² Terim olarak bu manaya gelen ‘modern’, tarihsel doğuşta daha gerilere gitmesine rağmen Habermas’ın modernite projesi olarak andığı şey 18. Yüzyılda belirlemiştir.¹¹³ “Aydınlanma projesi olarak 18. Yüzyılda ortaya çıkan modernizm, rasyonel düşünme temelinde oluşan bilim çerçevesinde insan düşüncesini özgürleştirme işlevi görmüştür. Bilim, ahlak ve sanatsal alanı birbirinden kesin bir şekilde ayrılmasına dayalı olarak doğan modernizm, bütün bu adı geçen dallarda insan aklına güven temelinde yeni bir toplumsal gelişmeye işaret ediyordu. Modernizm ile birlikte özgür, eşitlikçi ve daha mutlu insanların olduğu bir toplumsal düzenin var olacağı ileri sürülmekteydi”.¹¹⁴ Giddens’a göre Modernite; düşüncenin özünde gelenekle bir karşıtlığın olduğu, yeni olana açıklığın yeniden keşfi ve düşüncedeki kökten değişimin yaşandığı bir noktaya işaret etmektedir.¹¹⁵

Modernliği daha önce geleneksel sistemlerden ayıran, modernleşme olarak adlandırılan bir dizi süreçlerle ilgilidir.¹¹⁶ Bu süreçler özellikle Rönesans ve Reform hareketleriyle başlayan bilimsel keşifler ve dünyevileşme akabinde bilginin sistematik hale gelmesi ve sanayinin gelişimini içermektedir. M.Berman, modernliğin tarihine

---

¹¹⁰ Weber, 2015, s. 90.

¹¹¹ Gökçür,2008,s.26.

¹¹² Henri Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Çev. Işın Gürbüz, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 35.

¹¹³ David Harvey, *Postmodernliğin Durumu*, Çev. Sungur Savran, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.25.

¹¹⁴ İlhan Tekeli, *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2011, s. 15.

¹¹⁵ Anthony Giddens, *Modernliğin Sonuçları*, Çev. Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2016, s.42-44.

¹¹⁶ Yırtıcı, 2009, s. 28.

ilişkin bu süreçleri üç temel dönemle ayırmıştır: Bunlardan ilki 16. Yüzyıldan 18. Yüzyıla kadar geçen ve henüz modern bir kamunun olmadığı dönem, ikinci olarak; 1790 Fransız Devrimi ile oluşan modern kamu, üçüncü ve son olarak da 20.yy itibariyle tüm dünyaya yayılmış bir değişimdir.¹¹⁷ Bu değişim süreci içerisinde kentsel mekân ve kamusal alanlar nasıl bir hal almıştır?

Modern Çağ'da kamusal alanların ve kentsel mekânların dönüşümünü 14. ve 15.Yüzyıl itibariyle Rönesans ile doğan yeni şehircilik anlayışıyla başlatmak gerekmektedir.¹¹⁸ Ortaçağ kentlerinde yok olan Antik dönem kamusal mekânları ve kent formu, Rönesans ile birlikte şekilsel yönünden bir benzerlikle tekrar kent yaşamında yer almaya başlamıştır. Bu benzerlik sadece, antik dönem kentlerine özgü 'geometrik' ve nizamlı yapılaşmayı içermektedir. "Şehrin bir sahne gibi düşünüldüğü bu dönemde, önemli kamusal alanlar bir geometriyle oluşturulmuş, kentsel dekor önem kazanırken, meydanlar, Pazar ve dolaşım alanları işlevini kaybederek adeta bir sahne dekoruna dönüşmüştür".¹¹⁹

Rönesans, toplumsal yaşama kattığı birçok yeniliğin yanı sıra kamusal alanların ve kentsel mekânların gelişimine de yenilikler katmıştır. Bu dönemde "kentsel mekânın formlarında ölçek ve biçim değişikliklerine yol açmış, şehirler; etrafı saraylarla donanmış geniş meydanlar kazanmıştır".¹²⁰

16. ve 17. Yüzyıl ile birlikte kamusal alanlar, 'askerin gücünü' simgeleyen mekânlar haline gelmiştir. Gökgür'ün ifadesiyle bu dönemde kamusal alan 'yetkinin güç gösterme yeri' olarak görülmektedir.¹²¹ 19. Yüzyıla gelindiğinde kamusal alanlar ve kent, Hausmann'ın hijyen teorilerine dayalı olarak değişmeye başlamıştır. 19.Yüzyıl ile birlikte bugünkü anlamda kent formunun temellerinin atıldığı, alışveriş merkezlerinin doğduğu, demiryolu ağlarının geliştiği, geniş cadde ve sokakların üretildiği ve kentlerin giderek yayıldığı bir dönem başlamıştır. Bu yüzyılda, Fransa'nın son imparatoru olan 3. Napolyon'nun görevlendirdiği Paris Belediye Başkanı ve Şehir Plancısı Hausmann'ın Paris kentine yaptığı yenilikler kamusal alanın değişimi açısından önemli bir yere sahiptir. Hausmann, 1848 ekonomik krizi sonrası göreve gelerek Paris'in yeniden inşa

---

¹¹⁷ Marshall Berman, *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*, Çev. Ümit Altuğ – Bülent Peker, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 29.

¹¹⁸ Gökgür,2008, s. 26.

¹¹⁹ Taşçı, 2014, s.128.

¹²⁰ Taşçı, 2014, s. 129.

¹²¹ Gökgür,2008, s. 26.

görevini üstlenmiş ve bugün modanın, alışverişin de merkezi konumundaki günümüz kentlerinin Paris özelinde temellerini atmıştır. Bu dönemde Hausmann geniş caddeler, meydanlar, bulvarlar, sokak lambalarını kent formuna kazandırmıştır. Harvey'e göre; "Hausman kenti genel olarak mekanik ve doğal bilimsel ilkeler ve tekniklere göre tarafsızca kavrayabilecek ve biçimlendirebilecek bir yapı olarak görüyordu".¹²² Bu minvalde Harvey, Hausman'ın inşa ettiği Paris temelinden Aydınlanmanın ve Modernizmin kentte yarattığı etkiyi şöyle açıklamaktadır:

*"Hausmann aynı zamanda duyulara da karşılık vermeye hatta onları planlayıp düzenlemeye çalıştı: Özenle düzenlenmiş sokak donanımlarıyla(banklar, gaz lambalarıyla, pavyonlar ve Saint – Michel'deki gibi çeşmeler), bulvarlarda geniş ağaçlandırılmasıyla, parklarda gotik mağaraların inşasıyla Aydınlanma'nın akılcılığını ve İmparatorluk otoritesinin ikiz ideallerinin büyük tasarımının ayrıntılarına romantizmi yeniden getirmeye çalıştı."*¹²³

Sonuç olarak, modern dönemde kamusal alanlar simgesel bir nitelik kazanmıştır. Bu simgesel durum, 16. Yüzyıl itibarıyla ilk olarak Rönesans neticesinde yoğun sanat anlayışının etkisinde kalarak, estetik değerler çerçevesinde kamusal alanın içeriği boşaltılmıştır. Kamusal alanlar, 17-19. Yüzyıllar arası dönemde ise kralın mutlak gücünün sergilendiği alanlar olarak belirmektedir.

1.3.5. Postmodern Çağda Kamusal Alan/Mekân

Postmodernizm, anlaşılması zor ve bir o kadar da karmaşık bir süreci adlandırmak için kullanılan kavramdır. Bu bağlamda bu derece zor ve girift bir yapıyı çözümlemek için öncelikle kavramın etimolojik olarak içindeki 'Post' ön ekinin bir çözümlemesini yapmak daha uygun olacaktır. Sosyal bilimler alanında sıkça kullanılan 'post' ön eki genel manada, 'sonrasına gelen' anlamında kullanılmaktadır. 'Sonrasında gelen' ifadesi ise bir değişimi ama aynı zamanda bir sürekliliğe işaret etmektedir. Bu bağlamda 'post' ön eki, ilk olarak eskide meydana gelen bir aşınmayı, ikinci olarak da "birçok şeyin bittiğini ilan ediyor; tarih bitiyor, ideoloji bitiyor, hümanizm bitiyor, avangard bitiyor, temsil (representation) bitiyor".¹²⁴ Buradan hareketle post-modernizm, modern sonrası dönemi ama aynı zamanda modern içinde bir dönemi ifade etmek, onun modern içinde ve hatta daha öncesinde oluşan ancak fark edilmeyen bir sürecin varlığını anlamamızı salık veriyor.

¹²² David Harvey, *Paris, Modernitenin Başkenti*, Çev. Berna Kılınçer, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 335.

¹²³ Harvey, 2013, s.335.

¹²⁴ Tekeli, 2011, s.13.

Postmodernizm kavramı hakkında net bir tanımlamada bulunmak çok zordur. Bu zorluğun nedeni, kavramın çıkış noktası ve doğası itibariyle her türlü belirlenmenin karşısında bulunmasından kaynaklanmaktadır.¹²⁵ Featherstone'a göre; "post modernlikten söz etmek, kendine özgü örgütleyici ilkelere sahip yeni bir toplumsal totalitenin ortaya çıkışını içeren bir çağ değişikliğini ya da modernlikten kopuşu ileri sürmek anlamına gelir".¹²⁶ Jameson' a göre; Postmodernizmin karakteristiğini tanımak ve tarihsel bir özgünlük verebilmek için, kapitalizmin tarihine bakılması gerekmektedir.¹²⁷ Jameson, bu minvalde postmodernizmi kapitalist gelişmenin yeni bir aşaması olarak görmektedir.¹²⁸

Postmodernizm, birçok şeye etki ettiği gibi kentsel mekânlara da etki etmiştir. Gottdiener; postmodernliğin kentsel mekânları devrimsel olarak değiştirmesi yönünde yazılan bilimsel yazıların çoğunun çok idealist olduğunu belirtmekte ve postmodernliğin etkisinin, kent dokusunda farklılığın yaratılmasıyla mimari anlamların yeniden tanıtılmasıyla sınırlı olduğunu savunmaktadır.¹²⁹

Postmodernizmin mekânsal organizasyonları, kapitalist sistemin varlığına bağlı değişimler çerçevesinde ele alınabilir.¹³⁰ Harvey'e göre; fordist üretimden postfordist üretime geçiş "mekânsal kümeleşme ve yığılma, mekânsal bütünleşme, işgücü piyasasının tek noktada parçalara ayrılması ve dikey olarak hemen hemen bütünleşmiş firmaların mekânsal yakınlığını"¹³¹ beraberinde getirmiştir. Kentsel kamusal mekânlar açısından bu etki Alışveriş merkezlerinin karakteristik özelliklerini belirtmektedir. Yarı kamusal mekânlar olarak değerlendirilen AVM'ler postmodern dönemin en önemli kamusal alanıdır. Bu alanlar, yoğun olarak tüketim kültürünün etkisinde şekillenen ve özel alanın gereklerine göre bireyselliğin ön plana çıkarıldığı minvalde oluşturulmuştur. Dolayısıyla postmodern dönemin en yeni kamusal alanı, apolitik ve bireyin zevk ve tercihlerine hitap eden bir mekândır.

---

¹²⁵ Tekeli, 2011, s.17.

¹²⁶ Mike Featherstone, *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, Çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 23.

¹²⁷ Fredric Jameson, *Postmodernism or The Cultural Logic of Late Capitalism*, Duke University Press, New York, 1991, s. 55.

¹²⁸ Tümtaş, 2012, s. 50.

¹²⁹ Mark Gottdiener, *Postmodern Göstergeler*, Çev. Erdal Cengiz, Hakan Gür, Arhan Nur, İmge Kitabevi, Ankara, 2005, s. 203.

¹³⁰ Tümtaş, 2012, s. 53.

¹³¹ Harvey, 2014, s. 203.

Sonuç olarak, Postmodern dönemde kamusal alan bireyi etkileyen tüketim kültürü ekseninde şekillenen, ortak bir düşünce paylaşımının olmadığı ve apolitik bir yerdir. Postmodern dönemde, ‘toplum’ kavramının önüne ‘bireyselleşme’ kavramı geçmektedir. Bu durum, kamusal alanların içini daha da boşaltmış ve bu minvalde de dönüştürmeye devam etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KAMUSAL ALAN, KAMUSAL MEKÂN VE TÜRKİYE.

2.1. TEMEL KENTSEL KAMUSAL ALAN-MEKÂNLAR

Kentsel mekân, en genel biçimiyle özel ve kamusal alanları barındırması bakımından kategorize edilebilir. Kamusal mekânlar, ortak yaşamın vazgeçilmez unsurlarıdır. İster bilinçli ister bilinçsiz olarak her yurttaş kamusal mekânları kullanmaktadır. Peki, bahsi geçen bu kamusal mekânlar kentsel mekânın neresinde yer alır ve nelerdir? Bu başlık altında bu sorularının yanıtları verilmeye çalışılacak ve yine bu sorular üzerinden yapılacak tartışma doğrultusunda kamusal mekâna dair tespitler yapılacaktır.

2.1.1. Cadde

“Cadde, doğrusal karaktere sahip ve yapılar ile çevrili olan sokağın ölçeğinin büyümesi sonucu oluşan dinamik bir kent ögesidir”.¹³² Sokak içerisinde yer alan cadde, alt kamusal mekânlardan bir tanesidir. Kamusal bir mekân olarak cadde, hareketliliği taşıyan, dinamik bir yapıya sahiptir. Ancak, cadde sadece yaya trafiğini taşıyan bir alan değildir aynı zamanda sokakla birlikte kenti saran, özel mülklerin ve kamuya ait yapıların görüldüğü bir hareket alanı doğrultusudur. Caddenin oluşumu Ortaçağ antik dönemine tekabül etmektedir.¹³³ O dönemin cadde yapısı; dar, kıvrımlı, altyapıdan yoksun bir durumdaydı. Bugün bile bu özellikleri taşıyan bazı şehirler bulunmaktadır. Türkiye’nin Mardin ili içerisindeki cadde ve sokakların dar yapısından dolayı belediye çöp toplama hizmetini hala ortaçağa has bir şekilde yerine getirmektedir.¹³⁴

Bir caddenin kent içerisinde üç ana rolü vardır.¹³⁵ Bunlardan birincisi, ulaşımı sağlayan bir yol bir hareket kanalı olmasıdır. Caddelerin ikinci rolü, kamusal hayatı barındıran bir mekân olmasıdır. Üçüncü ve son olarak da, mimari yapıların sınırlarını belirlemektedir.

Sonuç olarak, caddelere kamusal yaşam içinde değerini veren, gözün görmeyi ummadığı bir şeyi keşfetme gücüdür ve hem sokaklar hem de caddeler, kentsel uyarının

¹³²Alâ Leman Cemali, “Kentsel Kamusal Mekanda Yaya Hareketi: Bağdat Caddesi Örneği”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Haziran, İstanbul,2011,s.18.

¹³³Gökgür, 2008, s. 84.

¹³⁴Mardin Belediyesi’nin verdiği bu hizmetin detaylarına ulaşmak için, Bkz: Erişim Tarihi:07.04.2016, < <http://www.hurriyet.com.tr/mardinin-coplerini-italyan-esekleri-tasiyacak-15974947>>

¹³⁵ Cemali,2011,s.18.

ve duygulanımın, büyük bir kısmı beklenmedik deneyimlerden gelen uyarının simgesidir.¹³⁶

2.1.2. Sokak

Kent dokusu içinde hareketin yönlendiği dinamik mekânlar sokaklardır”.¹³⁷ Kentsel mekânlar içerisinde sokaklar, günlük yaşamın getirdiği hareketliliğin, koşuşturmanın yansıdığı, insanların ortak paylaşımlar içerisinde buldukları temel kentsel kamusal mekânlardır. Sokak, bir kentte kamusal mekânı tanımlamak için kullanılan genel bir addır. Sokak kavramı ile birlikte “cadde, yol, park vs.” gibi birçok mekân da kastedilmiş olur.

Sokaklar, Antik Yunan’dan itibaren kentsel yaşamın en temel halinden bu yana özel alan diye tabir edilecek ‘hane’lerden dışarıya adım atıldığında başlayan bir kamusal mekândır. Özellikle sanayi devrimi sonrası değişen şartlar ve kentsel mekânlar, sokakların bu özelliğini ön plana çıkarmıştır. Kentte yaşayan insanlar işlerine, okullarına giderken ve günlük yaşamın içerisine karışırken irade dışı veya işlevini bilerek bu kamusal mekânda yer alırlar. Sokakların bugünkü manada sadece “hareket” olanağına indirgenen işlevi zaman içerisinde oluşmuştur. Sokaklar aynı zamanda tarih sahnesinde önemli toplumsal gösterilere ve olaylara da tanıklık etmiştir. “Bu kapsamda, sokaklar ve kaldırımlar ‘özgür ifade’ alanları olarak da kullanılmıştır”.¹³⁸ Dolayısıyla sokaklar aynı zamanda tarihte demokrasinin varlığının gösterildiği alanlardır.

Sokaklar, tarih içerisinde kentlerin gelişimi doğrultusunda değişen bir yapıya sahip olmuştur. Bu bağlamda tarihin herhangi bir noktasında farklı sokak formları olmuş, bu değişim her şehirde aynı olmamıştır. Örneğin; Avrupa kenti ile İslam kentinin sokak formları birbirine tamamen zıttır. Bala’ya göre; İslam kenti, çıkmaz sokaklarıyla eğri büğrü ve adeta ‘labirent’ görünümüne sahipken, geniş bulvarlarıyla aksiyel bir düzenle şekillenmiş batı kentleri bu zıtlığın en belirgin örneğidir.¹³⁹

Sokaklar, toplumun atfettiği anlam bakımından da farklılaşmaktadır. Örneğin; Osmanlı evleri yapısı gereği doğrudan sokaklara açılmaz. Önce avluya açılan bir kapı

¹³⁶Richard Sennett, *Gözün Vicdanı – Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*, Çev. Sûha Sertabiboğlu ve Can Kurultay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 182.

¹³⁷ İlknur Sertkaya, “Kent Meydanları: Adana 5 Ocak Meydanı Üzerine Bir İnceleme”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10, 2012, s. 13.

¹³⁸ Kozłowski, J., C., (2001) “Can Towns Restrict Public Park Access To Residents And Their Guests?” ‘den Aktaran; Serpil Çerçi, “Kamu Alanlarının Yaşam Kalitesine Etkisi ve Adana”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10, 2012, s. 19.

¹³⁹ Havva Alkan Bala, “ ‘Çıkmaz Sokak’; Mahallenin Üstü Açık Oturma Odası”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10, 2012, s. 27.

ve avludan açılan bir dış kapı ile sokakla kavuşulur. Özellikle Türkiye kentleşme tarihi açısından sokaklara bakıldığında, çocukların ilk sosyalleştiği mekânlar sokaklardır. Çocuklar, toplumu tanımaya ilk olarak sokaklarda başlamaktadır. Bu durum Türkiye açısından son dönemde değişmektedir. Çocuklar gelişen teknoloji sonucu ve ailelerin de değişen düşüncesiyle, hem teknolojik aletlere hapsolmuş hem de kentin getirdiği karmaşadan dolayı sokaklar artık bu işlevini de yitirmektedir.

Sonuç olarak sokak, “farklı işlevlerin içerisinde bulunduğu, özel alandan kamusal alana geçişte insanlara farklı deneyimler sunan, kültürel ve toplumsal eylemlerin gerçekleştirildiği bir mekândır”.¹⁴⁰ Sokaklar ayrıca, kamusal mekânda bir bütünsellik sağlamaktadır. Meydanlardan binalara, rıhtımlardan köprülere, ibadet yerlerinden plajlara kısacası kenti bir baştan diğer bir başa kuşatan; kenti adeta bir ağ gibi ören kamusal mekânlardır.

2.1.3. Meydan

“Meydanlar kentsel yapının en belirgin bileşenleridir, kent dokusu içinde adeta psikolojik dinlenme yerleri olarak tanımlanmaktadır”.¹⁴¹ Paul Zucker, meydanı,¹⁴² “kamusal/halka ait arazide bir psikolojik park yeri” olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda meydanların bir soluklanma yeri olarak ve diğer kamusal mekân olan cadde ve sokaklara göre sadece hareketliliği değil aynı zamanda durgun bir mekânı da işaret ettiği söylenebilir. Dolayısıyla, kent dokusu içinde statik mekânlar meydanlardır.¹⁴³

Tarih içerisinde birçok farklı işleve sahip olan meydanlar, yaşanan dönemin siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan kentin kültürünü de yansıtmaktadır. Tarihte bir kamusal mekân olarak yer alan meydanlar; Agora, Forum, Plaza Campo, Piazza, Grand Place gibi farklı isimlere sahip olmuştur. Keleş’e göre; “Meydanlar birden çok işlevli kent meydanları, pazar kurulan meydanlar, dinsel yapıların yer aldığı meydanlar, büyük caddelerin kesişme noktası olan meydanlar, gösteri alanları, yeşil alan ve spor alanı

¹⁴⁰ Ferda Özparlak – Mehmet Ç. Meşhur,” Sokaktan Siteye Dönüşen Yarı Kamusal Mekânlar: Komşuluk İlişkileri Üzerine”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı:365, 2012, Erişim Adresi: < <http://www.mimarlikdergisi.com> >, Erişim Tarihi: 26.09.2017.

¹⁴¹ H. Bülend Tuna, “ Kenti Sevebilmek”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10, 2012, s. 3.

¹⁴² Zucker, Paul, (1959), *Town And Square: From The Agora To The Village Green*, Columbia University Press, New York’dan Aktaran; İnceoğlu ve Aytuğ, 2009, s.135.

¹⁴³ Sertkaya, 2012, s. 13.

işlevi gören meydanlar ve sergi ve eğlence meydanları olarak sınıflandırılmaktadırlar”.¹⁴⁴

Kent meydanları tarihsel süreçte insanların bir araya geldiği, en önemli kamusal mekânlardır. Bu bağlamda meydanlar kent tarihinin yaşadığı ve önemli toplumsal olayların yaşandığı, bir kültür birikimini de yansıtmaktadır. İnsanların bir araya gelip ortak düşünce paylaşımları içerisinde bulunma arzularına, birbirleriyle iletişime geçme eylemlerine de kent meydanları tanıklık etmiştir. “Politik etkinliklerin sahnesi olan bir kent meydanı, aynı zamanda kentsel günlük yaşama ait rutinlerin de ayrılmaz bir parçası olarak bir aleniyet mekânıdır, hepimize ait, ortak olandır”.¹⁴⁵ “Meydanlar, kentsel dokuda odak noktalar tanımlar, toplanma işlevini içerir ve bu nedenle, meydanlar kentte sürekli yaşayan nüfusun ve kenti geçici bir süre için ziyaret eden kişilerin birbirleriyle ve paylaştıkları kent ile ilişki kurmasını sağlar”.¹⁴⁶

Meydanların, fiziki koşullardan arındırılıp kamusal alan olarak işlevine yoğunlaşmak gerektiğinde karşımıza, özgürce fikir paylaşımı ve itirazların kolektif olarak gösterimi gibi bazı temel özellikler karşımıza çıkmaktadır. Bu iki temel özellik çerçevesinde meydanların bir kamusal alan olma durumunu İnan şöyle açıklamaktadır: “Meydan, öyleyse, herkesin gözü önünde, ait olduğu toplumun karar gücüne sahip tüm bireylerini kapsayan, bu bireylerin buluştuğu, karşılaştığı, tartıştığı, zaman zaman kavga ettiği, birlikte karar verebildikleri, meydan dışı baskılardan arınmış bir karar, hareket, yönetim, iletişim, etkileşim ve paylaşım ortamıdır”.¹⁴⁷

Meydanların Antik Yunan içerisinde çıkışı ve o dönemdeki anlamı sadece hane ve kamusal işlerin ayrımı çerçevesindeydi. Yönetim-ortak yaşam arasındaki ilişkide bir kopukluk ve ayrım yoktu. Meydan; akli geliştiren sohbetlerin olduğu, ortak yaşamın sorunlarının tartışıldığı bir kültürel paylaşım mekânıydı. Tarihsel süreç içerisinde ise “meydan, egemen ideolojilerin baskısı altında düzenlendi; onların çizdiği plan içinde manevi hayatlarını yaşadı insanlar”.¹⁴⁸

---

¹⁴⁴Ruşen Keleş, “Kamusal Alan, Kentleşme ve Kentlilik Bilinci”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10,2012, s. 11.

¹⁴⁵Neşe Gürallar , “Kamu-Kamusal Alan-Kamu Yapıları-Kamusal Mekân: Modernite Öncesi ve Sonrası için Bir Terminoloji Tartışması”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı:350,2009, Erişim Adresi: <<http://www.mimarlikdergisi.com>>, (Erişim Tarihi: 26.09.2017).

¹⁴⁶ Neslihan T. Dostoğlu, “Kentler ve Meydanları”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı:334,2007, Erişim Adresi: <<http://www.mimarlikdergisi.com>>, Erişim Tarihi: (26.09.2017).

¹⁴⁷Ahmet İnam, “Hanemizdeki Sır”, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl:2, Sayı:5, 1998-9, s. 198.

¹⁴⁸ İnam, 1998, s. 199.

Meydanların tarihsel çıkış noktasındaki işlevlerinden çok farklı bir noktaya geldiğini, bir başka ifadeyle günümüzde yurttaşlar tarafından kamusal alan olarak kullanımının dönüşümünü üzerinde bir değerlendirme yapmak mümkündür. Günümüzde meydanlar, sınırları her açıdan belirlenmiş bir hareket alanına dönüşmekte, ekonomik ilişkiler ağının kapladığı bir yer haline gelmektedir ve artık teknoloji kullanımının zihinlerini kontrol altına aldığı, birbirini anlamayan, birbiriyle tartışamayan, daha doğrusu meydanda yaşanmaya zorlanan ortak yaşayışı ortak kalıplar içinde anlayan insanlar kaplamıştır.¹⁴⁹

2.1.4. Kahvehane ve Salon

Kahvehane ve salonların doğuşunu İngiltere, Almanya ve Fransa temelinde inceleyen J.Habermas, bu doğuşu 17. ve 18. Yüzyıla ait dönemin kamusalının tahlili ile açıklamaktadır. Habermas'a göre; 17. Yüzyılda kamuya dahil olanlar, "öncelikle saray, onun yanı sıra dar bir yüksek burjuva tabakasıyla birlikte, tiyatroların localarını dolduran şehirli soylulardır".¹⁵⁰ Özellikle Fransa'da 1789 devrimi ve sonraki süreçte, "saray kamunun odağı olma niteliğini, hatta bizzat kamu olma niteliğini yitirdi. Sarayın kültürel işlevlerini 'şehir'in üstlenmesiyle, yalnızca kamunun taşıyıcısı değil, bizzat kamunun kendisi de değişmiş oldu".¹⁵¹ Habermas'a göre bu noktadan itibaren "saray, uzaktan birbirine gösterilen ve ancak zor durumlarda, tam anlamıyla sıkıntıya dönüşmüş olan resmi vesileler dolayısıyla yaklaşılacak bir yer, Kraliyet ailesinin içe dönük hayatını sürdürdüğü bir ikametgâh haline gelmişti".¹⁵²

Yaşanan bu değişim şehrin farklı noktalarında kamusalını üstlenen kurumların doğmasına yol açtı. Habermas'a göre; " 'Şehrin' ağırlığı, bütün farklılıklarına rağmen İngiltere'de de Fransa'da da aynı toplumsal işlevleri üstlenen yeni kurumlarla pekişir: bunlar [İngiltere'de] 1680 ile 1730 arasında, serpiyen kahvehaneler ile, [Fransa'da] Devrime kadar Naiplik döneminde ortaya çıkan 'salonlar'dır'.¹⁵³ Bu kurumlar ilk çıktığı dönemde 'edebi' bir niteliğe sahip olmaktadır ve zamanla 'siyasal' bir nitelik kazanan eleştirinin merkezi olan mekânlar haline geldi.¹⁵⁴ "Aristokratik salonlar ve

¹⁴⁹ İnam,1998, s. 199.

¹⁵⁰ Habermas, 2015, s. 98.

¹⁵¹ Habermas, 2015, s. 99.

¹⁵² G.M. Trevelyan, *Kultur – und Sozialgeschichte Englands, Hamburg* 1948, s. 327 'den Aktaran; Habermas, 2015, s. 100.

¹⁵³ Habermas, 2015, s. 100.

¹⁵⁴ Habermas, 2015, s. 100.

kahvehaneler, içlerinde eğitilmiş elitlerin soylularla, aşağı yukarı eşit şartlarda iletişim kurdukları, tartışabildikleri ortamdı”¹⁵⁵

Kahvehane ve salonların doğuşu, burjuva kamusal alanının temsili kamusal alan karşısında ortaya çıkışına tekabül etmektedir. Dolayısıyla bu mekânlar statünün önemsenmediği, tartışmanın niteliğinin göz önünde bulundurulduğu yerlerdir. Sennett’e göre; “Kahvehane aşılmaz sınıf ya da inanç farklarının ifade edileceği bir yer değildi”¹⁵⁶ Ünüvar’a göre; Kahvehanelerin ve salonların doğuşu burjuva söz hakkının simgesel mekânı olurken, Avrupa’da yapay kamusal alanın sonunu da getirip kamuoyu ve kamusal alanın varlığını ortaya çıkarmıştır.¹⁵⁷

Sonuç olarak; Kahvehane ve salonlar Habermas’ın bahsettiği üzere modern kamusal alanın doğuş yerleri olmuştur. Bu bağlamda eleştiri ve tartışmanın merkezi olan kahvehane ve salonlar, aynı zamanda modern devletin toplumsal yapısını oluşturacak ulusun doğuşuna tanıklık etmiştir.

2.1.5. Tiyatro- Müze- Konser Salonları

Habermas’ın ‘büyük’ kamu olarak adlandırdığı burjuvanın yeni kamusal alanı; Tiyatro, müze ve konser salonları üzerinden ortaya çıkmıştır.¹⁵⁸ Bir zamanlar ‘saray’ın kontrolünde olan sanat, artık saray ve kilisenin egemenliğinde olmaktan çıkmıştır.¹⁵⁹ Fırat’a göre; oluşan bu yeni gelişmeler, “sanat eleştirmenliğini mesleğini ortaya çıkarmış ve önce el yazısı sonra basılı yazı şeklinde çıkan süreli yayınlar sanat eleştirisinin kamusal aracı haline gelmiştir”¹⁶⁰

Habermas, müziğin 18. Yüzyılın sonlarına kadar saray cemiyetlerine hizmet eden bir noktada olduğunu vurgularken, ‘müzik kolejlere’nin kurulmasıyla beraber müzisyenlerin özgürleştiğini ve kamusal konser cemiyetlerinin oluştuğu tespitini yapmaktadır.¹⁶¹

Habermas, dönemin müzeleriyle ilgili inceleme yaparken, devrim sonrası ortamın yaratmış olduğu durumu bir yozlaşma ve ‘tartışma’ kavramının bir fetiş ögesi olarak saptırıldığını vurgulamaktadır. Bu minvalde Habermas’ a göre; “Müzeler, tıpkı

¹⁵⁵Serap Fırat, “Kentsel Mekânlarda Kamusal Alan”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C:11,Sayı:4, 2002, s. 49.

¹⁵⁶ Sennett, 2013, s. 112.

¹⁵⁷ Kerem Ünüvar, “Osmanlı’da Bir Kamusal Mekân: Kahvehaneler”, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl:2, Sayı:5, 98/99,s. 210.

¹⁵⁸ Habermas, 2015, s. 108.

¹⁵⁹ Habermas, 2015, s. 106.

¹⁶⁰ Fırat, 2002, s. 49.

¹⁶¹ Habermas, 2015, s. 111.

konserler ve tiyatrolar gibi, sanat hakkında bilgisizlerin yargıda bulunabilirliğini kurumlaştırdılar; tartışma, sanatın sahiplenilmesinin aracı oldu”.¹⁶²

Sonuç olarak; Tiyatro, müze ve konser salonları devrim öncesinde saray ve kilisenin egemenliğinde gelişen ve belli bir kesimin erişebildiği alanlardı. Devrim sonrasında her ne kadar beraberinde belli ölçüde bozulmayı getirse de toplumun her kesiminden yurttaşın katılımının sağlandığı bir yer olarak kamusal yaşamın içerisinde yerlerini almışlardır.

2.1.6. Alışveriş Merkezleri

TDK’ya göre alışveriş, “satın alma ve satma işi” ve “ilişki, münasebet” olarak tanımlanmaktadır.¹⁶³ Bu minvalde alışveriş, satıcı ve alıcıların bir mal veya ürün için doğrudan veya dolaylı olarak kurduğu ilişkilerin bütünü olarak tanımlanabilir. Alışverişin, sınırsız insan ihtiyaçları doğrultusunda zorunlu gereksinimlerin belirlediği yolda bir uzlaşma süreci sonunda kurulmuş, insanlık kadar eski bir durum olduğu söylenebilir. Tarihsel anlamda alışveriş temel ihtiyaçların giderilmesi için basit bir mal mübadelesiyken, günümüzde kaydi paralar ve krediler kullanılarak başkaları tarafından suni olarak üretilen ihtiyaçların karşılanmasına kadar uzanan geniş bir bağlama sahiptir. Bu noktada alışverişi, toplumsal ilişkileri şekillendirmesi ve kendi ihtivasının değişmesi bağlamında da tanımlamak mümkündür. Tarihte alışveriş, sadece zaruri ihtiyaçların karşılanmasında kurulan basit bir ilişkiyken, günümüzde ise tüketim kültürü ekseninde değerlendirilebilecek bir konumda hem bireylere keyif veren hem de kentlerde yalnızlaşan bireye ‘sosyal olma’ eksikliğini suni bir şekilde giderecek bir işleve bürünmüştür.

Alışverişin bir mekan dahilinde yapılması ise tarihte ve günümüzde farklı alışveriş yerlerini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda tarih boyunca ticari etkinlikler, alışveriş yerleri ve alışveriş bileşikleri olarak iki farklı mekânsal örgütlenme temelinde var olmuştur.¹⁶⁴ “Alışveriş yerlerinde sadece ticari alışveriş söz konusu iken, alışveriş bileşiklerinde ise bunun yanı sıra restoranlar, sinemalar, galeriler, çocuk oyun alanları vs. bulunur”.¹⁶⁵ Dolayısıyla alışveriş merkezi olarak adlandırılan yerler alışveriş

¹⁶² Habermas, 2015, s. 112.

¹⁶³ İnternet Kaynağı, Erişim Adresi: <<http://www.tdk.gov.tr>>, Erişim Tarihi: 21.03.2017.

¹⁶⁴ Banu A. Gürün, “Alışveriş Merkezine Karşı Kent Merkezi”, *TMMOB Planlama Dergisi*, 2005/1,s. 63. Erişim Adresi: <http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/311359ed4969e84_ek.pdf> , Erişim Tarihi: 04.11.2016.

¹⁶⁵ Gürün, 2005, s.63.

bileşenleri olarak da değerlendirilebilir. Tarihsel anlamda ilk alışveriş bileşikleri; Agoralar, forumlar, panayırlar, çarşılar ve hanlardır.¹⁶⁶ Osmanlı Devleti içerisinde ise ilk alışveriş merkezleri bedesten ve çarşılardır.

Toplum içerisindeki nüfus arttıkça yeni talepler doğmuş ve alışveriş merkezleri de bu doğrultuda değişmiştir. Çarşı ve bedesten yerine, değişen zaman ve koşullara göre günümüzde AVM olarak adlandırılan yerler oluşturulmuştur. Değişen koşullar karşısında günümüz alışveriş merkezleri nasıl tanımlanmaktadır? Beddington, günümüz alışveriş merkezi kavramını “merkezi bir yönetim altında, bu merkezde yönetimden sorumlu bir kişi tarafından idare ve kontrol edilen ve merkez içerisindeki tüm birimlerin kiralanarak işletildiği büyük kompleks” olarak tanımlamaktadır.¹⁶⁷ Tek mülkiyet altında, tek imaja sahip ve merkezi bir yönetim tarafından idare edilmesi gibi özellikler günümüzdeki alışveriş merkezlerini tarihsel bağlamdaki alışveriş merkezlerinden ayırmaktadır.¹⁶⁸

Bir kamusal alan olarak Alışveriş merkezleri değerlendirilmek istenirse, bu değerlendirme tarihsel kökenlerden hareketle yapılabilir. Alışveriş Merkezlerinin kurulmasından önce var olan alışveriş bileşikleri; Pazar yeri, agora, çarşıdan oluşmaktaydı. 19. Yüzyıl sonrası sanayi kapitalizminin etkisi, kentlerde bu tabloyu değiştirmiştir. Bu dönemde gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanda doğan işsizlik, kentlerde sanayi temelinde emilmeye çalışıldı. Gelişmekte olan ülkelerin başkentleri bu durumdan en çok etkilenen kentlerdi ve değişim talebi de buralardan başladı. Sennett yaşanan bu değişimi şöyle özetlemektedir:

*“Bu başkentlerin iç ekonomileri yeni bir ekonomik uğraşın doğmasına yol açtı. Şehir nüfusunun böylesine artması sonucu, perakende ticaret hiç olmadığı kadar karlı duruma geldi. Alıcı kitlesi, klasik açık hava pazarları ve küçük dükkânlar yerine satış mağazalarında odaklanan yeni türde bir kamusal ticaret başlattı. Bu yeni perakende ticarete, 19.yy kamusal yaşamının tüm karmaşası ve sorunları ortaya çıktı. Bu ticaret kamusal alanda oluşacak değişimin bir paradigmasıydı”.*¹⁶⁹

Sennett’in tarihsel ipuçlarını verdiği yönde, günümüzde tüketim kültürü içerisinde gelişen alışveriş merkezleri hem kentlerin yeni alt merkezlerini oluşturmakta

---

¹⁶⁶ Gürün, 2005, s.63.

¹⁶⁷Nadine Beddington, *Shopping Center:Retail Development, Design And Management*, Butterworth Scenific, London, 1991, s. 8 ‘den Aktaran; Oylum Korkut Altuna, *Alışveriş Merkezleri- AVM’ler Nasıl Farklı Konumlandırılır ?*, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, s. 23.

¹⁶⁸ Sanem Alkibay vd., *Alışveriş Merkezleri ve Yönetimi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007, s. 1.

¹⁶⁹ Sennett, 2010, s. 177.

hem de kentte yeni sosyalleşme ağlarını oluşturmaktadır. Şu durum da unutulmamalıdır ki; Günümüzün alışveriş merkezleri de daha öncekileri gibi kent merkezinin tüm faaliyetlerini barındırmakta, yaşlısından gencine, zengininden fakirine herkese açık demokratik bir sahip gibi görünseler de bir kurum tarafından idare edilen, istenildiği an kapatılabilen özelleştirilmiş kamusal alanlardır”.¹⁷⁰

2.1.7. Park ve Mesire Alanları

Parklar, kent içerisinde yer alan açık kentsel kamusal mekânların en önemlileri arasında yer almaktadırlar. Özellikle bireylerin kendisini hem dinlendirdiği hem de sosyalleştiği mekânlar olması sebebiyle açık kamusal mekânlar arasında parklar, toplumsal yaşamda önemli bir yere sahiptir. “Tanımlı kent boşlukları olarak işlev gören kent parkları, insanları bir araya getiren yerler ve simgeler olmaları nedeniyle birey ile toplum arasında iletişimin sağlanmasına yardımcı olurlar”.¹⁷¹ Kent parkları bireyin diğer insanları izlemesine, onlardan etkilemesine ve en önemlisi de kent içerisinde yalnız olma hissini azaltmasına ve kent yaşamına dair yeni deneyimler kazanmasına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda kent parkları sadece yeşilin bulunduğu alanlar olmasının ötesinde, kent yaşamını olumlu yönde etkileyen ve kamusal yaşamın güçlenmesinde önemli ölçüde pay sahibi olan alanlardır.¹⁷²

Açık kentsel bir kamusal alan olan parklar günümüzde gelişen teknoloji ve tüketim kültürünün oluşturduğu yeni durum karşısında önemini yitirmektedir. Özellikle kent yaşamında artan bireyselleşme ve tüketim odaklı yaşama eğilimi kent parklarının kamusallığa katkısını azaltmaktadır. Bireyler kent parklarındaki kamusal yaşamı, alışveriş üzerine temellenmiş kapalı kamusal mekânlarda oluşan yaşama doğru tercih etme eğilimindedirler.

Türkiye özelinde kent yaşamındaki önemli bir açık kamusal mekân ise mesire alanlarıdır. Mesire alanları; “Toplumun çeşitli dinlenme, eğlenme ve spor ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkân vermek maksadıyla, gerekli yapı, tesis ve donatılarla kullanıma ayrılan, halkın günübirlik veya geceleme ihtiyacını karşılayan, rekreasyonel ve estetik kaynak değerlerine sahip orman rejimine tabi sahaları” olarak

¹⁷⁰ Gürün, 2005, s.64.

¹⁷¹ Aydın Özdemir, “Katılımcı Kent Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü”, TMMOB Planlama Dergisi,2007/1,s. 37. Erişim Adresi: <http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/fc214004c9481e4_ek.pdf>, Erişim Tarihi: 10.11.2016. (ss. 37-43)

¹⁷² Özdemir,2007, s. 37.

tanımlanmaktadır.¹⁷³ Mesire alanları, alt ve orta gelir grubunda yer alan ailelerin özellikle tatil günlerinde sıkça kullandığı açık kentsel kamusal mekândır. Bu bağlamda mesire alanları, Türkiye’de var olan özgün bir kamusallığı simgelemektedir.

Sonuç olarak, parklar ve mesire alanları kent yaşamındaki kamusallığın oluşumunda önemli bir yere sahiptir. Bu açık kentsel kamusal mekânlar, hem dinlenme hem de farklı kent deneyimleri kazanma anlamında bireye önemi katkılar sunmasının yanı sıra kent kültürünün gelişimine de olumlu yönde etkiler yapmaktadır. Ancak, günümüzde gelişen teknoloji ve tüketim eksenli yaşam bireyleri etkilemekte olup, bu alanlarda yaşanan kamusallığa olumsuz etkiler yapmaktadır.

2.2. TÜRKİYE’DE KENTSEL KAMUSAL ALAN – MEKÂN

Türkiye Cumhuriyeti’nin modern bir devlet olma ideali, hiç şüphesiz ki geçmişten büyük değişimlerle bir kopuşu ortaya çıkarmıştır. Bu kopuş bir hiçlik temelinde tıpkı Rönesans’ta olduğu gibi geçmiş ile radikal bir ayrılıştan temellenmektedir ve geçmişe dair anlamı muğlâklaştırmaktadır.¹⁷⁴ Radikal bir kopuşun sonucunda belli değişimler meydana gelmesi mekân temelinde somutlaşan bir sonuç doğurur ve modern toplum imgesi mekân temelinde simgeleşmektedir. Bu minvalde “Kentleşmiş, sanayileşmiş, modern bir toplum tahayyülü, buna uygun bir mekânsal organizasyon gerektirmektedir ve bu şekilde inşa edilecek bir toplum, modern idealleri somut olarak mekânda görebilecektir”.¹⁷⁵ Mekânsal bağlamda bu temelden hareket eden Türk modernleşmesi, ulus devlet içinde iktidarın mekâna ideolojisini yansıtan bir noktada konumlanmasına neden olmuştur. Bu başlık altında yaşanan bu kopuşun tarihsel perspektiften mekân ekseninde açıklaması ve tartışması yapılacaktır.

2.2.1. Klasik Osmanlı Döneminde Kent ve Kamusal Alan

‘Klasik Osmanlı Devlet düzeni’¹⁷⁶ içerisinde kentler, tarihin bir mirası olarak var olmuştur. Osmanlı şehirleri, Selçuklu Devleti ve Bizans imparatorluğunun izlerini

¹⁷³İnternet Kaynağı, 300 Sayılı Mesire Yerleri Uygulama Tebliği, Erişim Adresi: <<https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Tebliğler/Mesire%20Yerleri%20Uygulama%20Tebli%C4%9Fi.pdf>> Erişim Tarihi: 20.05.2017.

¹⁷⁴Dücan Cündioğlu, *Mimarlık ve Felsefe*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012 ‘den Aktaran; Erbatur Çavuşoğlu, *Türkiye Kentleşmesinin Toplumsal Arkeolojisi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014, s. 52.

¹⁷⁵Çavuşoğlu, 2014, s. 52.

¹⁷⁶ Başlık sınıflandırması Osmanlı Devleti’nde genel bir düzen içerisinde ve kenti inceleme noktasında kırılma aşamaları dikkate alınarak yapıldığı için kuruluş döneminden Tanzimat reformlarının yapıldığı döneme kadar ‘Klasik Osmanlı Dönemi’ olarak bir ayırım yapılmıştır.

taşımakta olup, böylesine büyük bir kültürel mirasın içinde gelişmiştir.¹⁷⁷ Özellikle Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme döneminde yönetsel faaliyetler, yerleşim düzeni ve kent yönetimi Selçuklu döneminin devamı niteliğindedir. Anadolu Selçuklu Devleti ve Bizans arasında yer alan bölgede kurulup, yaklaşık iki yüzyılı aşkın bir süre zarfında imparatorluk haline dönüşen Osmanlı Devleti çok farklı etnik ve dini yapılarla bir bütün olarak oldukça zengin bir kent kültürüne sahip olmuştur. Bu bağlamda, bu başlık altında Klasik Osmanlı Kenti'nin genel bir görünümü ortaya konmuş olup, kamusal mekâna dair gelişmeler Tanzimat reformlarına kadar incelenmiştir.

2.2.1.1. Klasik Osmanlı Kenti

Osmanlı Devleti'nde yükselme aşamasından reformların yaşandığı döneme kadar kent genel bir çerçeve içerisine oturtulabilir. Öncelikli olarak; Klasik dönem Osmanlı kenti, heterojenliği ve rakamsal büyüklüğüne göre değil işlevsel açıdan bir tanımlamaya tabi tutulabilir.¹⁷⁸ Bir başka ifadeyle Klasik Osmanlı Kenti, “idari düzey açısından, yerleşimde bir sancakbeyi ya da en az bir kadının bulunduğu, pazar etkinliklerinin olduğu ve nüfusun önemli bir kısmının geçimini tarım dışı faaliyetlerle gerçekleştirdiği”¹⁷⁹ bir yerdir. Osmanlı Kenti ayrıca, üretim tarzının özelliklerine göre artı ürünün denetlendiği, tarımsal olmayan mal ve hizmetlerin üretildiği bir yerdir.

16. Yüzyıl öncesi Osmanlı Kentinin biçimi daha çok Yakındoğu kentlerine benzemektedir.¹⁸⁰ Kent, kalenin içi ve dışı olmak üzere iki aşamada incelenebilir. İç kale, yönetsel işlerin görüldüğü yer olurken dış kale ise ‘kale altı’ denilen kısımda yerleşik olmayan ticari faaliyetlerin olduğu bir noktadır ve ayrıca kale dışı yabancıların, kentten kopuk olanların yaşam alanlarıdır.¹⁸¹ Cerasi'ye göre; Klasik Osmanlı Devlet düzeni içerisinde kentler, “yönetim merkezleri ve devlet ile kırsal bölgeler arası alışverişin olduğu yerlerdi; bunun yanı sıra devlet için, özellikle de ordu için aynı

¹⁷⁷ Adem Kara, “Osmanlı Devletinde Kent Kavramı”, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl:17, Sayı:67, (Kasım, Aralık, Ocak 2013-14), s. 189.

¹⁷⁸ Suraya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2004, s. 12.

¹⁷⁹ Faroqhi, 2004, s. 12.

¹⁸⁰ İlhan Tekeli, *Anadolu'da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2011, s. 230.

¹⁸¹ Tekeli, 2004, s. 230.

zamanda üretim merkezi idi ve imparatorluğun ‘Osmanlılaştırılması’ açısından vazgeçilmez unsurlardı”.¹⁸²

Osmanlı Devleti’nde bir şehrin kurulması aynı zamanda toplumsal mutabakatın ve kolektif dayanışmanın varlığına bağlıdır. Komşuluk bilici tüm mahalleyi kapsayan bir boyuta sahiptir. Cenaze törenlerinden, düğünlere ortak yaşamın paylaşıldığı ve bütün etkinliklerin beraber düzenlendiği bir yaşam biçimi vardır. Osmanlı Kenti’nin kuruluş aşaması ise üç temel nokta üzerinden başlamaktadır. Bunlar; Hamam, medrese ve camidir. Osmanlı Kenti’nin kuruluş aşamalarını Cansever şöyle açıklamaktadır:

*“Bir şehir kurmak için gelen işçiler, evvela hamamı inşa ediyorlar; şehri kuracak insanların temiz pak olabilmesi, çalışanların temizliğini sağlamak için. Ardından medrese inşa ediyor, bilgi ortamının kurulabilmesi için. Sonra cami, daha sonra etrafında evler ve mahalleler inşa ediyor, yavaş yavaş”.*¹⁸³

Klasik Osmanlı Devlet düzeni içerisinde kentleşme, yeni mahallelerin oluşumuyla eş anlamlıdır.¹⁸⁴ Bu eski bir Türk geleneğidir ve bu gelenek, mahalle içerisinde bir bütünlüğün oluşmasına, etnik ve dinsel bakımdan ayrı ayrı mahallelerin kurulmasına ve konut alanlarının genişlemesine olanak sağlamıştır.¹⁸⁵ Mahalleler, “geleneksel yerleşme, savunma ve iklim koşullarına karşı koyabilme nedeniyle üst üste inşa edilmiş bitişik nizam binalardan, serinlik ve havalandırmayı sağlayan dar sokak ve dehlizlerden oluşur”.¹⁸⁶ Klasik Osmanlı kenti içerisinde mahalleler, sadece fiziki bir dokuyu değil aynı zamanda içtimai kültürel birimdir.¹⁸⁷ Osmanlı Devleti içerisinde mahalleler, “birbirini tanıyan, çoğu akrabalık veya göçlerle aynı yere yerleşen hemşerilerden oluşmaktadır. Köylerden, göçebelere ve başka merkezden gelen göçmenlerden oluşan homojen gruplar, etnik kökenlerine veya aynı toplumsal, mesleki veya dini gruplara ait olmalarına göre, az aileli topluluklar halinde yerleşerek yeni mahalleleri kurmuşlardır”.¹⁸⁸

Klasik Osmanlı kentinde tüm mahalle sakinleri ortak bir dayanışma içerisinde olmakla beraber mahallenin yönetiminden ‘imam’ sorumluydu. “19. Yüzyılın ilk

¹⁸² Maurice M. Cerasi, *Osmanlı Kenti*, Çeviri: Aslı Ataöv, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 47.

¹⁸³ Turgut Cansever, *Osmanlı Şehri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, s. 103.

¹⁸⁴ Cerasi, 1999, s. 71.

¹⁸⁵ Kara, 2014, s. 192.

¹⁸⁶ İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016, s. 41.

¹⁸⁷ Ortaylı, 2016, s. 41.

¹⁸⁸ Cerasi, 1999, s. 71.

yarısına kadar mahalleleri yöneten imamlar, padişah beratı ile tayin edilmekte olup aynı zamanda mülki ve beledi bir amir olan kadının mahalle düzeyindeki temsilcilerindendi ve gayri-müslim mahallelerinde ise bu görev, ruhani reis ve cemaatin kocabaşısına aitti”.¹⁸⁹ Ortaylı’ya göre¹⁹⁰, bir yönetici olarak mahalledeki imamın en temel iki görevi bulunmaktaydı: Bunlardan ilki, mahalleye yerleşecek yeni kişilere kefil olmak, ikincisi ise; mahalle sakinlerine isabet eden verginin tevzi ve tahsilini yürütmektir.

Sonuç olarak; Klasik Osmanlı kenti, mahallenin oluşumu temelinde kurulan ve gelişen bir forma sahiptir. Mahalleler, kentin ayrı ayrı merkezlerini temsil etmekte ve kente dair oluşan zihin haritasının başlangıç noktalarıdır. Bu bağlamda şu soru akla gelmektedir: Kentin zihin haritasının başlangıcı mahalle ise Klasik Osmanlı kentinde kamusal alanın başlangıç noktası mahallenin ve kentin neresindedir?

2.2.1.2. Klasik Osmanlı Kentinde Kamusal Alan

Klasik Osmanlı Devlet düzeni içerisinde kamusal alan analizi yapabilmek için öncelikle mahallenin fiziki bir tahlili ve mahallelinin kültürel olarak dahil olduğu ilişkileri açıklamak gerekmektedir. Bu minvalde ilk olarak mahallelerin bir dayanışma yeri olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Dayanışmanın kökeninde yatan sebep ise mahallerin oluşumunda da bahsedildiği üzere birbirini yakinen tanıyan insanların bir arada olmasıdır. Bu ortak yaşamın kökenleri ise İslam dininin ve buna bağlı olarak gelişen Osmanlı yönetim sisteminin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bunlara bağlı olarak, Klasik Osmanlı kentinin mahallelerinin etnik ve dini olarak ayrı ayrı oluştuğu göz önüne alınırsa, mahalle içerisinde kamusal alanın muhatapları o yerdeki tebaayı oluşturan etnik ve dini gruplardır. Mahçupyan’a göre, “Osmanlı dünyasında ve günümüzdeki uzantılarda kamusal alan bir inşa konusu değil, cemaatselliğin getirdiği bir yer”¹⁹¹ olarak var olmuştur. Bu bağlamda kastedilen kamusal alanın neresi olduğu ve Batı’ya özgü özelliklere mi sahip olduğu sorularını yöneltmek ve cevap aramak muğlâklığı ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır.

Osmanlı kentleri her ne kadar tebaa içerisindeki farklı etnik ve dini gruplardan oluşan bir yer olsa da kentlere kimliğini kazandıran en önemli unsur ‘İslam dini’dir. Bu bağlamda Osmanlı kentleri de İslam kenti özelliği göstermektedir ve dolayısıyla Klasik

¹⁸⁹ Ortaylı, 2016, s. 42-43.

¹⁹⁰ Ortaylı, 2016, s. 43.

¹⁹¹ Etyen Mahçupyan, “Osmanlı’dan Günümüze Parçalı Kamusal Alan”, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl:2, Sayı:5, (Kasım, Aralık, Ocak 1998-1999), s. 27.

Osmanlı kenti içerisinde kamusal mekânın fiziki durumunu bu minvalde açıklamak daha uygun olacaktır. İslam kenti ve Batı kenti arasında kurulacak olan mukayesede ortaya çıkan temel fark, bir kentin Roma hukukuna göre ve diğer kentin İslam hukukuna göre yönetildiğini söylemek yerinde olacaktır.¹⁹² İslam kentinde; Özel kişilere, hükümdara ve vakıflara ait özel mülklerin yanında, komşuların ya da bütün cemaatin ortak mülkiyeti altında bulunan alanlar vardır ancak kamusal alanın varlığından söz edilemez¹⁹³ çünkü bu ortak mülkiyet alanlarında Roma hukukundaki gibi kamu yararı yükümlülükleri uygulanamaz.¹⁹⁴

Osmanlı kenti içerisinde temel kentsel kamusal mekânların varlığı incelendiğinde ortaya İslam kentine özgü bir form çıkmaktadır: “Bütün cemaatin ortak malı sayılan iki tarafı açık yol ve yalnız sokak sakinlerinin (komşuların) ortak mülkü sayılan çıkmaz sokak”.¹⁹⁵ “Çıkmaz sokakta mülkiyet ortaklığı tek tip değildir; her sokak sakini çıkmazın girişinden kapısının önüne kadar olan bölümün mülk ortağıdır”¹⁹⁶ ve bu bağlamda çıkmaz sokaklar kamusal alan üzerinde yükselen bir özel alanın varlığını simgelemektedir.

Osmanlı’da kamusal alanın varlığını etkileyen bir başka unsur ‘fina’ dır. Roma hukukuna uygun arazi mülkiyeti anlayışı çerçevesinde bir sınır kavramı bulunmadığından dolayı İslam kentlerinde ‘sınır’ kavramının yerini ‘fina’ kavramı almaktadır.¹⁹⁷ Yerasimos, ‘Fina’ kavramının özelliklerini şöyle açıklamıştır:¹⁹⁸

- 1- Fina, alanın hak sahibi sokak sakinlerince ortak kullanılan bir bölümdür,
- 2- Taraflardan birinin diğerine göre hakkı kendi mülküne doğru yaklaşıldıkça artar,
- 3- Özel bir şahsın mülkü önünde bulunan sokak parçası onun ‘fina’sını oluşturur ve üzerinde geçici kullanım hakkı vardır.

Klasik Osmanlı kentinde bir başka temel kentsel kamusal mekân olan “meydan”ların varlığı incelendiğinde ortaya yine Batı kentlerinden farklı olarak

¹⁹² Stefan Yerasimos, “Tanzimat’ın Kent Reformları Üzerine”, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, Ed. Paul Dumont ve François Geogron, , Çev. Ali Berktaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 10.

¹⁹³ Kara, 2014, s. 197.

¹⁹⁴ Yerasimos, 1999, s. 10

¹⁹⁵ Yerasimos, 1999, s. 10

¹⁹⁶ Yerasimos, 1999, s. 10-11.

¹⁹⁷ Kara, 2014, s. 197.

¹⁹⁸ Yerasimos, 1999, s. 11.

oluşmuş bir alan çıkmaktadır. Batı'ya ait modern kentlerin şekillenmesi bir meydan üzerinden olmuş ve meydan merkez nokta olarak kabul edilmiştir. Ancak Osmanlı kenti bir İslam kenti özelliği gösterdiğinden dolayı meydan; cami, medrese ve saray kapısı arasında kalan boşluklardan oluşan düzensiz, küçük boşluklar olarak kalmıştır.¹⁹⁹ Osmanlı kentinde meydanlar, “aşağı yukarı her zaman rastlantısaldır ve özel işlevlerden yoksundur”.²⁰⁰

Klasik Osmanlı kenti her dönemde, hepsi zorunlu olarak aynı anda bulunmasalar da ‘cami avluları, çarşı, hamam, çeşme önü ‘ gibi kamusal ve ortak öğeleri de içermektedir.²⁰¹ Özellikle ‘çarşı’ tüm İslam kentleri içerisinde yegâne ortak karaktere sahip olan yerlerdir.²⁰² Osmanlı kentindeki kamu mekânın, kendine özgü bağımsız biçimler almasına karşın kurumsal anlamda bir kamu mekânının olmayışı söz konusu değildir çünkü ‘külliye’ halk kullanımına açık mekânları bünyelerinde toplamışlardır.²⁰³

Sonuç olarak, Klasik Osmanlı kenti İslam kültürünün etkisinde gelişen bir özelliğe sahiptir. Bundan dolayı, Batı tarzı kamusal alanların olmayışı bu anlayışın bir sonucudur. Ancak genel olarak kamusal alan olarak nitelendirilebilecek yerlerin az olması, bir kamusal alanın olmadığını göstermemektedir. Kamusal yaşam, cami avlularında, hamamlarda, çarşıda, külliye’lerde sürmüştür lakin batı tarzı eleştirel bir ortamın doğması için Tanzimat’ın ilanının gerçekleşmesi gerekmektedir.

2.2.2. Modernleşme Çabaları Ekseninde Osmanlı’da Kent ve Kamusal Alan

1839’dan itibaren devleti ve toplumu batılılaştırma doğrultusunda girişilen ve Tanzimat olarak bilinen reformlar kentsel alanları da etkilemiştir. Bu bağlamda özellikle İstanbul başta olmak üzere kent yaşamında önemli değişimler yaşanmış ve kent yaşamının olağan gidişatını değiştirmeye yönelik uygulamalar yürürlüğe geçirilmiştir. Kamusal alanlar geleneksel konumu içerisinden çıkmış ve batı burjuvazisine özgü eleştirel niteliği barındıran alanlar haline dönüşmüştür. Bu başlık altında Tanzimat Fermanı’nın ilanı sürecinden Osmanlı Devleti’nin yıkılışına kadar geçen süre içerisinde kentin ve kamusal alanın durumu ortaya konulup tartışılmıştır.

---

¹⁹⁹ Cansever, 2016, s.111.

²⁰⁰ Cerasi, 1999, s. 197.

²⁰¹ Cerasi, 1999, s. 71.

²⁰² Yılmaz Can, *İslam Şehirlerinin Fiziki Yapısı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1995, s. 125.

²⁰³ Cerasi, 1999, s. 199.

2.2.2.1. Osmanlı Modernleşmesi Sürecinde Kent

19. Yüzyıl, Osmanlı Devleti için tam anlamıyla bir dönüşüm ve reform çağı olarak tanımlanabilir. “18. Yüzyılda başlayan askeri alandaki yenilik girişimleri, 19. Yüzyıla gelindiğinde, mali, idari, sosyal ve kültürel yeni içerikler kazanmış, III. Selimle giderek belirginleşen yenileşme hareketleri II. Mahmut’la kendini ağırlıklı olarak belli etmeye başlamıştır”.²⁰⁴ 1839 yılında Tanzimat Fermanı ilan edilmesiyle birlikte halk tebaa içerisinde pasif bir noktadayken, siyasal katılımın önemli bir aktörü –birey- olarak ortaya çıkmaya başlamıştır.²⁰⁵ Bu durum Osmanlı devletinde siyaset, yönetim ve askeriye üçgeninde oluşan yenileşmenin de ilk adımları olmuştur.

Kent açısından yenileşme dönemine bakıldığında 19. Yüzyıla kadar Osmanlı Devleti’nin mülk devlet anlayışının, Tanzimat dönemine kadar batılı anlamda bir kent tanımı yapmayı engellediği söylenmektedir.²⁰⁶ Bunun en temel nedeni kurumsallaşmış bir yönetimin olmayışdır. 1839 yılı öncesinde Osmanlı bürokrasisi yerleşmemiş ve devlet memurluğu kurumsallaşmamıştır.²⁰⁷ Tanzimat reformlarıyla birlikte hiyerarşik bir düzene tabi olan memur yapısı getirilmiş, “surların yıkımına eş zamanlı olarak resmi yapılar ilk defa Anadolu kentlerinde temsili biçimler olarak ortaya çıkmıştır”.²⁰⁸

Tekeli’ye göre, 19. Yüzyıl Osmanlı kentlerinin çoğu yerel yönetim ve konut temelli olmak üzere 5 temel sorunu vardı; Bu sorunlar:²⁰⁹

- 1-) Merkezi iş bölgesinin yeniden yapılanması gerekiyordu.
- 2-)Sosyal tabakalaşmanın değişmesi sebebiyle konut alanlarında bir farklılaşma ihtiyacı başladı.
- 3-)Kentsel nüfusun hızla büyümesi sebebiyle yeni konut alanlarına ihtiyaç duyuluyordu.
- 4-)Yeni kent gelişimine hizmet edebilecek bir altyapı gerekiyordu.
- 5-)Şehirlerin ahşap mahallelerinde sık sık büyük yangınlar çıkmasını – özellikle İstanbul’da- engelleyecek önlemler alınması gerekiyordu.

²⁰⁴ Mustafa Ökmen ve Bekir Parlak, *Yerel Yönetimler*, Alfa Aktüel Yay. , Bursa, 2010, s. 113.

²⁰⁵ M. Akif Çukurçayır, *Yerel Yönetimler*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2015, s. 138.

²⁰⁶ Kara, 2014, s. 186.

²⁰⁷ İnci Yalım, “Toplumsal Belleğin Ulus Meydanı Üzerinden Kurgulanma Çabası”, *Ankara’nın Kamusal Yüzleri*, Ed. Güven Arif Sargın, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 172.

²⁰⁸ Yalım, 2017, s. 172.

²⁰⁹ İlhan Tekeli, “19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü”, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, Ed. Paul Dumont ve François Georgeon, , Çev. Ali Berktaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999, s. 20.

Osmanlı Kentlerini bu beş büyük sorundan kurtaracak olan düzenleme 1839 yılında yayımlanan “ilmühaber” ile ortaya kondu.²¹⁰ Yayımlanan ilmühaber ile birlikte imara ve kente ilişkin şu düzenlemeler yapılmıştır:²¹¹

1-) Ekonomik gücü olanlardan bina yaptırma isteyen kâgir bina yaptıracaktı,

2-) Geliştirilecek mahallelerde geometrik esasa göre düzenlenmiş geniş yollar açılacak ve kâgir binaların arasında ahşap bina yapımına hiçbir şekilde izin verilmeyecekti.

3-) Osmanlı Kentinde kamusal alanın önemli bir parçası olan ‘çıkılmaz sokaklar’ın oluşumu yasaklandı.

Özellikle şehirlerin fiziki durumuna ilişkin yapılan bu düzenlemelerin yanı sıra Tanzimat reformlarıyla birlikte yerel yönetimlerin doğuşu da başlamıştı. 19. Yüzyıl öncesi belediye hizmetlerini kontrol eden kişi ‘kadı’ lardı. Kurumsallaşmanın olmayışı kente ait sorunları daha da derinleştirmekteydi. Hem belediyelerin doğuşu hem de yerel hizmetlerin kurumsallaşması adına Tanzimat sonrasında sırasıyla şu düzenlemeler gerçekleştirilmiştir:²¹²

1-) İlk belediye idaresi 16 Ağustos 1854 tarihli bir tebliğ ile İstanbul’da kurulmuştur. “İstanbul Şehremaneti” adı verilen belediyelerin başına “atama” ile işbaşına gelen bir “şehremini bulunmaktadır.

2-) Bilgi ve tecrübe eksikliği, şehir halkının yönetime aktif olarak katılamayışı nedeniyle İstanbul Şehremaneti başarısız olmuş ve 9 Mayıs 1855 tarihinde görevi kurulacak belediye yönetimi hakkında önerilerde bulunmak ve kuruluş tasarısını hazırlamak olan “İntizam-ı Şehir Komisyonu” oluşturulmuştur.

3-)“İntizam-ı Şehir Komisyonu” tarafından Aralık 1857 yılında ‘Nizamname-i Umumi’ adlı belediye örgüt modeli çerçevesinde, İstanbul’un on dört daireye ayrılmasını ve her birinde ayrı bir belediye dairesi kurulması öngörülmüştür. Ancak bunların tümünde aynı anda belediye kurulması mümkün olmadığı için sadece Galata ve Beyoğlu’nda 1858 yılında “Altıncı Daire-i Belediye” adı altında fiilen ilk belediyeler kurulmuştur.

---

²¹⁰ Tekeli, 1999, s. 23.

²¹¹ Tekeli, 1999, s. 23-24.

²¹² Ökmen ve Parlak, 2010, s. 190-192.

4-) 6 Ekim 1868 tarihinde İstanbul Belediye İdaresi Nizamnamesi (Dersaadet idare-i Belediye Nizamnamesi) yürürlüğe girmiş ve belediye örgütünün bütün İstanbul'a yaygınlaştırılması kararlaştırılmıştır.

5-) 1868 yılında kabul edilen talimatnameyle İstanbul dışında da belediye kurulması öngörülmüş ve 1870 Vilayet Nizamnamesi ile bu öngörü teyit edilmiştir. Böylelikle, o tarihlerde mülki idare birimleri olan vilayet, sancak ve kaza merkezlerinde belediye örgütü kurulması kararlaştırılmıştır.

Sonuç olarak Osmanlı kenti, Tanzimat reformları ışığında modern anlamda kent düzenine geçişi sağlama adına önemli değişimlerin uygulama alanına dönüşmüştür. Bu uygulamalar imar yapısından, yönetsel alanlara ve hizmet sunumun oluşmasına kadar çok farklı şekilde tezahür etmiştir.

2.2.2.2. Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentinde Kamusal Alan

19. Yüzyıl kentlerin fiziki ve yönetsel yapısında devrimsel nitelikte değişimlerin dönemi olarak belirirken, bu dönüşüm ve değişim durumundan kamusal mekânlar da etkilenmiştir. Kentin temel kamusal mekânları olan cadde, sokak, meydan ve parklar modernleşme çabaları doğrultusunda batı kentlerinden örneklerle yeniden oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak 17 Mayıs 1839 yılında hazırlanan resmi bir belge ile geniş caddelerin oluşturulması, çıkmaz ve dar sokakların kaldırılması ve kamusal mekânların yeniden tasarlanması sağlanmıştır.²¹³ 1854 tarihi itibariyle İstanbul özelinde belediyelerin kurulmasıyla birlikte ilk fark edilen nokta meydan, kaldırım, yol ve park denilen kentsel kamusal mekânların yokluğudur.²¹⁴ “Kamuya açık park kavramı ise Osmanlı Devleti'ne –yine İstanbul özelinde- 1860 yılında girmiştir”.²¹⁵

Osmanlı devleti içerisinde tebaa olarak tanımlanan toplum 19. Yüzyıl itibariyle artık tek tek bir 'birey' olarak kamusal alan içerisinde belirlemeye başlamıştır. Klasik Osmanlı devlet düzeni içerisinde herhangi bir söz hakkına sahip olmayan tebaa mensubu, bir birey olarak siyasal yaşama dahil olmuştur.²¹⁶

Habermas'ın ortaya koyduğu çizgide batıda burjuvazinin oluşturduğu kamusal alan, 19. Yüzyıl itibariyle 'kahvehaneler' temelinde Osmanlı devleti içerisine girmiştir. Osmanlı Devleti'nde özellikle sivil toplumun ve kamuoyunun temellerini atacak

²¹³ Yerasimos, 1999, s. 1.

²¹⁴ Kuban D.,(1998), *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 'dan Aktaran; Gökçür,2009, s. 98.

²¹⁵ Gökçür,2009, s. 98.

²¹⁶ Çukurçayır, 2015, s. 138.

nitelikte entelektüel ve eleştirel bir tartışma ortamı, ‘kahvehaneler’ içerisinde doğmuştur.

Kahvehanelerin, Osmanlı kentlerinde bir kamusal alan olarak doğuşu 18. Yüzyıla tekabül ederken, kahvehanelerin varlığının iktidar tarafından kabulü ise IV. Murat’ın saltanatının sona ermesiyle mümkün olmuştur.²¹⁷ Kahvehanelerin Osmanlı Devleti kamusal mekânlarına yaptığı büyük etkinin kaynağı ‘özgün’ bir ortamı olmasındandır. Bu özgünlük, farklı etnik ve dini grupların buluşma noktası olmasından ileri gelmektedir. Klasik Osmanlı dönemine ait toplumsal yapıda mahalleler etnik ve dini yapılara göre oluşmakta, dolayısıyla her topluluğun veya cemaatin kamusalılığı belli bir sınır içerisinde gerçekleşmekteydi. Bir örnekle açıklamak gerekirse, Müslüman tebaa içerisinde bir grup insan kamusal yaşamda sadece ‘cami avlusunda’ sohbet ederken, kahvehaneler ile hem Müslüman hem de Hristiyan veya başka bir dini ve etnik gruba dahil olan birey kahvehaneler içerisinde oluşan sohbet ve tartışma ortamına dahil olmaya başladı. Bu minvalde Kahvehaneler, burjuva kamusunun oluşumunu etkileyen en önemli mekânlar olmuştur.²¹⁸

19. Yüzyıl itibariyle kentin yönetsel ve fiziki yapısı değişirken, Klasik Osmanlı Kenti’nin en önemli birimi olan ‘mahalle’ de kamusal ve özel yaşamı etkileyecek gelişmeler yaşanmıştır. İlber Ortaylı mahalledeki değişimi şöyle açıklamaktadır:²¹⁹

“19. Yüzyıl sonunda şehirlerde ekonomik ayrıma göre sınıfsal yerleşmeler başladı. Eski mahalle bir özlem yarattı, ama apartman hayatına geçmeden önceki her binada iki üç kuşağın yaşadığı, ortak değerleri olan (aynı evliyaya saygı gibi), esnaf ve müşterinin dayanışma içinde olduğu aynı zamanda birbirini denetleyen ve yardımlaşan mahalle ortamı kayboldu”.

Sonuç olarak, Osmanlı kamusal alanlarının Habermas’ın tartışmaya açtığı minvalde doğuşu 18. Yüzyılda kahvehanelerin doğuşu ile olmakla birlikte, burada oluşan eleştiri ve tartışma ortamının getirisinin 19. Yüzyıl itibariyle resmi olarak, haklar ve siyaset temelinde meşrulaştığı söylenebilir. Ayrıca modernleşme çabaları, kentsel kamusal mekânların dönüşümüne yol açmış özellikle Tanzimat dönemi sonrası gelişmeler Batı tarzı kamusal mekânların oluşturulmasıyla neticelenmiştir.

---

²¹⁷ Ünüvar, 1999, s. 211.

²¹⁸ Ünüvar, 1999, s. 213.

²¹⁹ Ortaylı, 2016, s. 50.

2.2.3. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşundan Günümüze Kent ve Kamusal Alan

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra büyük bir mücadelenin akabinde kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu M. Kemal Atatürk modern ideallere sahip asker kökenli bir liderdi. Bu bağlamda yeni kurulan devlet, ulus devlet temelinde modern gerekliliklere uygun olarak, çağı yakalayabilecek bir idealin somutlaşmış yeri olacaktı. Kent açısından bakıldığında Osmanlı Devletinin yıkılışı öncesi gerçekleşen gelişmeler modern kentin inşa edilme sürecini başlatmıştı. "Cumhuriyet döneminde uygulanan birçok politikanın Osmanlı döneminde önemli ipuçları bulunmaktadır".²²⁰ Dolayısıyla bu birikimin getirdiği tecrübe ışığında ve M. Kemal'in modernizm temelli idealleri eşliğinde Cumhuriyet dönemi kenti şekillenmiştir. Kamusal alan ise; ulus devlet düşüncesini güçlendirecek simgelerle donanmaya başlamış ve adeta ulus devlet ideolojisinin somutlaştırılmaya çalışıldığı alanlar haline dönüşmüştür. Bu bölümde, yaşanan bu değişimler tartışılmıştır.

2.2.3.1. Cumhuriyet Dönemi Kenti

Cumhuriyet Dönemi kentlerini ele alırken başlangıç noktası, Ankara'nın yeni kurulan devletin başkenti olarak kabul edildiği '13 Ekim 1923' tarihi olmalıdır.²²¹ Ankara kenti Osmanlı Devletinin yıkılma sürecinde yeni kurulacak olan devletin bir karargâhı olarak kullanılmış, Kurtuluş Savaşı mücadelesinin planlama ve merkez noktası olarak simgesel bir önem kazanmıştır. Savaş ortamının sona ermesi ve yeni devletin kurulmasıyla beraber Ankara başta olmak üzere Cumhuriyet dönemi kentleri yeni ve modern halini alması için tasarlanmaya başlanmıştır. "Şehirleşme, şehir planlaması, imar faaliyetleri ile şehre ilişkin yeni kanun ve uygulamalar öncelikle Ankara çerçevesinde hayata geçirilmiştir".²²²

1924-1925 yılında hazırlayıcısının yani Carl C. Lörcher'in adıyla bilinen Lörcher Planı ile birlikte, bir kentin, hele yeni bir devletin yeni başkentinin anlamsal kurgusunun da önemli olduğu düşünülmekte ve bu yönde Lörcher, hem modern kent planlama bilgilerini ve deneyimini bu plana aktarmakta, hem de anlamsal yüklemeye

²²⁰ H. Tarık Şengül, *Kentsel Çelişki ve Siyaset*, İmge Kitapevi, Ankara, 2009, s. 106.

²²¹ Erişim Adresi: <http://www.meb.gov.tr/belirliGunler/10kasim/inkilaplari/siyasi/ankara_baskent.htm>, Erişim Tarihi: 07.02.2018.

²²² Serdar Sağlam, "1923-1950 Yılları Arasında Türkiye'de Kent ve Kentleşme Olgusu", *Sosyoloji Konferansları*, No:53, 2016, s. 259. Erişim Adresi: < <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/236371>>, Erişim Tarihi: 10.02.2018.

önerilerinde bulunarak, yalnızca bölgeleme, sıralama, hiyerarşi ve dizi kurma yöntemiyle değil, bunları adlandırarak da ‘yeni ulusun yeni başkentini’ kurgulamayı ve tasarlamayı denemişti.²²³

Kentlerin fiziki yapısı Ankara özelinde değişirken, kent yönetiminde dair bir takım önemli değişimler de meydana gelmiştir. Bu değişimler yasal düzenlemeler çerçevesinde olup, Cumhuriyet dönemine ait ‘devrimlerin’ bir parçasıdır. Cumhuriyet Döneminin ilk yılları kent yönetimi açısından değerlendirildiğinde, özellikle belediye yönetimi bağlamında zayıf olduğunu söylenebilir. Tekeli’ye göre bu zayıf yönetimi yaratan 4 temel sorun bulunmaktadır:²²⁴

- 1- Osmanlı’dan devralınan belediyeçilik mirasının oldukça sığ olması,
- 2- Eski İttihat ve Terakkicilerin iktidarı tekrar ele geçirmek için belediyeler etrafında oluşturdukları politik güç,
- 3- Ankara dışında Türkiye Cumhuriyeti coğrafyasında nüfus artışı ve kentleşme hızının çok düşük olması,
- 4- Belediyelerin mali yapısının son derece zayıf olması.

1923-1930 arası dönem belediyeçiliğin gelişimi açısından bir hazırlık dönemidir ve bu dönemin ilk noktası yine Ankara kenti olmuştur. Kent yönetimi açısından bu dönemdeki en önemli gelişme Şubat 1924’te 417 sayılı ‘Ankara Şehremaneti Kanunu’ nun çıkarılması olmuştur.²²⁵ Bu dönemde kent yönetimi açısından bir başka önemli gelişme ise 20 Ocak 1921 tarihli ‘Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun çıkarılmış olmasıdır. “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nda Türkiye coğrafi olarak illere, kazalara ve nahiyelere bölünmüştür”.²²⁶ 1921 anayasası dönemin koşullarına göre kent yönetiminde ağırlıklı olarak adem-i merkeziyetçi temele sahip bir metindir. Dönemin ulus devlet inşa sürecine zarar vereceği düşüncesiyle, kapsamlı olmadığı ve bürokratlar arasında yaygın olan merkeziyetçi düşünceden mütevellit 1921 anayasası uzun ömürlü olmamıştır. Akabinde çıkarılan 1924 anayasası ise hem yerel yönetimlerin daha az yer aldığı hem de merkeziyetçi eğilimin üst noktaya ulaştığı bir metin olmuştur.

---

²²³Ali Cengizkan, “Cumhuriyet Dönemi Kamusal Mekânları İçin Bir Çalışma Programı”, *Ankara’nın Kamusal Yüzleri*, Ed. Güven Arif Sargın, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017, s. 226.

²²⁴İlhan Tekeli, “Cumhuriyet Döneminde (1923-1973) Türkiye Belediyeçiliğinin Evrimi”, *Türkiye’de Belediyeçiliğın Evrimi*, Ed. Ergun Türkcan, TİD Yayını, Ankara, 1978, s.28-31’den Aktaran; Hasan Yaylı, “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihi Gelişimi”, *Yerel Yönetimler*, Ed. Kemal Görmez- Hasan Yaylı, Orion Kitapevi, Ankara, 2018, s. 75-76.

²²⁵Hüseyin Gül vd., *Türkiye’de Yerel Yönetimler Ve Yerel Siyaset*, Detay Yay., Ankara, 2014, s.135.

²²⁶Gül vd, 2014, s. 135.

Hazırlık dönemimden 1950’li yıllara kadar geçen süreçte kent yönetimi açısından yaşanan önemli gelişmeler vardır. Bunlardan ilki “3 Nisan 1930 tarihli ve 1580 sayılı ‘Belediye Kanunu’ ile Osmanlı döneminden kalma yasalarla 1924 tarihli Ankara Şehremaneti’nin yürürlükten kaldırılmasıdır”.²²⁷ İkinci olarak yine 1580 sayılı yasayla, köy dışında kalan tanımlamalar (kasabalar, şehir ve büyükşehir) tek bir örgütlenme içinde ele alınmıştır.²²⁸

1950’li yıllarda ise Türkiye’de tarımda makineleşme ekseninde kırdan kente göç başlamış ve hızlı kentleşme baş göstermiştir. Yine bu dönemde Türkiye çok partili siyasal hayata geçmiş ve kentsel yaşam canlanmıştır. Kent yönetimi açısından bu dönemde yaşanan gelişmelerden ilki, belediye yönetimin demokratikleşmesi konusundadır. İkincisi, belediye gelirlerinde yapılan düzenlemeler, üçüncüsü konut sorununun çözümüne ve imar planlaması düzeninin yeniden kurulmasına ilişkin yeni kanunlar ve son olarak da, trafik düzeninin oluşturulmasıdır.²²⁹

1960 yılıyla birlikte yeni kurumlar oluşturulmuş ve ‘planlı dönem’ başlamıştır. 1960-1970 arası dönem ise 1950’lerde başlayan köyden kente göçün yaratığı hızlı kentleşmenin neden olduğu sorunlarının ortaya çıktığı dönem olmuştur. 1980 sonrası ise geleneksel belediyecilik anlayışının yanı sıra Büyükşehir belediye yönetiminin oluşturulduğu dönem olmuştur. Ayrıca yerel yönetimler 1980 sonrası süreçte mali ve idari açıdan daha güçlü hale getirilmiştir. 1980-2004 arası dönemde çeşitli düzenlemeler yapılmış olsa da; kent yönetimi açısından önemli değişiklikler 2004-2012 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. 2004 yılından başlamak üzere yerel yönetimler reformu adı altında pek çok kanun çıkarılmıştır.

2.2.3.2. Cumhuriyet Dönemi Kentinde Kamusal Alan

Devrimler, herhangi bir toplumsal düzen içerisinde ani ve keskin bir değişimi doğurmaktadır. Ortaya çıkan yeni düzen içerisinde toplumun geçmişine ve geleceğine ait olan ilişkiler ve durumlar yeniden tanımlanmaktadır. Cumhuriyet’in ilk yıllarına dair gelişmeler de bu ekseninde değerlendirilmelidir. Osmanlı Devleti’nin yıkılması, modernleşme çabalarının yeniden düşünülmesi gerekliliği, yeni ulus devletin halk nezdinde nasıl kabul göreceği gibi durum ve sorunlar 1923 yılı itibarıyla gündemdedi.

---

²²⁷ Gül vd, 2014, s. 137.

²²⁸ Gül vd, 2014, s. 137.

²²⁹ Gül vd, 2014, s. 139.

Bütün bu problemlerin çözülmesi ve ulus devlet ideolojisinin mekânsal bir temelde toplum hafızasına yer etmesi adına kamusal mekânlara özel bir önem verilerek yaklaşılmıştır. “Lefebvre’nin de dediği gibi ideolojiler kalıcılık amaçlıyorsa bu ancak ideolojinin kendi hâkimiyetindeki bölgenin sınırlarını belirleyerek sürekliliğini istediği toplumsal düzenin mekânını üretmesiyle mümkün olur”.²³⁰ Bu noktada ideolojilerin mekân üzerinde imgelerden simgeler haline dönüşme süreci nasıl olmaktadır?

Bu durumu ulus-devlet inşası üzerinden açıklayabilmek için geçmiş ve geleceğin analizi yapılmalıdır. Ulus devlet inşa sürecinde geçmiş, seçici olarak kurgulanırken öte yandan kendine özgü niteliklerini üstün tutacak ve ana amacı toplumsal hafızaya sunulacak eylemleri etkin olarak sürdürmektir. Bu etkinlik ulus devletin değerlerinin -vatanseverlik, bağımsızlık, özgürlük vb- belirlenmesiyle başlamaktadır. Bu aşama tamamlandıktan sonra toplumun yaşayışına yansımaları istenen kavramlar “kamusal alanda ifadesini bularak, önce toplumun da benimseyeceği sembollere dönüştürülerek algılanabilir hale getirilirler (belirli bir kişi, söz ya da tarih gibi). Daha sonra bu imgeler, mimari ya da mekânsal pratikler yoluyla somutlaşır ve kamusal alanda yoğunlaşır (bayrak, tören, anıt, festival vb. gibi). Hatırlatma yoluyla sunulan değerlerle özdeşleşmesi gerektiğini ulusa aktarır; bir temsil biçimi olan imge, somut bir forma bürünür”.²³¹ Türkiye Cumhuriyeti özelinde bu durumun kamusal mekânlara yansımaları, meydanların ve meydan üzerinde Kurtuluş Savaşı temalı anıtların inşası ile gerçekleşmiştir.

Yaşanan ulus devletleşme süreci Türkiye’ye yıllar içerisinde birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Toplumsal talepleri esas kabul etmeyen düzenlemeler, beraberinde bir uyumsuzluk ve devlet tarafından sınırları belirlenmiş kamusal alanların oluşmasına neden olmuştur. Toplumsal taleplerin göz ardı edilmesi, Türkiye’de kamusal alanın konumunu siyasetin çatışma alanı haline getirmiştir.²³²

Tartışmaların odağında yer alan, Türkiye Cumhuriyeti’nin yeni kamusal mekânları ise, başta başkent Ankara olmak üzere, İstanbul ve İzmir’den itibaren her şehirde yer almaya başlamıştır. Ankara’da Ulus Meydanı, İstanbul’da ise Taksim meydanı tüm bu gelişmelerin simge yerleri olarak hafızalara kazınmıştır.

---

²³⁰ H.Lefebvre, *The Production of Space*, İngilizce Çeviri: Donald Nicholson-Smith, Oxford: Blackwell Publishers, 1998’den Aktaran; Yalım, 2017, s.158.

²³¹ Yalım, 2017, s.164.

²³² Mahçupyan, 1999, s. 26.

1923-1949 yılları arası dönem Türkiye Cumhuriyeti'nde kentsel kamusal mekânların inşa süreci olmuştur. Bu tarihten sonra özellikle çok partili hayata geçiş, dünya konjonktürü ve küreselleşme gibi süreç ve durumlar kentlerin ve kamusal alanların şekillenmesinde etkili olmuştur. 1980 sonrası dönemin yeni kamusal mekânları ise değişen ekonomi anlayışı ve neoliberalizmin etkisiyle Alışveriş merkezlerine doğru evrilmiştir.

Yarı kamusal mekân olarak değerlendirilen Alışveriş merkezlerinin Türkiye'de ilk örnekleri 1980 sonrası neoliberal politikalar ışığında şekillenen bir dönemde ortaya çıktı. Bu yıllar Türkiye'nin ekonomik küreselleşmeye dahil olduğu, özelleştirmelerin desteklediği, devletin ekonomiden “yatırım” anlamında çıktığı bir dönemin başlangıcıdır. AVM'ler, devletin özel sektörü desteklediği ve girişimciliği arttırmak için teşviklerde bulunduğu böyle bir dönemin ürünüdür. “Türkiye özelinde ilk AVM örneği 1 Ekim 1988 tarihinde İstanbul Ataköy'de açılan ‘Galeria’dır”.²³³ İlk olarak İstanbul'da ortaya çıkan alışveriş merkezleri daha sonra ülkenin diğer önemli kentleri olan Ankara ve İzmir'de yaygınlaşmıştır.

Sonuç olarak, kamusal mekânlar Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş yıllarında modernleşme projesinin bir parçası ve ulus devlet inşa sürecinin simgesel bir noktası olarak oluşturulmuştur. Değişimler beraberinde pek çok problem getirmiş ve kamusal alanlar bu problemlerin tanıklığını eden yerler haline gelmiştir. 1980 sonrası dönemde ise kamusal mekânlar, neoliberal politikaların etkisinde değişmiştir. Bu değişim kamusal alanları apolitik bir hale getirmiştir. Apolitik bir ortam, kamusal mekânların tüketim ekseninde şekillenen ve yarı kamusalılığı içerisinde barındıran veya sadece geçip gidilecek bir yer haline dönüştürmüştür.

---

²³³ Gaye Birol, “ Çağdaş Alışveriş Merkezlerinde Kent Dokusunun Yeniden Yorumlanması”, *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*,20(4):421-427, s. 424.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KENTSEL KAMUSAL ALAN-MEKÂN: FARKINDALIK VE KULLANIM AÇISINDAN ISPARTA İNCELEMESİ

3.1. LİTERATÜR TARAMASI

Kamusal mekân ile ilgili çalışmalar için literatüre bakıldığında bu konunun ilk olarak mimarlar ile birlikte şehir plancıları tarafından sıkça çalışıldığını söylemek yerinde olacaktır. Bu bağlamda, mimarlar ve şehir plancılar kamusal mekân konusunu fiziki boyut üzerinden değerlendirmektedirler. Kentsel kamusal mekân algısının yine kentsel mekânın başka bir boyutuyla ilişkilendirildiği çalışmalar literatürde bulunmaktadır. Cem Ayık tarafından 2011 yılında yazılan “Sürdürülebilir Kentsel Tasarım Kriterleri Çerçevesinde Geleneksel ve Çağdaş Şehirlerde Kamusal Mekânların Karşılaştırılması” adlı Yüksek Lisans tezi bu minvalde bir örnek teşkil etmektedir. 2011 yılında Ala Ali Cemali tarafından yazılan “Kentsel Kamusal Mekânda Yaya Hareketliliği: Bağdat Örneği” adlı Yüksek Lisans çalışması bahsedilen noktadan hareket eden bir başka çalışmadır. 2015 Yılında Gökhan Karabacak tarafından yazılan “İnsan-Kent İlişkisinde Bir Arayüz Olarak Mimarlıkta Kamusal Mekân” adlı Yüksek lisans tezi günümüze yakın literatüre katkı yapan çalışmalardandır. Mimarlık alanında mekan-toplum ilişkisini inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. 2009 yılında Aslı Aygün Öztürk tarafından yazılan “Kentsel Kamusal Alan Olarak Meydanlar: Mekan ve Yaşamla Kurduğu İlişki” adlı Yüksek Lisans tezi bu minvalde değerlendirilebilecek bir çalışmadır.

Kentsel kamusal mekanı küreselleşme konusu ile ilişkilendiren çalışmalarda literatürde karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, Y. Barış Gögüş tarafından 2014 yılında yazılan ‘Küreselleşen Kentlerde Kamusal Mekanın Dönüşümünün Sosyo-Mekansal Ayrışma Bağlamında İncelenmesi: Taksim Gezi Parkı Örneği’ adlı Yüksek Lisans tezi bunun bir örneğini teşkil temektedir.

Kentsel kamusal mekânın yeni bir türünü temsil eden Alışveriş Merkezleri ile ilgili çalışmalar kentsel kamusal mekân tartışmalarında literatürdeki yerini almıştır. Bu minvalde, Hande Kademoğlu tarafından 2011 yılında yazılan “Modern Yaşamın Kamusal Mekanları Olarak Alışveriş Merkezleri” adlı Yüksek Lisans tezi bu hususta değerlendirilebilecek bir çalışmadır. Yine 2011 yılında Fatih Şahin tarafından yazılan

“Günümüz Alışveriş Merkezlerinde Kentsel Kamusal Mekan Olgusu” adlı Doktora çalışması literatürdeki bir başka çalışma olarak bulunmaktadır. 2014 yılında Ulaş Kutsi Çezik tarafından yazılan “Kamusal Alanların Alışveriş Merkezlerine Dönüşümü: Denizli Sümerbank’tan Sümerpark’a” adlı Yüksek Lisans tezi özellikle Türkiye özelinde Alışveriş Merkezleri ve kamusal alan ilişkisini açıklayan önemli çalışmalardandır.

Kentsel kamusal mekanın özünde disiplinler arası bir özgünlüğü barındırdığını söylemek yerinde olacaktır. Bu bağlamda, siyaset bilimi ve sosyoloji disiplinleri çerçevesinde değerlendirilebilecek olan çalışma 2011 yılında Zeynep Bıyık tarafından “Kamusal Mekanın, Kent Mekanından Soyutlanması ve Devlet Otoritesinin Yaratmış Olduğu Dokunulmazlık Algısının Bu Süreçteki Rolü” adlı Yüksek Lisans tezi literatürde yer almaktadır.

Literatürde, kentsel kamusal mekanın dönüşümünü Türkiye özelinde incelenmiş çalışmalar da mevcuttur. Bu bağlamda, 2001 yılında Mustafa Gönen tarafından yazılan “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kentsel Kamusal Mekanın Dönüşümü: Bayezid Örneği” adlı Yüksek Lisans tezi literatüre katkı sağlamıştır.

Sonuç olarak; Kentsel kamusal mekan konusu disiplinler arası bir nitelik taşımakta olup, bu konu üzerinde önemli bir literatür birikmiştir. Türkiye’de Kentsel Kamusal Mekan: Farkındalık ve Kullanım Açısından Isparta Örneği adlı Yüksek Lisans çalışması ise literatüre Isparta örneğinde farklı bir perspektif açarak özgün bir katkı yapmayı amaçlayan bir çalışmadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Kamusal alan, Ali Yaşar Sarıbay’ın ifadesiyle “demokrasinin inşa edildiği alan”²³⁴ olarak öz bir ifadeyle tanımlanabilir. Bu bağlamda, toplum içerisinde ortaya çıkan problemlerin çözümü karşılıklı diyalogdan geçmektedir. Konjonktür, kamusal alanları inanılmaz bir hızla dönüştürmektedir. Bu bağlamda, Bilimsel anlamda J. Habermas’ın tartışmaya açtığı bu konu gündemden güne daha da önem kazanmaktadır.

Kamusal Alanın fiziki bir noktada temsil edilmesi ise, kentsel kamusal mekân kavramını ortaya çıkarmaktadır. Antik Yunan’da başlayan kamusal alan tartışmaları kendisine Agora gibi fiziki bir mekânla gerçeklik temelinde yer bulmuştur. Agoradan, Roma Forumlarına, Ortaçağın karanlık sokaklarından, modern kentin meydanlarına

---

²³⁴ Sarıbay, 2000, s. 3.

kamusal mekan, insanların yaşamında hep belli bir fiziki noktada konumlanmıştır. Peki, bu süreç Türkiye’de nasıl şekillendi? Günümüzde Türkiye özelinde nasıl bir hal almıştır? Isparta örneğinde görünüm nasıldır? Bugün kamusal alanlar ne gibi işlevleri -özellikle Türkiye’de- bulmakta ve Isparta halkı bu işlevlerinin ne kadarının farkında ve ne kadarını kullanmaktadır? Kamusal mekân algısı nasıl şekillenmektedir?

İşte bütün bu alt araştırma soruları ışığında denilebilir ki; bu çalışmanın ana amacı günümüzde, Türkiye’de Isparta örneği dahilinde insan-mekan ilişkisini kentsel kamusal mekanlar üzerinden tartışmaya çalışmaktır. Araştırmanın alt amaçları ise şunlardır:

1. Isparta’da en önemli kamusal mekânların hangisi olduğunu belirlemek.
2. Isparta halkının bu mekânları hangi süre zarflarında ve ne sıklıkta kullandığını tespit etmek.
3. Isparta halkının kamusal alan kavramından ne anladığını veya nasıl anlamlandırıldığını ortaya çıkarmak,
4. Isparta halkının kentsel kamusal mekânları hangi amaçlarla kullandığını ortaya çıkarmak,
5. Isparta halkının kentin en temel kamusal mekânların ne ölçüde farkında olduğunu ortaya çıkarmak,
6. Isparta özelinde kentsel kamusal mekânların kullanımında ortaya çıkan problemleri belirlemektir.

3.3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma; 2018 yılı Nisan Ayı içerisinde Isparta’da kentsel kamusal mekânların kullanımı ve farkındalığını ölçmeyi amaçlayan saha çalışmasından oluşmaktadır. Çalışmada, anket yöntemi ile nicel veri toplanmasının yanı sıra örneklem yerlerinde yarı yapılandırılmış gözlem metodu ile nitel veri de toplanmıştır. Isparta evrenini temsil etmek üzere örneklem seçimi yapılırken, araştırmanın nicel ve nitel sahaları birlikte düşünülmüştür. Bu bağlamda Isparta kentini temsilen kamusal mekânlarının bulunduğu bölgeler örneklem olarak belirlenmiştir. Kamusal alan olarak tanımlanan cadde, sokak meydan, park-bahçe, kafe ve alışveriş merkezi olmak üzere toplamda 6 alan, çalışmanın örnekleminin seçiminde temel belirleyicidir. Kentin kamusal mekanlarını temsilen araştırmada seçilen ve nicel-nitel bulguların toplandığı mekanlar; Kaymakkapı Meydanı, İstasyon Caddesi, Kafeler Caddesi, Centrum AVM, İyaş Park AVM ve

Ayazmana Mesire Alanıdır. Araştırmada belirlenen bu mekanlarda serbest tesadüfi yöntem kullanılarak anket uygulanmış ve toplamda 500 kişi ile yüz yüze ve gönüllük esasıyla anket uygulaması²³⁵ yapılmıştır. Hatalı ve eksik anketler çıkarıldıktan sonra toplamda geçerli 454 anket ile çalışmanın nicel kısmı tamamlanmıştır.²³⁶ Alan araştırması sonucu toplanan anketler “SPSS 23.0 for Windows” paket programı kullanılarak bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Verilerin analizinde yüzde (%) ve frekans dağılımı testi uygulanmıştır. Anket sorularının kategorik, açık uçlu sorulardan meydana gelmesi ve bir ölçek oluşturulmaması sebebiyle Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmamıştır.

Çalışmanın nitel kısmını ise, yukarıda bahsedilen bu mekanlarda beş gün süreyle sabah saat 08:00 ile 24:00²³⁷ saatleri arasında yarı yapılandırılmış gözlemler oluşturmaktadır. Çalışmada uygulanan yarı yapılandırılmış gözleme ilişkin önceden belirlenen kriterler aşağıda sunulmuştur:

1. Kamusal mekâna ait fiziksel ortamın tanımlanması
2. Ortamın sosyal boyutunun gözlemlenmesi
3. Ortamda oluşan etkinliklerin gözlemi
4. Ortamda oluşan dilin-iletişimin gözlemi
5. Kamusal mekânın nasıl ve hangi amaçla kullanıldığının gözlemlenmesi
6. Genel olarak kamusal mekânın kullanıcılarının sosyo-ekonomik özelliklerinin gözlemlenmesi.

3.4. ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN BİLGİLER

Isparta kentinin adının nereden geldiğine dair bir muğlaklık vardır. Bu konuda pek çok rivayet vardır. Mitolojide, Isparta kelimesi ‘ekilmiş’ anlamına gelmektedir.²³⁸ “Isparta ve Psidya’nın en eski şehirlerinden olan Barisk’in kurulduğu zamana dair

---

²³⁵ Çalışmada kullanılan anket formu iki bölümden ve toplamda 32 sorudan (açık ve kapalı uçlu) oluşmaktadır. Çalışmada kullanılan soru formu çalışmanın amacı doğrultusunda sahaya uygun biçimde oluşturulmuş ve anlaşılabilirlik açısından akademik çevrenin görüşleri alınmıştır.

²³⁶ Isparta kent merkezi nüfusu 2017 yılı verilerine göre 251.531’dir. Bu evreni yansıtabilecek örneklem büyüklüğü 0.05 örnekleme hatası ile 383 olup; araştırmada 454 katılımcıya ulaşılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Yazıcıoğlu, Y ve Erdoğan, S, *SPSS uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 50.

²³⁷ Gözlem yapılan iki AVM de kapanış saatleri 22:00-23:00 olduğundan gözlemler bu kapanış saatlerinde tamamlanmıştır.

²³⁸ İnternet Kaynağı, Erişim Adresi: <<http://www.ispartaya.com/isparta/tarih/tarih3.htm>>, Erişim Tarihi: 20.04.2018.

herhangi bir net bilgi olmasa da M.Ö. VI. Yüzyıldan itibaren mevcut olduğu söylenebilir.²³⁹

Isparta'nın Roma hâkimiyetine girmesiyle birlikte büyük bir ekonomik canlanmanın geldiği söylenebilir.²⁴⁰ Roma İmparatorluğu'nun M.Ö. 395 yılında ikiye ayrılmasıyla birlikte Isparta, Bizans İmparatorluğu'na bağlanmıştır.²⁴¹ Isparta çevresi, 1176 yılında Miryokefalon Savaş sonrası yavaş yavaş Türk hâkimiyetine geçmiştir ve 1204 yılında III. Kılıçarslan döneminde tamamen Türk hâkimiyetine geçmiştir.²⁴² Osmanlı döneminde çok çalkantılı bir konumda bulunan Isparta kenti, Tanzimat'ın Fermanı ile birlikte Konya iline bağlanmış ve 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ile beraber vilayet olmuştur.²⁴³

TÜİK verilerine göre 2017 yılı itibariyle Isparta'nın nüfusu 433.830 kişi olmuştur. 2017 yılı itibariyle Isparta'da yaşayan erkek nüfusu 218.617 kişi iken, kadın nüfusu 215.213 kişi olmuştur.

3.5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmada katılımcıların sosyo-ekonomik özelliklerini gösteren demografik bulgular ile Kentsel kamusal mekân farkındalık ve kullanımında ilişkin bulgular bu başlık altında sunulmuştur.

3.5.1. Demografik Bulgular

Demografik bulgular, insan-mekân ilişkisini çözümlenmesinde ve Isparta'da kamusal mekânları kullanıcıları açısından tanımlamada önemli bilgileri sunmaktadır. Bu bağlamda bu başlık altında katılımcılara ait yaş, cinsiyet, medeni durum, sahip oldukları çocuk sayısı, eğitim durumları, sahip oldukları meslekler, gelir düzeyleri, ailelerinde ve kendilerinde herhangi bir engelin bulunup bulunmaması durumu, memleketleri, Isparta'da ikamet ettikleri mahalleye ilişkin bilgi ve Isparta'da bulunma nedenlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

²³⁹ Selçuk Demirgil – Hakan Demirgil, 'Isparta'nın Kısa Tarihi', *Geçmişten Günümüze Isparta*, Ed. Hüseyin Gül – Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Yayını:370, Ankara, 2009, s. 64.

²⁴⁰ Demirgil-Demirgil, 2009, s. 65.

²⁴¹ Demirgil-Demirgil, 2009, s. 65.

²⁴² Demirgil-Demirgil, 2009, s. 66.

²⁴³ Demirgil-Demirgil, 2009, s. 66-68.

Tablo 1: Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
18-24	241	%53,1	%53,1
25-32	84	%18,5	%71,6
33-40	39	%8,6	%80,2
41-48	32	%7,0	%87,2
49-56	33	%7,3	%94,5
57-65	16	%3,5	%98,0
65+	9	%2,0	%100
Toplam	454	%100	

Tablo 1’de katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında en yüksek sayıda katılımcının %53,1 ile 241 kişinin dahil olduğu 18-24 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bu durumu oluşturan en temel unsur ise seçilen kamusal mekânların büyük çoğunluğunun gençlerin sosyalleştiği alanların olmasıdır. Katılımcıların yaş grubu dağılımında ikinci sırayı %18,5 oranla 84 katılımcının oluşturduğu 25-32 yaş aralığındaki bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş grubu dağılımında üçüncü sırayı, %8,6 oranla 39 katılımcının yer aldığı 33-40 yaş grubu oluşturmaktadır. Diğer yaş grupları ise sırasıyla, %7,3 oranla 33 kişinin dahil olduğu 49-56 yaş Aralığı, %7,0 oranla 32 kişinin dahil olduğu 41-48 yaş Aralığı, %3,5 oranla 16 kişinin dahil olduğu 57-65 yaş arası kişiler ve son olarak da %2,0 oranla 9 kişiden oluşan 65 ve üstü yaş aralığında yer alan kişilerden oluşmaktadır. 18-32 yaş aralığında %71,6 oranla 325 katılımcı yer almıştır.

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Erkek	265	%58,4	%58,4
Kadın	189	%41,6	%100
Toplam	454	%100	

Tablo 2’de katılımcıların cinsiyete dayalı dağılımı gösterilmiştir. %58,4 oranla 265 erkek katılımcının olduğu ve %41,6 oranla 189 kadın katılımcının olduğu görülmektedir. Bu bağlamda her ne kadar erkek katılımcı oranı fazla olsa da erkek ve kadın katılımcı oranlarının birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Tablo 3: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Evli	137	%30,2	%30,2
Bekar	317	%69,8	%100
Toplam	454	%100	

Tablo 3'e bakıldığında 317 bekar katılımcı ile bekar katılımcı oranının %69,8 ile bu noktada önemli bir üstünlüğe sahip olduğu söylenebilir. Bu durumun en önemli sebebi katılımcıların ağırlıklı olarak genç bireylerden oluşmasıdır. Ayrıca, Tablo 3'de %30,2 oranla 137 evli katılımcının bulunduğu görülmektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Çocuk Sayılarına Ait Dağılım

Çocuk Sayısı	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Çocuk Yok	321	%70,7	%70,7
1	41	%9,0	%79,7
2	59	%13,0	%92,7
3	23	%5,1	%97,8
4	8	%1,8	%99,6
5+	2	%0,4	%100
Toplam	454	%100	

Tablo 4'de bakıldığında katılımcıların çocuk sayılarına ait bilgiler mevcuttur. Yine genç katılımcıların varlığı bu tabloda da önemli bir etki yaratmıştır. Bu bağlamda, çocuğu olmayan katılımcı sayısı 321 kişidir ve %70 oranla tablonun ilk sırasında yer almaktadır. Çocuk sahibi olan katılımcılar arasında ise ilk sırada 59 katılımcının sahip olduğu ve genel yüzdenin %13,0 ünü oluşturan 2 çocuk kategorisi oluşturmaktadır. Akabinde Tablo 4'ü sırasıyla, %9,0 oranıyla 41 katılımcının sahip olduğu 1 çocuk kategorisi, %5,1 oranıyla 23 katılımcının sahip olduğu 3 çocuk kategorisi, %1,8 oranıyla 8 katılımcının sahip olduğu 4 çocuk kategorisi ve son olarak da %0,4 oranıyla 2 katılımcının sahip olduğu 5 çocuk kategorisi ile katılımcıların sahip olduğu çocuk sayısına ait veriler tamamlamaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
İlkokul Mezunu	38	%8,4	%8,4
İlkokul Terk	6	%1,3	%9,7
Ortaokul Mezunu	15	%3,3	%13,0
Ortaokul Terk	1	%0,2	%13,2
Lise Mezunu	143	%31,5	%44,7
Lise Terk	4	%0,9	%45,6
Ön Lisans Mezunu	41	%9,0	%54,6
Lisans Mezunu	167	%36,8	%91,4
Lisansüstü Eğitimde	33	%7,3	%98,7
Lisansüstü Mezun	6	%1,3	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 5'de katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır. Isparta kentinin 80.000 nüfuslu büyük bir üniversiteye sahip olduğu ve Isparta kent merkezindeki kamusal alanlarda rastlantısal yöntemle yapılan anket içerisinde katılımcıların çoğunluğunun genç nüfus dilimi içerisinde yer alması göz önüne alınırsa

eğitim durumunun bir hayli üst seviyede olması doğal bir sonuç olarak yansıyabilir. Nitekim Tablo 5'e bakıldığında bu durum açıkça görölmektedir. Yapılan çalışmada okur-yazar olmayan katılımcıya hiç rastlanmamıştır. Genel oranda %36,8 ile Lisans mezunu olan 167 katılımcı eğitim kategorisinde oransal olarak tablonun ilk sırasına yerleşmektedir. Tablonun ikinci sırada ise %31,5 ile 143 katılımcının lise mezunu olduğu görölmektedir. Katılımcıların eğitim düzeylerinde üçüncü sırayı ise %9,0 oranıyla 41 katılımcının dahil olduğu ön lisans mezun kategorisi oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyine ilişkin diğer sonuçlar ise sırasıyla şu şekildedir: %8,4 oranla 38 katılımcının ilkökul mezunu,%7,3 oranla 33 katılımcının lisansüstü eğitimde olduğu, %3,3 oranla 15 katılımcının Ortaokul mezunu olduğu, %1,3 oranla 6 katılımcının ilkökul terk ve yine aynı oran ve sayıda kişinin lisansüstü mezunu olduğu, %0,9 oranla 4 katılımcının eğitim düzeyinin lise terk olduğu ve son olarak da %0,2 oranla 1 katılımcının ortaokul terk olduğu görölmektedir. Sonuç olarak, 454 katılımcının 247'sinin Yükseköğrenim eğitiminde veya mezun statüsünde yer alması, katılımcıların yarısından fazlasının eğitim düzeyinin üst seviyede olduğunu göstermektedir.

Tablo 6: Katılımcıların Mesleklere Göre Dağılımı

Meslekler	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Memur	43	%9,5	%9,5
İşçi	32	%7,0	%16,5
Çiftçi	1	%0,2	%16,7
Öğrenci	225	%49,6	%66,3
Esnaf	28	%6,2	%72,5
Serbest Meslek	32	%7,0	%79,5
Özel Sektör	28	%6,2	%85,7
Ev Hanımı	36	%7,9	%93,6
İşsiz	5	%1,1	%94,7
Emekli	24	%5,3	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 6'ya bakıldığında katılımcıların genç olması meslek dağılımını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu bağlamda, mesleğe ilişkin dağılımda ilk sırayı %49,6 oranla 225 öğrenci oluşturmaktadır. İkinci sırada ise %9,5 oranla 43 kişi ile memurlar yer almaktadır. Katılımcıların mesleklerine ilişkin dağılımda üçüncü sırasında ise %7,9 oranla 36 kişi ile ev hanımları yer almaktadır. Diğer katılımcılar ise sırasıyla; %7,0 oranla 32 kişiden oluşan serbest meslek sahibi olan bireyler ve işçiler, %6,2 oranla 28 er kişiden oluşan esnaf ve özel sektör çalışanları, %5,3 oranla 24 kişiden oluşan emekliler, %1,1 oranla 5 kişiden oluşan işsiz bireyler ve son olarak da %0,2 oranla 1 kişiden

oluşan çiftçiler yer almaktadır. Isparta bir öğrenci kenti olduğundan dolayı 5 kişinin işsiz olarak yansması, işsizliğin öğrencilik içerisinde emildiğini göstermektedir.

Tablo 7: Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

Gelir Düzeyi	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Asgari Ücret Altı	204	%44,9	%44,9
Asgari Ücret	80	%17,6	%62,6
1640- 2640 TL	83	%18,3	%80,8
2641- 3640 TL	45	%9,9	%90,7
3641- 4640 TL	21	%4,6	%95,4
4641+ TL	21	%4,6	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 7’de katılımcıların gelir düzeylerini gösteren veriler yer almaktadır. Bir önceki veriler göz önüne alındığında işsiz ve öğrenci katılımcıların %50,7 oranla katılımcılar arasında üstün olması bu tabloda ilk sırayı asgari ücret altında gelire sahip olan kişilerin ön plana çıkacağını net bir şekilde göstermektedir. Bu minvalde %44,9 oranla 204 kişinin yer aldığı asgari ücret altı gelir düzeyi Tablo 7’de ilk sırayı almaktadır. Gelir düzeyine ilişkin dağılımda Tablo 7 de diğer gelir grupları şu şekilde sıralanmıştır: %18,3 oranla 83 kişi 1640-2640 TL, %17,6 oranla 80 kişi Asgari ücrete, %9,9 oranla 45 kişi 2641-3640 TL ve son olarak da 3641-4640 TL ile 4641+ TL gelire sahip olanlar %4,6 oranla 21 er kişi ile eşit bir dağılımla tablonun son sırasındaki gelir gruplarını oluşturmaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların Engel Durumlarına Göre Dağılımı

Engel Durumu	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Evet	7	%1,5	%1,5
Hayır	447	%98,5	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 8 de ankete katılanların herhangi bir engellerinin bulunup bulunmadığına dair dağılım yer almaktadır. Ankete katılan bireylerin %98,5 oranla 447 kişiyle büyük çoğunluğunun herhangi bir engeli bulunmamaktadır. Evet, yanıtını verenlerin oranı ise %1,5 olup 7 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 9: Katılımcıların Ailesinde Bulunan Engelli Bireylerin Durumlarına Göre Dağılım

Ailede Bulunan Engelli Birey Durumu	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Evet	21	%4,6	%4,6
Hayır	433	%95,4	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 9 da ankete katılanların ailelerinde herhangi bir engelli bireyin bulunup bulunmadığına dair dağılım yer almaktadır. Ankete katılan bireylerin büyük çoğunluğunun ailesinde engelli birey bulunmamaktadır. Bu bağlamda, hayır cevabını verenler %95,4 oranla 433 kişiden oluşmakta ve evet yanıtını verenler %4,6 oranla 21 kişiden oluşmaktadır.

Tablo 10: Katılımcıların Memlekete Göre Dağılımı

Memleket	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Isparta	167	%36,8	%36,8
Antalya	48	%10,6	%47,4
Gaziantep	2	%0,4	%47,8
Denizli	4	%0,9	%48,7
Afyon	21	%4,6	%53,3
Sakarya	1	%0,2	%53,5
Uşak	3	%0,7	%54,2
Ankara	11	%2,4	%56,6
Sinop	1	%0,2	%56,8
İzmir	16	%3,5	%60,4
Burdur	15	%3,3	%63,7
Samsun	3	%0,7	%64,3
Konya	15	%3,3	%67,6
Mersin	8	%1,8	%69,4
Adana	9	%2,0	%71,4
Kırşehir	1	%0,2	%71,6
Çanakkale	3	%0,7	%72,2
Sivas	4	%0,9	%73,1
Bursa	9	%2,0	%75,1
Trabzon	3	%0,7	%75,8
Muş	1	%0,2	%76,0
Iğdır	1	%0,2	%76,2
Aydın	9	%2,0	%78,2
Muğla	7	%1,5	%79,7
Malatya	3	%0,7	%80,4
Eskişehir	5	%1,1	%81,5
Kahramanmaraş	3	%0,7	%82,2
İstanbul	7	%1,5	%83,7
Kayseri	4	%0,9	%84,6
Niğde	1	%0,2	%84,8
Van	5	%1,1	%85,9
Şanlıurfa	2	%0,4	%86,3
Erzurum	3	%0,7	%87,0
Azerbaycan	1	%0,2	%87,2
Hatay	6	%1,3	%88,5
Balıkesir	5	%1,1	%89,6
Batman	2	%0,4	%90,1
Kütahya	1	%0,2	%90,3
Tokat	3	%0,7	%91,0
Edirne	2	%0,4	%91,4
Zonguldak	2	%0,4	%91,9
Bilecik	1	%0,2	%92,1
İsviçre	1	%0,2	%92,3
Diyarbakır	2	%0,4	%92,7
Adıyaman	2	%0,4	%93,2
Mardin	2	%0,4	%93,6
Kocaeli	4	%0,9	%94,5
Erzincan	4	%0,9	%95,4
Yozgat	2	%0,4	%95,8
Manisa	4	%0,9	%96,7
Ağrı	2	%0,4	%97,1
Kırıkkale	1	%0,2	%97,4

Nevşehir	2	%0,4	%97,8
Suriye	2	%0,4	%98,2
Elazığ	1	%0,2	%98,5
Kastamonu	1	%0,2	%98,7
Karaman	3	%0,7	%99,3
Şırnak	1	%0,2	%99,6
Kilis	1	%0,2	%99,8
Giresun	1	%0,2	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 10'da katılımcıların memleketlerine ait dağılım gösterilmiştir.

Katılımcıların memleketlerine ilişkin dağılımda Türkiye'nin 57 farklı ilinden katılımcı ile birlikte 3 ayrı ülkeden(Suriye, Azerbaycan, İsviçre) toplamda 60 farklı yerden kişinin olduğu bir dağılım ortaya çıkmıştır. Bu kadar geniş bir dağılımın en önemli sebebi okumak için memleketlerinden gelen öğrencilerin katılımcıların önemli bir bölümünü oluşturmasıdır. Ancak tablo 10'da ilk sırayı %36,8 oranla 167 kişi ile memleketi Isparta olan katılımcılar oluşturmaktadır. Tablo 10'da ikinci sırayı %10,6 oranla 48 kişi ile Antalya ve üçüncü sırayı %4,6 oranla 21 kişi ile Afyon oluşturmaktadır. Antalya ve Afyon illerinin ön sıralarda yer alma nedeni ise bu illerin Isparta'ya mesafe olarak yakın olması ve öğrencilerin tercihinde bir kriter olarak seçilmesi olarak yorumlanabilir. Tablo 10'da katılımcıların memleketlerine ilişkin diğer dağılımlar ise şu şekildedir: %3,5 oranla 16 kişi İzmir, %3,3 oranla Burdur ve Konya'dan 15 er kişi, %2,4 oranla 11 kişi ile Ankara, %2,0 oranla Adana, Aydın ve Bursa'dan 9 kişi, %1,8 oranla 8 kişi Mersin, %1,5 oranla Muğla ve İstanbul'dan 7 şer kişi, %1,3 oranla 6 kişi Hatay, %1,1 oranla Balıkesir, Van ve Eskişehir illerinden 5 kişi , %0,9 oranla Denizli, Sivas, Kayseri, Kocaeli, Erzincan ve Manisa'dan 4 kişi, %0,7 oranla Uşak, Samsun, Çanakkale, Trabzon, Malatya, Kahramanmaraş, Erzurum, Tokat ve Karaman illerinden 3 kişi, %0,4 oranla Gaziantep, Şanlıurfa, Batman, Edirne, Zonguldak, Diyarbakır, Adıyaman, Mardin, Yozgat, Ağrı, Nevşehir illerinden 2 şer kişinin yan sıra Suriye kökenli 2 kişi ve son olarak %0,2 oranla Sakarya, Sinop, Kırşehir, Muş, Iğdır, Niğde, Kütahya, Bilecik, Kırıkkale, Elazığ, Kastamonu, Şırnak, Kilis, Giresun illerinden 1 er kişinin yanı sıra Azerbaycan ve İsviçre'den 1 er kişi tablo 10'da memleket dağılımında yer almıştır.

Tablo 11: Katılımcıların Isparta’da İkamet Ettiği Mahalleye Göre Dağılımı

Mahalleler	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Anadolu Mah.	20	%4,4	%4,4
Ayazmana Mah.	10	%2,2	%6,6
Bağlar Mah.	35	%7,7	%14,3
Bahçelievler Mah.	31	%6,8	%21,1
Batıkent Mah.	4	%0,9	%22,0
Binbirevler Mah.	5	%1,1	%23,1
Çünür Mah.	19	%4,2	%27,3
Davraz Mah.	27	%5,9	%33,3
Dere Mah.	10	%2,2	%35,5
Doğancı Mah.	1	%0,2	%35,7
Emre Mah.	15	%3,3	%39,0
Fatih Mah.	79	%17,4	%56,4
Gazikemal Mah.	1	%0,2	%56,6
Gülcü Mah.	3	%0,7	%57,3
Gülevler Mah.	7	%1,5	%58,8
Gülistan Mah.	5	%1,1	%59,9
Halıkent Mah.	20	%4,4	%64,3
Halifesultan Mah.	1	%0,2	%64,5
Hızırbey Mah.	9	%2,0	%66,5
Hisar Mah.	2	%0,4	%67,0
Işıkkent Mah.	11	%2,4	%69,4
İskender Mah.	5	%1,1	%70,5
İstiklal Mah.	6	%1,3	%71,8
Karaağaç Mah.	6	%1,3	%73,1
Keçeci Mah.	1	%0,2	%73,3
Kepeci Mah.	1	%0,2	%73,6
Kurtuluş Mah.	3	%0,7	%74,2
Kutlubey Mah.	6	%1,3	%75,6
Mehmettöngre Mah.	4	%0,9	%76,4
Modernevler Mah.	42	%9,3	%85,7
Muzaffertürkeş Mah.	1	%0,2	%85,9
Okul Mah.	2	%0,4	%86,3
Pirimehmet Mah.	12	%2,6	%89,0
Sanayi Mah.	1	%0,2	%89,2
Sermet Mah.	11	%2,4	%91,6
Sidre Mah.	1	%0,2	%91,9
Sülübey Mah.	4	%0,9	%92,7
Turan Mah.	1	%0,2	%93,0
Vatan Mah.	10	%2,2	%95,2
Yayla Mah.	4	%0,9	%96,0
Yedişehitler Mah.	10	%2,2	%98,2
Yenice Mah.	1	%0,2	%98,5
Zafer Mah.	5	%1,1	%99,6
Sav Kasabası	2	%0,4	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 11’de katılımcıların Isparta’da ikamet ettikleri mahallelerin dağılımı yer almaktadır. Anket çalışması Kaymakkapı Meydanı, İyaş Park AVM, İstasyon Caddesi, Kafeler Caddesi, Centrum Garden AVM ve Ayazmana Mesire alanlarında rastlantısal olarak yapıldığı için mahallelere ilişkin dağılım geniş oranlar aralığında oluşmuştur. Ayrıca Tablo 6’de yer alan öğrenci nüfusunun katılımda büyük ölçüde öne çıktığı göz

önüne alındığında Tablo 11 içerisindeki dağılımda öğrencilerin yoğun olarak yaşadığı mahalleler öne çıkmıştır. Bu bağlamda; Isparta Şehirlerarası Terminalinin, İyaş Park Avm'nin yer aldığı ve öğrenci apartlarının da yoğun olduğu bir alan olan Fatih mahallesi %17,4 oranla 79 kişinin ikamet ettiği yer olarak dağılımda Tablo 11'de ilk sırayı almıştır. Dağılımda ikinci sırayı %9,3 oranla 42 kişinin yaşadığı Modernevler Mahallesi almıştır. Tablo 11'de yer alan dağılımda üçüncü sırada ise %7,7 oranla 35 kişinin ikamet ettiği Bağlar Mahallesi yer almıştır. Tablo 11'de katılımcıların Isparta'da ikamet ettikleri mahallelere ilişkin diğer dağılımlar ise şu şekildedir: %6,8 oran ve 31 kişi ile Bahçelievler mahallesi, %5,9 oran ve 27 kişi ile Davraz mahallesi, %4,4 oran ve 20 kişi ile Anadolu ve Halıkent mahalleleri, %4,2 oran ve 19 kişi ile Çünür mahallesi, %3,3 oran ve 15 kişi ile Emre mahallesi, %2,6 oran ve 12 kişi ile Pirimehmet mahallesi, %2,4 oran ve 11 kişi ile Sermet ve Işıkkent mahalleleri, %2,2 oran ve 10 kişi ile Ayazmana, Dere, Vatan ve Yedişehitler mahalleleri, %2,0 oran ve 9 kişi ile Hızırbey mahallesi, %1,5 oran ve 7 kişi ile Gülevler mahallesi, %1,3 oran ve 6 kişi ile İstiklal, Karaağaç, Kutlubey mahalleleri, %1,1 oran ve 5 kişi ile Binbirevler, Gülistan, İskender ve Zafer mahalleleri, %0,9 oran ve 4 kişi ile Batıkent, Mehmettöngre, Sülübey ve Yayla mahalleleri, %0,7 oran ve 3 kişi ile Gülcü ve Kurtuluş mahalleleri, %0,4 oran ve 2 kişi ile Hisar ve Okul mahallelerinin yanı sıra Sav kasabası, %0,2 oran ve 1 er kişi ile Doğancı, Gazikemal, Halifesultan, Keçeci, Kepeci, Muzaffertürkeş, Sanayi, Sidre, Turan ve Yenice mahalleleri yer almıştır.

Tablo 12: Katılımcıların Isparta'da İkamet Ettiği Süreye Göre Dağılım

İkamet Süresi	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
1 Yıldan Az	44	%9,7	%9,7
1 – 5 Yıl	172	%37,9	%47,6
6-10 Yıl	65	%14,3	%61,9
11-15 Yıl	17	%3,7	%65,6
16+ Yıl	156	%34,4	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 12'de katılımcıların Isparta'da ikamet ettikleri süre zarfına ilişkin dağılım bulunmaktadır. Önceki tablolarda öğrencilerin katılımcılar arasında en yoğun ağırlığa sahip olması bu tabloda da Isparta'da yaşadığı süre anlamında önemli ölçüde öne çıkmasına sebep olmuştur. Diğer bir yüksek oran da, Isparta'da 16 yıldan fazla yaşayan katılımcılarda gözlemlenmektedir. Bu grup için Isparta'nın 'memleketim olması' seçeneğini akla getirmektedir ve Tablo 13'te verilen Isparta'da bulunma sebebi de bunu doğrular niteliktedir. Bu bağlamda ilk sırayı %37,9 oranında 1 ile 5 yıl aralığında Isparta'da yaşayan 172 kişi alırken ikinci sırayı %34,4 oranla 16 yıldan daha fazla

süredir Isparta’da yaşayan 156 katılımcı oluşturmaktadır. %14,3 oranla 6 ile 10 yıl arasında Isparta’da ikamet eden 65 katılımcı üçüncü sırada yer almaktadır. Diğer dağılımlar ise sırasıyla; %9,7 oranla 1 yıldan az sürede Isparta’da ikamet eden 44 katılımcı, %3,7 oranla 11 ile 15 yıl arasında Isparta’da ikamet eden 17 katılımcıdan oluşmaktadır.

Tablo 13: Katılımcıların Isparta’da Bulunma Nedenlerine İlişkin Dağılım

Isparta’da Bulunma Süresi	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Memleketim	144	%31,7	%31,7
Okumak İçin	197	%43,4	%75,1
Çalışmak İçin	42	%9,3	%84,4
Ailevi Sebepler	52	%11,5	%95,8
Gezmek İçin	7	%1,5	%97,4
Askeri Görev	12	%2,6	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 13’de Isparta’da yaşayan katılımcıların bu kentte bulunma nedenlerine ilişkin dağılım yer almaktadır. Önceki tablolarda önemli oranlarda ön plana çıkan öğrenci statüsündeki katılımcı sayısı Tablo 13’de diğer tabloları onaylar biçimde yine çoğunluğu oluşturmaktadır ancak Isparta’nın yerlisi olarak tanımlanabilecek katılımcı sayısı ile başa baş giden değerlerin ortaya çıktığı da görülmektedir. Bu bağlamda Tablo13’de ilk sırayı %43,4 oran ile okumak için gelen 197 katılımcı oluşturmaktadır. %31,7 oranla memleketi Isparta olan 144 katılımcı ikinci sırada yer almaktadır. Genel oranda %11,5 lik dilimde yer alan 52 katılımcı ailevi sebeplerle Isparta’da bulunmaktadır. 42 katılımcı ise genel oranda %9,3 dilimlik bir pay sahibi olarak çalışmak için Isparta’da yaşamaktadır. Türkiye’nin askeri gücü bakımından stratejik bir konumda bulunan Isparta’nın bu durumu Tablo 13’deki dağılıma da yansımıştır. Bu minvalde, %2,6 oranla toplam 12 katılımcı askeri görev için Isparta’da bulduklarını belirtmişlerdir. Son olarak ise genel dağılımda %1,7 oranla toplamda 7 katılımcı gezmek için Isparta’da bulduklarını söylemişlerdir.

3.5.2. Isparta ve Kentsel Kamusal Mekâna Ait Bulgular

Bu başlık altında, katılımcıların kamusal mekân ve alana ilişkin tanımlayıcı bir temelden başlayarak, günlük yaşamdaki kullanım amaçlarına kadar uzanan bir biçimde hem farkındalık, hem de kullanım açısından kamusal mekânlara dair bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 14: Katılımcıların ‘Kamusal Alan’ Kavramını Tanımlanmasına İlişkin Dağılım

‘Kamusal Alan’ dediğimizde aklınıza ne geliyor?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Fikrim Yok	15	%3,3	%3,3
Topluma(Halka) Açık Alan	20	%4,4	%7,7
Halka Ait Ortak Kullanım Alanı	62	%13,7	%21,4
Park	34	%7,5	%28,9
Devlet Dairesi/Resmi Daireler	198	%43,6	%72,5
Yetersiz Yerleşim Alanı	2	%0,4	%72,9
Yetersiz Eğlence Yerleri	1	%0,2	%73,1
Okul ve Hastane Bahçesi	1	%0,2	%73,3
Kafeler	5	%1,1	%74,4
Park ve AVM	5	%1,1	%75,6
S.D.Ü	11	%2,4	%78,0
Belediye İşhanı	1	%0,2	%78,2
Evden Dışarıya Çıktığımda Karşıma Çıkan Her Yer	4	%0,9	%79,1
Kaymakkapı Meydanı	4	%0,9	%80,0
Askeriyeye Ait yerler	6	%1,3	%81,3
Sosyal Alan	2	%0,4	%81,7
Kaldırım, Sokak, Cadde	20	%4,4	%86,1
Devlet Himayesinde Olup, Halkın Kullanımına Açık Yerler	11	%2,4	%88,5
Etnografya Müzesi	1	%0,2	%88,8
Ortak Etkinlik Alanları	3	%0,7	%89,4
AVM	7	%1,5	%91,0
Kütüphane	3	%0,7	%91,6
Esnaflar	1	%0,2	%91,9
Devleti İlgilendiren Her şey	1	%0,2	%92,1
Çarşı	1	%0,2	%92,3
Sigara Yasağı Olan Yerler	2	%0,4	%92,7
Devlete Bağlı Alan	24	%5,3	%98,0
Cami	5	%1,1	%99,1
Açık Mekânlar	4	%0,9	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 14’te örneklem içerisindeki katılımcıların ‘kamusal alan’ nedir? şeklindeki açık uçlu soruya verdiği cevapların dağılımı bulunmaktadır. Verilen cevaplara ilişkin en yüksek sonuç %43,6 oranla katılımcıların 198’inin kamusal alanı ‘Devlet dairesi/resmi daireler’ olarak görmesidir. Kamusal alan, demokrasinin inşa edildiği, yurttaşların özgürce fikirlerini paylaştığı alanlardır. Katılımcıların 198’inin bu ifadenin aksi yönünde bir düşünceye sahip olduğu görülmekte ve kamusal alan ile kamu idaresinin alanını karıştırdığı ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda ele alınacak bir başka sonuç ise %5,3 ile 24 katılımcının verdiği ‘devlete bağlı alan’ cevabıdır. Bu cevap, kamusal mekânların mülkiyet hakkının devlet üzerinde yer aldığı minvalinde gayet rasyonel bir sonuçtur. Katılımcıların %13,7 si yani 62 kişi kamusal alanı ‘halka ait ortak kullanım alanı’ olarak tanımlamaktadır. Bu cevabın kamusal alanın kullanım ve varoluş amacını doğru bir şekilde yansıttığı söylenebilir.

%7,5 oranla 34 katılımcı kamusal alanı 'park' olarak cevaplamıştır. Parklar, kentsel mekânın önemli kamusal alanlarından ve bu sonucun da rasyonel olduğu düşünülebilir. %4,4 oranla 20 şer katılımcı kamusal alanı 'kaldırım, sokak, cadde' ve 'topluma(halka) açık alan' olarak değerlendirmişlerdir. Bu sonucun da kamusal mekân kavramının özünü yansıttığı söylenebilir. Katılımcıların %3,3 ise kamusal mekân sorusuna 'fikrim yok' cevabını vererek herhangi bir tanımlamaya gitmemişlerdir. Tablo 14'te kamusal alan nedir sorusuna en rasyonel cevabı ise %2,4 oranda 11 katılımcı 'devlet himayesinde olup, halkın kullanımına açık yerler' olarak vermişlerdir. %2,4 oranla 11 katılımcı ise bir eğitim kurumu olan üniversiteleri kamusal alan olarak değerlendirip 'S.D.Ü' cevabını vermişlerdir. %1,5 oranla 7 katılımcı kamusal alanı, halen tartışılmakta olan ve kimi kesimlerce yarı kamusal alan olarak değerlendirilen 'AVM' olarak cevaplamıştır. %1,3 oranda 6 katılımcı ise kamusal alanı, girişi belli prosedüre bağlı olan ve Isparta'nın stratejik bir noktası olan 'askeriyeye ait olan yerler' olarak cevaplamışlardır. Aynı oran ve sayıda katılımcı %1,1 oranda 5 er katılımcı ile sırasıyla 'Kafeler', 'Park ve AVM' ve 'cami' olarak kamusal alanı tanımlamışlardır. %0,9 oranla 4 katılımcı kamusal alanı 'evden dışarıya çıktığımda karşıma çıkan ilk yer' cevabını vermiştir. %0,9 oranla diğer 4 katılımcı ise kamusal alanı 'Kaymakkapı Meydanı' olarak yani bir meydan olarak gördüğünü söylemiştir.

%0,9 oranla 4 katılımcı ise kamusal alanı 'açık mekânlar' olarak tanımlamıştır. %0,7 oranla 3 katılımcı ise kamusal alanları 'ortak etkinlik alanları' olarak görmektedir. %0,7 oranla 3 katılımcı ise kamusal alanları 'kütüphane' olarak değerlendirmektedir. 2 şer katılımcı genel ortalama %0,4 er oranla pay sahibi olarak kamusal alanları, 'yetersiz yerleşim alanları', 'sigara yasağı olan yerler' , 'sosyal alan' olarak tanımlamışlardır.

Son olarak ise, %0,2 oranlarla 1 er katılımcı kamusal alanı, 'yetersiz eğlence yerleri', 'okul ve hastane bahçeleri', 'belediye işhanı', 'etnografya müzesi', 'esnaf', 'devleti ilgilendiren her şey' ve 'çarşı' olarak cevaplandırmışlardır.

Tablo 15: Katılımcılara Göre Kentsel Kamusal Mekanlar

Yaşadığınız Yeri Düşündüğünüzde Kentsel Kamusal Mekân Denince Aklınıza İlk Olarak Neresi Gelmektedir?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Cadde	69	%15,2	%15,2
Sokak	28	%6,2	%21,4
Meydan	109	%24,0	%45,4
Kahvehane – Salon	43	%9,5	%54,8
Tiyatro-Müze-Sinema	47	%10,4	%65,2
Mağazalar ve AVM	49	%10,8	%76,0
Park ve Mesire Alanları	96	%21,1	%97,1
Diğer	13	%2,9	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 15'te katılımcıların kentsel kamusal mekânlar arasında ilk akla gelenin hangisi olduğuna dair verilen cevapların dağılımı yer almaktadır. Seçeneklerin tamamı kentsel kamusal mekân olmasına rağmen, katılımcıların bunlardan hangisini ilk kamusal mekân olarak düşündüğü ölçülmüştür. Bu bağlamda, %24 oranla 109 katılımcının aklına gelen ilk kamusal mekan 'meydanlar' dır. Meydanlar önemli ölçüde ilk akla gelen kamusal mekânlar olmasına rağmen diğer seçenekler arasında yakın bir dağılım söz konusudur. Diğer cevaplar sırasıyla %21,1 oranla 96 katılımcı 'park ve mesire alanları' , %15,2 oranla 69 katılımcı 'cadde', %10,8 oranla 49 katılımcı 'mağazalar ve avm', %10,4 oranla 47 katılımcı 'tiyatro – müze – sinema', %9,5 oranla 43 katılımcı 'kahvehane ve salon', %6,2 oranla 28 katılımcı 'sokak' cevabını işaretlemişlerdir. Tablo 14'te yer alan cevaplarda ise bu kentsel kamusal mekânlardan cadde, sokak, meydan, park ve Avmler yer alırken Kahvehane – salon ve Tiyatro – Müze – Sinema cevaplarına rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu kamusal mekânların tanımlanmasında ve anlamsal bakımdan konumlandırılmasında problemlerin olduğunu göstermektedir. % 2,3 oranla 13 katılımcı ise resmi daireleri kamusal mekân olarak görerek temel kentsel kamusal mekânları göz ardı etmişlerdir. Katılımcılar kamusal alan olarak devlet ile ilişkili tanımlamasını yaparken, kamusal mekan için meydanı öne çıkarmaları yönlendirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Kamusal kavramının anlam olarak devlete ait algısı çağrıştırması katılımcılara özellikle Tablo 14'te yönlendirmiş gibi görünmektedir.

Tablo 16: Katılımcıların Çeşitli Kentsel Kamusal Mekân Ve Özel Alan Ayrımına Dayalı Farkındalığına İlişkin Dağılım

Yer Adları	Evet	Hayır	Frekans Analizi	
			<u>EVET</u>	<u>HAYIR</u>
Pazar Yerleri	319	135	%70,3	%29,7
Otobüs Durakları	361	93	%79,5	%20,5
Havaalanı	367	87	%80,8	%19,2
İyaş Park AVM	242	212	%53,3	%46,7
Otogar	368	86	%81,1	%18,9
Kaldırımlar, Sokaklar ve Caddeler	361	93	%79,5	%20,5
Bisiklet Yolu	300	154	%66,1	%33,9
Kaymakkapı Meydanı	356	98	%78,4	%21,6
Camiler	351	103	%77,3	%22,7
Hamamlar	207	247	%45,6	%54,4
Otoparklar	258	196	%56,8	%43,2
Isparta Atatürk Stadyumu	383	71	%84,4	%15,6
Valilik, Belediye Meclisi	417	37	%91,9	%8,1
Bakkal	104	350	%22,9	%77,1
Davraz, Meddem, Özel Isparta Gibi Hastaneler	233	221	%51,3	%48,7

Tablo 16’da katılımcıların kamusal mekan farkındalığını ölçmeyi amaçlayan, Isparta içerisinden ve genel kentsel kamusal mekanlar ile özel mekanların karışık olarak verilmesiyle bir analiz yapılmak istenmiştir. Bu bağlamda ilk olarak Pazar yerleri katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. Pazar yerleri, Ortaçağ kentlerinden bu yana kent içerisinde önemli bir kamusal alan barındırmaktadır. Günümüzde ise büyük oranda alışveriş yeri olmasına rağmen kamusal alan özelliğini büyük ölçüde korumaktadır. Pazar yerlerini %70,3 oranla 319 katılımcı kamusal alan olarak değerlendirirken %29,7 oranla 135 katılımcı Pazar yerlerini kamusal alan olarak görmemektedirler. Katılımcıların bu kararında Isparta’ya özgü Pazar kültürünün sürmesinin etkili olduğu söylenebilir. Özellikle yerel ürünlerin zenginleştirdiği pazarlar Isparta kenti için önemli bir yere sahiptir.

Katılımcıların %79,5 oranla 361 kişisi otobüs duraklarını kamusal alan olarak görürken, %20,5 oranla 93 katılımcı otobüs duraklarını kamusal alan olarak görmemektedirler. Öğrenci nüfusu göz önüne alındığında Isparta kenti için otobüs durakları büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda Isparta kenti özelinde otobüs

duraklarının belli bir kamusal alanı içerisinde barındırdığını söylemek mümkündür. Isparta kenti için çok da aktif olmayan havaalanı katılımcılar tarafından %80,8 oran ile 367 katılımcı tarafından kamusal alan olarak değerlendirilirken %19,2 oranı ile 87 katılımcı tarafından kamusal alan olarak kabul görmemiştir. Tablo 16'nın katılımcıları en çok ikilemde bırakan mekânı İyaş Park Avm olmuştur. İyaş park Avm, öğrencilerin ve orta gelirli bireylerin kullandığı ve belli bir şahsa ait olan yarı-özel bir mekândır. Ancak, oturma alanlarının olması, yemek yeme için belirli firmaların yer alması ve bilinen kafeteryaları bünyesinde toplaması bakımından her Avm gibi içerisinde belli ölçüde kamusal alanı barındırmaktadır. Katılımcılar bu durum karşısında evet ve hayır yanıtlarına eşit sayılabilecek bir ölçüde cevap vermişlerdir. %53,3 oranla 242 katılımcı İyaş park avmyi kamusal mekân olarak görürken, %46,7 oranla 212 katılımcı kamusal mekân olarak görmemektedir. 368 katılımcı %81,1 oranla otogarı kamusal alan olarak görmekteyken %18,9 oranla 86 kişi bu yeri kamusal alan olarak görmemektedir.

Temel kentsel kamusal mekânlar arasında yer alan 'kaldırımlar, sokaklar ve caddeler' 361 katılımcı %79,5 oranla kamusal mekân olarak kabul görürken, %20,5 oranla 93 katılımcı bu yerleri kamusal alan olarak görmemektedirler. Büyük çoğunluğun evet olarak sağlanması kamusal mekân farkındalığı için önemli bir sonuç olmuştur. Isparta içinde çokça tartışılan ve kent yaşamına modern bir görünüm ve kullanım alanı kazandıran 'Bisiklet yolu' %66,1 oranla 300 katılımcı tarafından kamusal alan olarak görülürken, %33,9 oranla 154 katılımcı bisiklet yolunu kamusal alan olarak görmemektedir.

Meydanlar, kentsel mekân içerisinde önemli bir kamusal mekânı temsil etmektedir. Katılımcılar, Isparta'nın en önemli kamusal mekânlarından birisi olan Kaymakkapı meydanını önemli oranda farkındadır. %78,4 oranla Kaymakkapı Meydanı 356 katılımcı tarafından kamusal mekân olarak görülmekteyken, %21,6 oranında 98 katılımcı bu mekânı kamusal alan olarak değerlendirmemiştir.

Camiler, bir ibadet yeri olmasının yanı sıra cami avluları Osmanlı döneminden bu yana önemli bir kamusal alan olarak bilinmektedir. Camileri %77,3 oranla 351 kişi kamusal alan olarak görmekteyken, %22,7 oranla 103 kişi kamusal alan olarak değerlendirmemektedirler.

Mahremiyeti içerisinde barındıran hamamlar Türk kültürünün önemli bir simgesidir. Katılımcılar bu mahremiyetin önemini göz önünde bulundurarak bu konuda

çok yakın oranda bu alanları kamusal alan olarak görmemişlerdir. %54,4 oranla 247 katılımcı hamamları kamusal alan olarak görmezken, %45,6 oranla 207 katılımcı bu alanları kamusal alan olarak belirlemişlerdir.

Otoparklar, sadece araçların park edildiği günlük işlerin bir aracı olan yerlerdir ve herhangi bir kamusal alan taşımamaktadırlar. Katılımcılar bu konuda da bir çelişki içerisinde düşüp yakın cevaplar vermişlerdir. Katılımcıların arasında %56,8 oranla 258 kişi otoparkları kamusal alan olarak değerlendirirken, %43,2 oranla 196 katılımcı bu yerleri kamusal alan olarak görmemektedirler.

Stadyumlar, belli bir amaç için bir araya gelen taraftar gruplarının toplandığı yerlerdir. Ayrıca önemli törensel gösterilerin yapıldığı, konserlerin gerçekleştiği alanlar olması bakımından önemli bir kamusal alan da barındırmaktadırlar. Katılımcılar arasından %84,4 oranla 383 kişi Isparta Atatürk Stadyumunu kamusal alan olarak görürken, %15,6 oranla 71 katılımcı bu yeri kamusal alan olarak görmemektedir.

Valilik, Belediye Meclisi bir kentte yer alan merkezi ve yerel idarelere ait yerlerdir ve 'kamu idaresinin alanı' olarak tanımlanabilir. Katılımcılar, Tablo 14'te verilen cevaplarda da kamu idaresinin alanını büyük bir çoğunlukla kamusal alan olarak görmektedir. Bu bağlamda kamu idaresinin alanı ile kamusal alan kavramlarının ayrılmadığı öne çıkan bir bulgudur. Tablo 16'da da bu cevabın Tablo 14 ile benzer sonuçlar verdiği görülmektedir. Bu bağlamda %91,9 oranla 417 katılımcı 'valilik ve belediye meclisini' kamusal alan olarak görürken, %8,1 oranla 37 katılımcı bu yerleri kamusal alan olarak tanımlamamaktadır.

Bakkallar, günümüzde büyük sermayeli şirketlerin yayılmasına direnen 1970-1990 arası dönemin mahallelerinin simge mekânlarından bir tanesidir. Sadece alışverişin yapıldığı ve özel bir şahsa ait olması bakımından bakkallarında kamusal alanı barındırmadığı söylenebilir. Ispartalı katılımcılar da konuyu bu minvalde düşünüp önemli oranlarda bu yerleri kamusal alan olarak görmemektedirler. %77,1 oranla 350 katılımcı bakkalları kamusal alan olarak değerlendirmezken, %22,9 oranla 104 katılımcı bu yerleri kamusal alan olarak görmemektedirler.

Hastaneler, belli bir tedavi amacıyla insanların gittikleri yerlerdir. Kamu hastaneleri, kamu idarelerinin alanı olmakla birlikte özel hastaneler belli bir şahsa ait olan tedavi merkezleridir. Bu bağlamda kamusal alanı barındırmadığı söylenebilir. Ispartalı katılımcıların %51,3 oranla 233 kişisi Isparta'da yer alan Davraz, Meddem ve

Özel Isparta gibi hastaneleri kamusal alan olarak görürken, %48,7 oranla 221 katılımcı bu yerleri kamusal alan olarak görmemektedirler.

Tablo 17: Katılımcılara Göre Isparta Kent Merkezinin Tespitine İlişkin Dağılım

Isparta Kent Merkezini Neresi Olarak Görüyorsunuz?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
İyaş AVM	44	%9,7	%9,7
Kafeler Caddesi	65	%14,3	%24,0
Valilik/Valilik Önü	71	%15,6	%39,6
İyaş Otel Civarı	3	%0,7	%40,3
Fikrim Yok	3	%0,7	%41,0
Isparta Belediyesi Çevresi	3	%0,7	%41,6
Kaymakkapı Meydanı-S.Demirel Heykeli	146	%32,2	%73,8
Çarşı	42	%9,3	%83,0
Belediye İşhanı ve Çevresi	7	%1,5	%84,6
Yaşadığım Mahalle/Yer	8	%1,8	%86,3
Mimar Sinan Caddesi	3	%0,7	%87,0
Üzüm Çarşısı	3	%0,7	%87,7
Otogar Çevresi	36	%7,9	%95,6
Mısırcılar Çarşısı	13	%2,9	%98,5
İstasyon Caddesi	3	%0,7	%99,1
Dere Boyu	4	%0,9	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 17’de katılımcıların Isparta kent merkezinin neresi olduğu hakkındaki görüşlerine ilişkin dağılım yer almaktadır. İlk sırada, %32,2 oranla 146 katılımcı Isparta kentinin merkezini Kaymakkapı Meydanı olarak görmektedir. İkinci sırada ise, %15,6 oranla 71 katılımcı merkezi, Valiliğin olduğu yer olarak söylemiştir. Bu iki yerin birbirine çok yakın olması Ispartalı katılımcıların ortak bir yeri işaret ettiğini göstermektedir. Yine katılımcılar üçüncü sırada bu iki yere yakın olan bir başka alanı, kafeler caddesini kentin merkezi olarak görmektedirler. %14,3 oranla 65 katılımcı kafeler caddesini kentin merkezi olarak görmektedirler.

Alışveriş merkezleri, Türkiye genelinde yeni kent merkezlerinin oluşturulmasında önemli bir yere sahiptir. Ispartalı katılımcılar arasından, kent merkezi olarak İyaş park avm yi %9,7 oranla 44 kişi görmektedir. İyaşpark Avm’nin hemen yanında bulunan Isparta Şehirlerarası otogarı ise %7,9 oranla 36 kişi tarafından kentin merkezi olarak görülmektedir. Tablo 17’de Isparta’nın yeni sayılabilecek bir başka Avm si olan Centrum Garden kent merkezi neresidir sorusuna cevap olarak verilmemiştir.

Ispartalı katılımcılar arasından, kent merkezi neresidir sorusuna daha genel bir cevapla %9,3 oranla 42 kişi ‘çarşı’ yanıtını vermiştir. Katılımcıların diğer verdiği cevaplar ise şu şekildedir: %2,9 oranla 13 kişi ‘mısırcılar çarşısı’, %1,8 oranla 8 katılımcı ‘yaşadığım yer/mahalle’, %1,5 oranla 7 katılımcı ‘Belediye İşhanı ve çevresi’, %0,9 oranla 4 katılımcı ‘dereboyu’ ve %0,7 oranlarla 3 er katılımcı ‘İyaş otel civarı’,

‘fikrim yok’, ‘Isparta Belediyesi çevresi’, ‘Mimar Sinan caddesi’, ‘üzüm çarşısı’ ve ‘istasyon caddesi’ yanıtını vermişlerdir.

Tablo 18: Katılımcıların Isparta Kent Merkezinde Aklında Yer Alan İlk Mekân/Yer’e İlişkin Dağılım

Isparta Kent Merkezinde Aklınıza Gelen İlk Yer Ya da Mekân Neresidir?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Kafeler Caddesi	74	%16,3	%16,3
İyaş Park AVM	88	%19,4	%35,7
İstasyon Caddesi	7	%1,5	%37,2
Valilik Binası	72	%15,9	%53,1
Kaymakkapı Meydanı-S.Demirel Heykeli	33	%7,3	%60,4
Isparta Belediyesi Çevresi	9	%2,0	%62,3
Cumhuriyet Meydanı	5	%1,1	%63,4
Iyaş Park Otel	29	%6,4	%69,8
Çarşıda Yer Alan Özel Mekânlar	87	%19,2	%89,0
Gökçay	2	%0,4	%89,4
Belediye İşhanı	13	%2,9	%92,3
Fikrim Yok	6	%1,3	%93,6
S.D.Ü	5	%1,1	%94,7
Öğretmenevi	3	%0,7	%95,4
Otogar	13	%2,9	%98,2
Mimar Sinan Cami	7	%1,5	%99,8
Centrum Garden	1	%0,2	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 18’de Isparta kent merkezinde aklınıza ilk gelen mekân nedir? Sorusuna katılımcılar tarafından verilen cevapların dağılımı yer almaktadır. İlk olarak dağılımının büyük farkları içermediği söylenebilir. İkinci olarak ise Tablo 17’de katılımcılar kent merkezini %32,2 oranla kaymakkapı meydanı olarak görürken, Tablo 18’de merkezde akla ilk gelen mekân olarak %19,4 oranla 88 kişi tarafından İyaşpark Avm olarak yanıtlanmıştır. Bu dağılım kent merkezinin insanlar tarafından geleneksel bir anlayışla kabul gördüğünü göstermekle birlikte, yavaş yavaş bu görüşün değişebileceği yönünde nüveler vermektedir.

%19,2 oranla 87 katılımcı kent merkezinde akla ilk gelen mekân olarak ‘çarşıda yer alan özel mekanlar’ yanıtını vermiştir. Verilen diğer cevapların dağılımı şu şekildedir: %16,3 oranla 74 katılımcı ‘kafeler caddesi’, %15,9 oranla 72 katılımcı ‘valilik binası’, %7,3 oranla 33 katılımcı ‘Kaymakkapı meydanı’, %6,4 oranla 29 katılımcı ‘İyaş Park Otel’, %2,9 oranla 13 er katılımcı ‘Belediye işhanı’ ve ‘otogar’, %2,0 oranla 9 katılımcı ‘Isparta Belediyesi Çevresi’, %1,5 oranla 7 şer katılımcı ‘İstasyon Caddesi’ ve ‘Mimar Sinan Caddesi’, %1,3 oranla 6 katılımcı ‘fikrim yok’, %1,1 oranla 5 er katılımcı ‘Cumhuriyet Meydanı’ ve ‘S.D.Ü’, %0,7 oranla 3 katılımcı

‘öğretmenevi’ yanıtını vermiştir. Son olarak ise %0,2 oranla 1 katılımcı ‘Centrum Garden’ yanıtını vermiştir.

Tablo 19-A: Katılımcılara Göre Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Simgelerin Tespitine İlişkin Dağılım

Simge 1	Sıklık	Frekans Yüzdeleri	Toplam Yüzde
Gül Heykeli	250	%55,1	%55,1
Lavanta	2	%0,4	%55,5
S.Demirel Heykeli	71	%15,6	%71,1
Halı	18	%4,0	%75,1
S.D.Ü	20	%4,4	%79,5
Kafeler	9	%2,0	%81,5
İyaş Park Otel	3	%0,7	%82,2
Elma	2	%0,4	%82,6
Gemi	1	%0,2	%82,8
İyaş Park AVM	7	%1,5	%84,4
Flamingo	1	%0,2	%84,6
Buğday Başağı Heykeli	1	%0,2	%84,8
Valilik	10	%2,2	%87,0
Atatürk Heykeli	16	%3,5	%90,5
Mimar Sinan Cami	4	%0,9	%91,9
Gül Ürünleri	31	%6,8	%98,7
Öğrenci	3	%0,7	%99,3
Etnografya Müzesi	1	%0,2	%99,6
Askeriye	1	%0,2	%99,8
Otogar	1	%0,2	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 19-A’da katılımcılara göre Isparta kent merkezinde yer alan simgelerin tespit ilişkin dağılım yer almaktadır. Katılımcılar arasından Isparta Kent merkezinin simgesi olarak ilk sırada %55,1 oranla 250 kişi Kaymakkapı meydanında bulunan ‘gül heykeli’ ni görmektedir. İkinci sırada ise %15,6 oranla 71 kişi yine kaymakkapı meydanında bulunan ‘Süleyman Demirel Heykelini’ görmektedirler. Üçüncü sırada ise %6,8 oranla 31 katılımcı Isparta’ya özgü gül ürünlerini kent merkezindeki en önemli simge olarak görmektedirler. Isparta için çok önemli bir konumda bulunan Süleyman Demirel Üniversitesi %4,4 oranla 20 katılımcı tarafından kent merkezinin simgesi olarak görülmüştür.

Tablo 19-A’da katılımcılara göre Isparta kent merkezinde yer alan simgelerin tespit ilişkin dağılım yer almaktadır. Katılımcılar arasından Isparta Kent merkezinin simgesi olarak ilk sırada %55,1 oranla 250 kişi Kaymakkapı meydanında bulunan ‘gül heykeli’ ni görmektedir. İkinci sırada ise %15,6 oranla 71 kişi yine kaymakkapı meydanında bulunan ‘Süleyman Demirel Heykelini’ görmektedirler. Üçüncü sırada ise %6,8 oranla 31 katılımcı Isparta’ya özgü gül ürünlerini kent merkezindeki en önemli

simge olarak görmektedirler. Isparta için çok önemli bir konumda bulunan Süleyman Demirel Üniversitesi %4,4 oranla 20 katılımcı tarafından kent merkezinin simgesi olarak görülmüştür.

Şekil 19-B: Katılımcılara Göre Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Simgelerin Tespitine İlişkin Dağılım

Simge 2	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Gül Heykeli	68	%15,0	%15,0
Lavanta	31	%6,8	%21,8
S.Demirel Heykeli	107	%23,6	%45,4
Belediye İşhanı	4	%0,9	%46,3
Halı	59	%13,0	%59,3
S.D.Ü	28	%6,2	%65,4
Kafeler	9	%2,0	%67,4
İyaş Park Oteli	10	%2,2	%69,6
Aslan Heykeli	1	%0,2	%69,8
Elma	24	%5,3	%75,1
İyaş Park AVM	5	%1,1	%76,2
Kiraz	12	%2,6	%78,9
Pamukkale Süsü	1	%0,2	%79,1
Çay	1	%0,2	%79,3
At	1	%0,2	%79,5
Buğday Başağı Heykeli	4	%0,9	%80,4
Valilik	4	%0,9	%81,3
Atatürk Heykeli	19	%4,2	%85,5
Üzüm Çarşısı	4	%0,9	%86,3
Mimar Sinan Cami	4	%0,9	%87,2
Gül Ürünleri	37	%8,1	%95,4
Askeri Garnizon	1	%0,2	%95,6
Öğrenci	7	%1,5	%97,1
Etnografya Müzesi	1	%0,2	%97,4
Askeriye	4	%0,9	%98,2
Isparta Ekmeği	1	%0,2	%98,5
Bedesten	2	%0,4	%98,9
Otogar	2	%0,4	%99,3
Esnaf	2	%0,4	%99,8
Eğirdir Gölü	1	%0,2	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 19-B’de katılımcıların Isparta kent merkezine ait ikinci olarak söyledikleri simgelerin dağılımı yer almaktadır. Tablo 19-B’de, Tablo 19-A’da yer alan dağılımdan daha fazla simgenin söylendiği bir dağılım mevcuttur. %23,6 oranla 107 katılımcı kent merkezinde yer alan ikinci simge tercihlerinde, Tablo 19-B’de dağılımda ikinci sırada yer alan ‘Süleyman Demirel Heykelini’ Tablo 19-A’da ilk sıraya yerleştirmişlerdir. İkinci sırada ise yine Tablo 19-A’da ilk sırada tercih edilen ‘gül heykeli’ vardır. %15,0 oranla 68 katılımcı kent merkezinin ikinci simgesini ‘gül heykeli’ olarak görmektedirler. Isparta kent merkezinde yer alan simgelerin ikinci tercihlerindeki diğer

dağılımlar şu şekildedir: %13,0 oranla 59 katılımcı ‘halı’, %8,1 oranla 37 katılımcı ‘Gül ürünleri’, %6,8 oranla 31 katılımcı ‘lavanta’, %6,2 oranla 28 kişi ‘S.D.Ü.’, %5,3 oranla 24 katılımcı ‘elma’, %4,2 oranla 19 kişi ‘Atatürk Heykeli’, %2,6 oranla 12 kişi ‘kiraz’, %2,2 oranla 10 kişi ‘İyaş Park Oteli’, %2,0 oranla 9 kişi ‘kafeler’, %1,5 oranla 7 kişi öğrenci, %1,1 oranla 5 kişi ‘İyaş Park AVM’, %0,4 oranla 4 er kişi ‘belediye işhanı’, ‘buğday başağı heykeli’, ‘valilik’, ‘üzüm çarşısı’, ‘Mimar Sinan Cami’ ve ‘askeriye’, %0,4 oranla 2 şer katılımcı ‘bedesten’, ‘otogar’, ‘esnaf’ ve son olarak %0,2 oranla 1 er katılımcı ‘aslan heykeli’, ‘pamukkale süsü’, ‘çay’, ‘at’, ‘askeri garnizon’, ‘etnografya müzesi’, ‘ısparta ekmeği’ ve ‘eğirdir gölü’ yanıtlarını vermişleridir. Tablo 19-B’ye bakıldığında Isparta kent merkezinde yer alan simgelerin Isparta’ya özgü ürünler ve yerler ile karıştırıldığı da görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların kent merkezinde belirli simgeler haricinde farkındalığının zayıf olduğu söylenebilir.

Tablo 19-C: Katılımcılara Göre Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Simgelerin Tespitine İlişkin Dağılım

Simge 3	Sıklık	Frekans Yüzdeleri	Toplam Yüzde
Gül Heykeli	10	%2,2	%8,7
Lavanta	2	%0,4	%10,4
S.Demirel Heykeli	12	%2,6	%20,9
Belediye İşhanı	4	%0,9	%24,3
Halı	13	%2,9	%35,7
S.D.Ü.	10	%2,2	%44,3
Kafeler	6	%1,3	%49,6
İyaş Park Otel	3	%0,7	%52,2
Elma	18	%4,0	%67,8
Saat Kulesi	1	%0,2	%68,7
İyaş Park AVM	3	%0,7	%71,3
Kiraz	7	%1,5	%77,4
Pamukkale Süsü	1	%0,2	%78,3
Flamingo	1	%0,2	%79,1
Valilik	5	%1,1	%83,5
Atatürk Heykeli	4	%0,9	%87,0
Üzüm Çarşısı	4	%0,9	%90,4
Mimar Sinan Cami	2	%0,4	%92,2
Gül Ürünleri	2	%0,4	%93,9
Öğrenci	2	%1,7	%95,7
Etnografya Müzesi	2	%0,4	%97,4
Bisiklet Yolu	1	%0,2	%98,3
Esnaf	2	%0,4	%100
Toplam	115	%25,3	%100
3. Simgely Boş Bırakıp Cevap Vermeyenlerin Sayısı	339	%74,7	
Toplam	454	%100	

Tablo 19-C’de katılımcıların Isparta kent merkezinde yer alan simgelere ilişkin üçüncü sırada tercihlerine ilişkin dağılım verilmiştir. Katılımcılar arasından %74,7 oranla 339 kişinin ankette yer alan 3. Simge kısmına herhangi bir şey yazmadıkları görülmüştür. Anketin bu kısmına katılan %25,3 oranla 115 kişi ise; 1. ve 2. Simgede yer alan dağılımdaki cevaplara benzer cevaplar vermişlerdir. Bundan dolayı birbirine yakın sonuçlar ortaya çıkmıştır. %4,0 oranla 18 katılımcı ‘elma’ cevabını ilk sırada vermişlerdir. Bu bağlamda, Isparta’ya özgü ürünler ve merkezdeki simgelere ilişkin karışıklığın devam ettiği görülmektedir.

Katılımcıların Isparta kent merkezinde yer alan simgelere ilişkin üçüncü sırada tercihlerine ilişkin dağılım şöyle olmuştur: %2,9 oranla 13 katılımcı halı, %2,6 oranla 12 katılımcı S. Demirel Heykeli, %2,2 oranla 10 ar kişi ‘gül heykeli’, ‘S.D.Ü’, %1,5 oranla 7 kişi kiraz, %1,3 oranla 6 kişi ‘kafeler’, %1,1 oranla 5 kişi valilik, %0,9 oranla 4 er kişi ‘belediye işhanı’, ‘Atatürk heykeli’ ve ‘üzüm çarşısı’, %0,7 oranla 3 er kişi ‘İyaş Park Otel’ ve ‘İyaş Park AVM’, %0,4 oranla 2 şer kişi ‘lavanta’, ‘Mimar Sinan Cami’, ‘Gül ürünleri’, ‘öğrenci’, ‘Etnografya Müzesi’ ve ‘esnaf’, son olarak ise %0,2 oranla 1 er katılımcı ‘Saat Kulesi’, ‘pamukkale süsü’, ‘flamingo’ ve ‘bisiklet yolu’ yanıtlarını vermişlerdir.

Tablo 20: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Alanların Yeterlilik Düzeyine İlişkin Dağılım

Isparta Kent Merkezindeki Sokak, Meydan, Cadde, Park, Kaldırımlar Ve Yaya Yolları Vb. ‘Açık Kamusal Alanların’ Yaşlı, Genç, Hamile, Çocuk, Engelli Tüm Halka Hizmet Verecek Nitelikte Olduğunu Düşünüyor Musunuz?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Evet	286	%63,0	%63,0
Hayır	168	%37,0	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 20’de Isparta kent merkezinde yer alan açık kentsel kamusal alanların yeterlilik düzeyinin katılımcılar tarafından yapılan tespitine ilişkin dağılım yer almaktadır. %63 oranla 286 katılımcı bu alanları yeterli bulurken, %37 oranla 168 katılımcı bu alanların tüm halka hizmet verebilecek nitelikte olduğunu düşünmemektedir.

Tablo 21: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Alanların Yetersiz Görülme Nedenleri

Hayır, ise niçin?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Belediye hizmetleri yetersiz.	17	%3,7	%10,1
Farkındalık eksikliği var.	5	%1,1	%13,1
Bu alanlar Isparta için yeterli değil.	26	%5,7	%28,6
Yürüyüş için yollar yeterli değil ve caddeler çok dar.	19	%4,2	%39,9
Yeterli sayıda park yok.	2	%0,4	%41,1
Bu alanlar engellilerin kullanımına uygun değil.	43	%9,5	%66,7
Bu alanlar çocuklar için güvenli değil.	2	%0,4	%67,9
Eski kent düzeni devam ediyor.	4	%0,9	%70,2
Engelli yol güzergâhına araç park ediliyor.	5	%1,1	%73,2
Bisiklet yolu bu alanları uygunsuz hale getiriyor.	1	%0,2	%73,8
Bu alanlarda güneşten korunup oturacak yer/bank yok.	3	%0,7	%75,6
Esnaf kaldırımı işgal ediyor.	7	%1,5	%79,8
Bu alanlar, hem sayı olarak yetersiz hem de temizlik ve düzen problemleri mevcut.	4	%0,9	%82,1
Bu alanlar yaşlıların kullanımı için uygun değil.	4	%0,9	%84,5
Kaldırımlar çok dar.	9	%2,0	%89,9
Bu alanları genel olarak güvenli bulmuyorum.	3	%0,7	%91,7
Bu alanlar tüm halka hizmet verecek nitelikte değil.	13	%2,9	%99,4
Ben kamusal alanda içki içmek istiyorum.	1	%0,2	%100
Toplam	168	%37,0	
Tablo 20 de 'evet' cevabı verenlerinin sayısı	286	%63,0	
Toplam	454	%100	

Tablo 21’de, Tablo 20’de Isparta kent merkezinde yer alan açık kentsel kamusal alanların yeterlilik düzeyinin tespitine ilişkin dağılımda ‘hayır’ yanıtı veren katılımcıların olumsuzluklarının tespitini içeren dağılım yer almaktadır. Türkiye’nin pek çok kentinde engellilere ilişkin düzenlemeler yapılmakta ancak istenilen sonuç ortaya çıkarılamamaktadır. Isparta özelinde ise bu durum katılımcılar tarafından açık kentsel kamusal mekân kullanımının önünde yer alan en büyük engel olarak görülmüştür. %9,5 oranında 43 katılımcı bu alanları engellilerin kullanımına uygun olarak görmemektedirler. Katılımcılar tarafından engellilerin açık kentsel kamusal mekânları kullanımını açısından bir başka sorun da kaldırımlar üzerinde araç park edilmesi olarak görülmüştür. Bu bağlamda, %1,1 oranda 5 kişi açık kamusal alanları ‘engelli yol güzergâhına araç park ediliyor’ gerekçesiyle tüm halka hizmet verecek yerler olarak görmemektedirler. %5,7 oranla 26 katılımcı Isparta’da yer alan açık kentsel kamusal mekânları yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 21’de açık kentsel kamusal mekânların tüm halka hizmet verememesinin bir başka gerekçesi olarak yerel yönetimlerin hizmetlerinin eksik ve yetersiz olduğu yönündedir. Cadde ve sokakların temizliğinden, kaldırımların darlığından, parkların

yetersizliğinin yanı sıra bisiklet yolunun varlığından rahatsız olan katılımcılar bulunmaktadır. Bu minvalde, %4,2 oranla 19 katılımcı kamusal alanın tüm halka hizmet verememesinin nedeni olarak ‘yürüyüş yollarının yeterli olmamasına ve caddelerin dar olmasına’, %3,7 oranda 17 kişi ‘belediye hizmetleri yetersizliğine’, %2,0 oranla 9 kişi ‘kaldırımların dar olmasına’, %0,9 oranda 4 katılımcı kamusal mekânları hem sayısal açıdan hem de temizlik açısından uygun olarak görmemiştir. Günümüzde Türkiye açısından kamusal mekânların önemli bir kullanım amacı da yaşlıların sohbet ettiği bir alan olmasıdır. Bu bağlamda katılımcılar bu hususta bazı olumsuzlukları belirtmişlerdir. %0,4 oranla 2 kişi parkların yetersizliğini ve %0,7 oranda 7 katılımcı da parkların yetersizliğinin yanı sıra bu alanlarda oturacak bankların da yetersiz olduğunu belirtmiştir. %0,9 oranında 4 katılımcı ise geçmişten günümüze değişimi eleştirerek ‘eski kent düzeni devam ediyor’ yanıtını vermişlerdir. Bütün bu olumsuzlukların yanı sıra zaten dar olan caddelerde bir de esnaf probleminin olduğunu belirtmişlerdir. %1,5 oranda 7 katılımcı esnafın masa ve sandalyelerle, ürün tezgâhlarıyla kaldırımları işgal ettiğini belirtmektedirler.

Tablo 21’de kamusal alanların tüm halka hizmet verememesinin önünde ortaya çıkan bir başka sorun ise güvenlidir. Bu minvalde, %0,4 oranla 2 katılımcı kamusal alanların kullanımının çocuklar açısından güvenli olmadığını belirtmesinin yanı sıra %0,7 oranla 3 katılımcı ise bu alanları genel olarak güvenli bulmamaktadır. Ayrıca %0,9 oranla 4 katılımcı bu alanları yaşlıların kullanımına uygun olarak bulmamaktadır.

%2,9 oranda 13 kişi herhangi bir gerekçe belirtmeksizin genel olarak bu alanları yetersiz bulduğunu söylemiştir. Son olarak ise %0,2 oranda 1 kişi tarafından bu alanların tüm halka hizmet etmesinin önündeki engeli marjinal bir taleple ‘bu alanlarda içki içmek istiyorum’ şeklinde belirtmiştir.

Tablo 22: Kent Merkezinde Yer Alan Kapalı Sosyo-Kültürel Kamusal Alanların Yeterlilik Düzeyi

Isparta kent merkezindeki kapalı sosyo – kültürel kamusal alanların yeterli sayı ve kapasitede olduğunu düşünüyor musunuz?	Sıklık	Frekans Yüzdeleri	Toplam Yüzde
Evet	320	%70,5	%70,5
Hayır	134	%29,5	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 22’de Isparta kent merkezinde yer alan kapalı sosyo-kültürel kamusal alanların katılımcılar tarafından yapılan yeterlilik düzeyinin tespitine ilişkin dağılım yer almaktadır. Katılımcıların çoğunluğu bu alanları yeterli olarak bulmaktadırlar. %70,5 oranla 320 kişi sosyo-kültürel kamusal alanları yeterli sayı ve kapasitede olduğunu düşünürken, %29,5 oranda 134 katılımcı bu alanları yeterli bulmamaktadır.

Tablo 23: Kent Merkezinde Yer Alan Sosyo-Kültürel Kamusal Alanların Yetersiz Görülme Nedenleri

Hayır, ise niçin?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Sosyo-Kültürel alanlar hem sınırlı hem de ücretleri yüksek.	3	%0,7	%2,2
AVM sayısı yetersiz.	6	%1,3	%6,7
Bu alanlar öğrenci kapasitesini taşımaya yetmiyor.	5	%1,1	%10,4
Tiyatro, konser, opera vb. gibi kültürel etkinlikler çok kısıtlı	83	%18,3	%72,4
Yetersiz çünkü gerekli yatırımlar yapılmıyor.	5	%1,1	%76,1
Isparta gelişmekte olduğu için etkinlikler artırılmalı.	8	%1,8	%82,1
Kültürel alanlarda eksiklikler mevcut.	24	%5,3	%100
Toplam	134	%29,5	
Tablo 22 de ‘evet’ cevabı verenlerinin sayısı	320	%70,5	
Toplam	454	%100	

Tablo 23’te Isparta kent merkezinde yer alan sosyo-kültürel kamusal alanların yeterlilik düzeyinin tespitine ilişkin dağılımda ‘hayır’ yanıtı veren katılımcıların olumsuzluklarının tespitini içeren dağılım yer almaktadır. Katılımcıların bu alanları yeterli görmemesinin ilk nedeni Isparta’da gerçekleşen kültürel etkinliklerin yetersizliğine yönelik olmuştur. Bu bağlamda, %18,3 oranda 83 katılımcı tiyatro, konser, opera vb. gibi kültürlerin çok sınırlı olduğunu belirtmişlerdir. %0,7 oranla 3 katılımcı sosyo kültürel alanları hem sınırlı hem de ücretlerinin yüksek olduğu cevabını vermiştir. %5,3 oranda 24 katılımcı ise kültürel alanlarda eksikliğin olduğunu belirtmiştir.

Tablo 23’te katılımcıların bu alanları yeterli görmemesinin ikinci nedeni Isparta kentinin yeterli oranda yatırım almaması ve bazı mekânların öğrenci nüfusuna oranla yetersiz kaldığını belirtmesi yönünde olmuştur. Bu minvalde, 1,8 oranda 8 kişi Isparta’nın gelişmekte olduğunu belirterek etkinliklerin artırılmasını söylemektedir. %1,3 oranla 6 katılımcı ise Isparta’da yer alan alışveriş merkezlerinin yetersiz olduğunu belirtmektedir. %1,1 oranda 5 kişi sosyo-kültürel alanlara yatırım yapılmadığını belirtmektedir. Son olarak, Isparta’nın öğrenci nüfusu göz önüne alındığında %1,1 oranda 5 kişi bu alanların öğrenciler için yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 24: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların Kullanımın Amacına İlişkin Dağılım

Kullanım Amaçları	Sıklık	Çok Az	Az	Seyrek	Sık	Çok Sık	Kişi Toplamı
	Yüzde						Toplam Yüzde
Gezmek ve Dinlenmek İçin	Sıklık	44	36	109	109	156	454
	Yüzde	%9,7	%7,9	%24,0	%24,0	%34,4	%100
Günlük Kullanım Açısından Bir Geçiş Alanı Olarak	Sıklık	31	50	111	136	126	454
	Yüzde	%6,8	%11,0	%24,4	%30,0	%27,8	%100
Sohbet ve Konuşma Alanı Olarak	Sıklık	49	69	121	94	121	454
	Yüzde	%10,8	%15,2	%26,7	%20,7	%26,7	%100
Siyasal ve Toplumsal Etkinlik Alanı Olarak	Sıklık	174	120	71	52	37	454
	Yüzde	%38,3	%26,4	%15,6	%11,5	%8,1	%100
Konser vb. Sosyal Etkinliklere Katılım Alanı Olarak	Sıklık	160	80	91	59	64	454
	Yüzde	%35,2	%17,6	%20,0	%13,0	%14,1	%100

Tablo 24’te Isparta kent merkezinde yer alan cadde, park, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânların katılımcılar tarafından kullanımın amacına ilişkin durumunun tespitini içeren dağılım yer almaktadır. Bu bağlamda, katılımcılar ilk olarak ‘gezmek ve dinlenmek’ amacıyla sık veya çok sık kullandığını belirtmişlerdir. Katılımcıların %34,4 ü yani 156 kişi Isparta’da yer alan kamusal alanları ‘gezmek ve dinlenmek’ amacıyla çok sık kullandığını belirtmişlerdir. %24,0 oranla eşit sayıda 109 katılımcı ise kamusal mekanları gezmek ve dinlenmek için, ‘sık’ ve ‘seyrek’ yanıtlarını vermişlerdir. %7,9 oranda 36 katılımcı ise ‘gezmek ve dinlenmek’ için kamusal mekânları ‘az’ olarak kullandığını ifade etmiştir ve son olarak %9,7 oranda 44 katılımcı Isparta’da yer alan kamusal mekânları ‘gezmek ve dinlenmek’ için ‘çok az’ kullandığını belirtmiştir.

Isparta’da yer alan kamusal mekânları katılımcıların ‘günlük kullanım açısından bir geçiş olarak’ kullanımına bakıldığında kullanım aralıklarının yakın değerlere sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda katılımcılar arasındaki dağılım şu şekildedir: %30,0 oranla 136 katılımcı ‘sık’ kullandığını, %27,8 oranla 126 katılımcı ‘çok sık’ kullandığını, %24,4 oranında 111 katılımcı ‘seyrek’ kullandığını, %11,0 oranında 50

katılımcı ‘az’ kullandığını, %6,8 oranında 31 katılımcı ise ‘çok az’ kullandığını belirtmiştir.

Isparta’da yer alan kamusal mekanları katılımcıların ‘Sohbet ve konuşma alanı olarak’ kullanımına bakıldığında ortaya çıkan dağılım amaçlar açısından dağılım arasında en yakın sonuçları vermiştir. Dağılım şu şekilde gerçekleşmiştir: %26,7 oranla 121 kişi ‘çok sık’ kullandığını, %26,7 oranla 121 kişi ‘seyrek’ kullandığını, %20,7 oranla 94 kişi ‘sık’ kullandığını, %15,2 oranla 69 kişi ‘az’ kullandığını ve son olarak da %10,8 oranla 49 kişi ‘çok az’ kullandığını belirtmiştir.

Isparta’da yer alan kamusal mekanları katılımcıların ‘Siyasal ve Toplumsal Etkinlik Alanı’ olarak kullanımına bakıldığında ortaya çıkan dağılım amaçlar açısından dağılım arasında en az tercih edilen amaç olarak belirmektedir. Dağılım şu şekilde gerçekleşmiştir: %38,3 oranla 174 kişi ‘çok az’ kullandığını, %26,4 oranla 120 kişi ‘az’ kullandığını, %15,6 oranla 71 kişi ‘seyrek’ kullandığını, %11,5 oranla 52 kişi ‘sık’ kullandığını ve son olarak da %8,1 oranla 37 kişi ‘çok az’ kullandığını belirtmiştir.

Son olarak, Isparta’da yer alan kamusal mekânları katılımcıların ‘Konser vb. Sosyal Etkinliklere Katılım Alanı’ olarak kullanımına bakıldığında ortaya çıkan dağılım amaçlar açısından dağılım arasında en az tercih edilen ikinci amaç olarak belirmektedir. Dağılım şu şekilde gerçekleşmiştir: %35,2 oranla 160 kişi ‘çok az’ kullandığını, %17,6 oranla 80 kişi ‘az’ kullandığını, %20,0 oranla 91 kişi ‘seyrek’ kullandığını, %13,0 oranla 59 kişi ‘sık’ kullandığını ve son olarak da %14,1 oranla 64 kişi ‘çok az’ kullandığını belirtmiştir.

Tablo 25: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların Kullanım Kolaylığı Açısından Değerlendirilmesi

Cadde, park, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânları kolaylıkla kullandığınızı düşünüyor musunuz?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Evet	404	%89,0	%89,0
Hayır	50	%11,0	%100
Toplam	454	%100	%100

Tablo 25’de Isparta kent merkezinde yer alan cadde, sokak, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânların, kullanım kolaylığı açısından katılımcılar tarafından değerlendirilmesine ilişkin dağılım gösterilmektedir. Katılımcılar yüksek bir oranda Isparta’da kamusal mekânları kolay kullandığını belirtmişlerdir. Dağılımda, %89,0 oranla 404 katılımcı Isparta’da açık kentsel kamusal mekânları kolay kullandığını söylerken, %11,0 oranda 50 katılımcı ise kolay kullandığını düşünmemektedir.

Tablo 26: Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların Olumsuz Olarak Değerlendirme Nedenlerine İlişkin Dağılım

Hayır İse Niçin?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Bu alanlar çok sıkışık.	9	%2,0	%18,0
Bu alanlarda toplumsal baskı hissediyorum.	2	%0,4	%22,0
Caddeler çok dar.	6	%1,3	%34,0
Bu alanlar uygunsuz ve yetersiz.	16	%3,5	%66,0
Bu alanlarda Ohal baskısını hissediyorum.	1	%0,2	%68,0
Bu alanlarda çevrenin verdiği görüntü kirliliği ve rahatsızlığı var.	1	%0,2	%70,0
Trafik var.	8	%1,8	%86,0
Engelli olduğum için bu alanları kullanırken zorluklar çekiyorum.	2	%0,4	%90,0
Bu alanları güvenli bulmuyorum.	5	%1,1	%100
Toplam	50	%11,0	
Tablo 25 de 'evet' cevabı verenlerinin sayısı	404	%89,0	
Toplam	454	%100	%100

Tablo 26'da Isparta kent merkezinde yer alan cadde, sokak, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânların, kullanım kolaylığı açısından olumsuz olarak değerlendiren katılımcıların nedenlerine ilişkin dağılım yer almaktadır. Nedenler arasında en yüksek değer olarak %3,5 oranla 16 katılımcı tarafından 'bu alanların uygunsuz ve yetersiz olduğu' yanıtı verilmiştir. İkinci olarak, %2,0 oranla 9 katılımcı tarafından 'bu alanların çok sıkışık' olduğu ifade edilmiştir. Üçüncü olarak, %1,8 oranla 8 katılımcı tarafından bu alanlarda çok fazla 'trafiğin olduğu' belirtilmiştir. Dördüncü olarak, %1,3 oranla 6 katılımcı tarafından 'caddelerin çok dar' olduğu ifade edilmiştir. Beşinci olarak güvenlik problemi az sayıda katılımcı tarafından tekrar ifade edilmiştir ve %1,1 oranında 5 katılımcı kamusal mekânları güvenli bulmadığı gerekçesiyle kolay kullanamadığını dile getirmiştir.

Dağılıma ilişkin diğer cevaplar ise; %0,4 oranla 2 katılımcı 'bu alanlarda toplumsal baskı hissediyorum' diye cevap verirken bir diğer %0,4 oranla 2 katılımcı ise 'engelli olduğum için bu alanları kullanırken zorluk çekiyorum' yanıtını vermiştir. Dağılımda en az oranda verilen cevaplar ise; %0,2 oranla 1'er katılımcı tarafından 'bu alanlarda OHAL baskısını hissediyorum' ve 'bu alanlarda çevrenin verdiği görüntü kirliliği, rahatsızlığı var' yanıtlarını vermişlerdir.

Tablo 27: Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların, Çocukların Kullanım Kolaylığı Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Dağılım

Çocuklarınızın, cadde ve sokak gibi açık kentsel kamusal mekânları kolaylıkla kullandığını düşünüyor musunuz?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Evet	99	%21,8	%73,9
Hayır	35	%7,7	%100
Toplam	134	%29,5	
Çocuk Sahibi Olmayan Katılımcı	320	%70,5	
Toplam	454	%100	%100

Tablo 27’de Isparta kent merkezinde yer alan cadde, sokak, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânların, çocukların kullanım kolaylığı açısından, çocuk sahibi olan katılımcılar tarafından değerlendirilmesine ilişkin dağılım yer almaktadır. Anketin bu sorusunun sadece çocuğu olan katılımcıların cevaplanması istenmiştir. Bu bağlamda, 454 katılımcının sadece %29,5 oranda 134 kişisi bu soruyu cevaplamıştır. 134 katılımcının %21,8 oranda 99 kişisi çocukların Isparta kent merkezinde yer alan cadde, sokak, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânları çocuklarının kolay bir şekilde kullandığını belirtirken, %7,7 oranda 35 kişisi ise bu alanları çocukların kolay bir şekilde kullanmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 28: Isparta Kent Merkezinde Açık Kentsel Kamusal Mekânların, Çocukların Kullanım Kolaylığı Açısından, Olumsuz Olarak Değerlendirenlerin Nedenlerine İlişkin Dağılım

Hayır, ise niçin?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Bu alanlar güvenli değil.	18	%4,0	%51,4
Bu alanlarda yoğun trafik var.	17	%3,7	%100
Toplam	35	%7,7	
Çocuk Sahibi Olmayan Katılımcı ve Evet Diyen Katılımcı Sayısı	419	%92,3	
Toplam	454	%100	%100

Tablo 28’de Isparta kent merkezinde yer alan cadde, sokak, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânların, çocukların kullanım kolaylığı açısından, çocuk sahibi olan katılımcılar tarafından olumsuz olarak değerlendirenlerin nedenlerine ilişkin dağılım yer almaktadır. %7,7 oranla 35 katılımcı cadde, sokak, meydan gibi Isparta’nın kamusal mekânlarını güvenlik ve trafik açısından olumsuz bir bakış açısı ile değerlendirmektedirler.

Bu minvalde, %4,0 oranla 18 katılımcı bu alanları güvenli bulmamakta, %3,7 oranla 17 katılımcı ise bu alanlarda yoğun trafik olduğu gerekçesiyle çocuklarının bu alanları rahat kullanamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 29: Isparta Kent Merkezinde Açık Kentsel Kamusal Mekânların, Çocukların İlk Sosyalleştiği Yer Olması Açısından Değerlendirilmesine İlişkin Dağılım

Sokakları çocuklarınızın ilk sosyalleştiği yerler olarak görüyor musunuz?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Evet	103	%22,7	%76,9
Hayır	31	%6,8	%100
Toplam	134	%29,5	
Çocuk Sahibi Olmayan Katılımcı	320	%70,5	
Toplam	454	%100	%100

Tablo 29’da Isparta kent merkezinde yer alan cadde, sokak, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânların, çocukların ilk sosyalleştiği yer olması açısından çocuk sahibi olan katılımcılar tarafından değerlendirilmesine ilişkin dağılım yer almaktadır. 454 katılımcı arasında %70,5 oranla 320 katılımcı çocuk sahibi değilken, %29,5 oranla 134 katılımcı çocuk sahibidir. Dolayısıyla bu soru genel ortalama %29,5’lik dilime sahip olan katılımcılar tarafından cevaplanmıştır. Katılımcılar bu soruya yüksek bir oranda evet cevabı vermiştir. %22,7 oranda 103 katılımcı Isparta’da sokakları çocuklarının ilk sosyalleştiği yerler olarak görüp ‘evet’ yanıtını verirken, %6,8 oranla 31 katılımcı ‘hayır’ yanıtını vermiştir.

Tablo 30: Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânların, Katılımcılar Tarafından Olumsuz Olarak Değerlendirenlerin Nedenlerine İlişkin Dağılım

Hayır ise niçin?	Sıklık	Frekans Yüzdesi	Toplam Yüzde
Artık çocuklar evden çıkmıyor.	2	%0,4	%6,5
Sokaklar eskisi gibi güvenli değil.	5	%1,1	%22,6
Çocuklar aileleri ile birlikte sosyalleşiyor.	7	%1,5	%45,2
Bu alanlar güvenli olmadığı için sokakta sosyalleşmek imkânsızdır.	12	%2,6	%83,9
Bu alanlar günümüz çocuklarının sosyalleşmesi için yetersizdir.	4	%0,9	%96,8
Çocuklar artık kreşlerde sosyalleşiyor.	1	%0,2	%100
Toplam	31	%6,8	
Çocuk Sahibi Olmayan Katılımcı ve Evet Diyen Katılımcı Sayısı	423	%93,2	
Toplam	454	%100	%100

Tablo 30’da Isparta kent merkezinde yer alan cadde, sokak, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânların, çocukların ilk sosyalleştiği yer olması açısından çocuk sahibi olan katılımcılar tarafından olumsuz olarak değerlendirenlerin nedenlerine ilişkin dağılım yer almaktadır. Çocukların ilk sosyalleştiği alanlar arasında sokak, cadde vb. gibi açık kamusal mekânları olumsuz değerlendiren katılımcılar arasında ilk sebep olarak ‘güvenlik’ endişesi olduğu ortaya çıkmıştır. %2,6 oranla 12 kişi tarafından ‘bu alanlar güvenli olmadığı için sokakta sosyalleşmek imkânsızdır’ yanıtı verilirken, yine güvenlik ile ilgili başka bir cevap ise %1,1 oranla 5 katılımcı tarafından ‘sokaklar eskisi gibi güvenli değil’ dir. Katılımcılar olumsuz nedenlerinde ikinci sırada ise sosyalleşmek

için kamusal alanların yetersizliği ve çocukların kamusal alandan uzaklaşarak kreşlerde, ailelerinin yanında sosyalleştiği yerleri gördükleri verilerden anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, %1,5 oranla 7 katılımcı ‘çocukların artık aileleri ile birlikte sosyalleştiğini’, %0,2 oranla 1 kişi ise ‘çocukların artık kreşlerde sosyalleştiğini’, %0,4 oranla 2 katılımcı ise ‘çocukların artık evlerden çıkmadığını’ ve son olarak da %0,9 oranla 4 katılımcı ‘bu alanların günümüz çocuklarının sosyalleşmesi için yeterli olmadığını’ belirtmişlerdir.

Tablo 31: Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Kamusal ve Yarı Kamusal Mekânların Kullanıcılar Tarafından ‘Kullanım Sıklığına’ Göre Değerlendirilmesini İçeren Dağılım

Mekânlar	Az	Ara Sıra	Sık	Çok Sık	‘Kullanım Sıklığına’ Ait Frekans Analizi			
					Az	Ara Sıra	Sık	Çok Sık
Kaymakkapı Meydanı	172	142	89	51	%37,9	%31,3	%19,6	%11,2
İstasyon Caddesi	203	155	70	26	%44,7	%34,1	%15,4	%5,7
Kafeler Caddesi	99	107	119	129	%21,8	%23,6	%26,2	%28,4
İyaş Park AVM	43	98	161	152	%9,5	%21,6	%35,5	%33,5
Centrum Garden	266	107	48	33	%58,6	%23,6	%10,6	%7,3
Ayazmana Mesire Alanı	222	138	60	34	%48,9	%30,4	%13,2	%7,5
Dere Boyu (Eski Kent Merkezi)	283	114	37	20	%62,3	%25,1	%8,1	%4,4

Kaymakkapı meydanı, yoğun trafiğin olduğu ve sadece kaldırımlar üzerinde bankaların ve bank tarzı açık oturma yerlerinin olduğu bir yerdir. Yine bu alan üzerinde otobüs durakları ve Isparta esnafı yer almaktadır. Meydanın trafiğe bu denli açık olması, kamusal mekânın kullanım işlevini de etkilemektedir. Kaymakkapı meydanı, yurttaşlar tarafından en çok ‘günlük kullanım açısından bir geçiş alanı’ olarak kullandığı gözlemlenmiştir. İkinci olarak ise, 50 yaş üstü erkek ağırlıklı bireylerin sohbet alanı olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Mekânda kurulan iletişimin dili ise yaş gruplarına göre değiştiği gözlemlenmiştir. 20-40 yaş aralığındaki bireyler telefonlarıyla uğraşırken, 50 yaş üstü grup ise sohbet alanı olarak kullanılmaktadır. Mekânın sosyo-ekonomik

olarak değerlendirilmesi yapıldığında ise sohbet eden grubun alt ve orta gelirden kişilerin yoğunluğu gözlemlenmiştir. Tablo 31’de yer alan katılımcıların kaymakkapı meydanını ‘kullanım sıklığı’ açısından değerlendiren verilere bakıldığında, gözlem notlarına uyuşan bir ifadeyle bu mekânın genelde az ve seyrek olarak kullanılması ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar arasındaki dağılım ise şöyle olmuştur: %37,9 oranla 172 kişi ‘az’ kullandığını, %31,3 oranla 142 kişi ‘ara sıra’ kullandığını, %19,6 oranla 89 katılımcı ‘sık’ kullandığını ve %11,2 oranla 51 katılımcı ‘çok sık’ kullandığını belirtmiştir.

İstasyon caddesi, önemli kafelere ev sahipliği yapan, belli dönemlerde canlanan özellikle Isparta Atatürk Stadyumuna yakın olması sebebiyle bu alanda yapılacak herhangi bir etkinlik öncesinde ve sonrasında Isparta ortalamasının çok üzerinde bir yoğunluğa sahip olmaktadır. İstasyon caddesi, en yüksek oranda katılımcılar tarafından bir geçiş alanı olarak kullanılmaktadır ve kaymakkapı meydanında olduğunun aksine cadde üzerinde herhangi bir devamlı bir sosyal iletişimin varlığı gözlemlenmemiştir. İstasyon Caddesi üzerinde kurulan sosyal ilişkinin boyutu yine burada yer alan yarı-özel mekân olarak değerlendirilebilecek olan kafeler üzerinden şekillenmektedir. Tablo 31’de yer alan katılımcıların istasyon caddesini ‘kullanım sıklığı’ açısından değerlendiren verilere bakıldığında, %44,7 oranla 203 katılımcı ‘az’, %34,1 oranla 155 katılımcı ‘ara sıra’, %15,4 oranla 70 katılımcı ‘sık’, %5,7 oranla 26 katılımcı tarafından ‘çok sık’ kullanıldığı görülmektedir.

Kafeler caddesi, Isparta öğrenci hayatının önemli bir noktasında bulunmaktadır. Üzerinde birçok kafe, oyun salonu ve içkili mekânları barındıran kafeler caddesi, akşam saatlerinden sonra yüksek bir insan yoğunluğunu kaldırdığı gözlemlenmiştir. Mekan içerisinde çoğunluğunun öğrenci olması ve akşam saatlerinden sonra arkadaş gruplarıyla çeşitli kafe ve mekanlarda sosyal bir ortamın oluştuğu gözlemlenmiştir. Kafeler caddesi üzerinde bireylerin sosyo ekonomik durumlarına ilişkin yapılan gözlemlerde, ya çok üst düzey bir grubun ya da öğrenciler gibi alt gelir gruplarına ait bir dağılım gözlemlenmiştir. Tablo 31’de yer alan katılımcıların kafeler caddesini ‘kullanım sıklığı’ açısından değerlendiren verilere bakıldığında, 4 değer arasında en yakın oransal dengenin sağlandığı gözlemlenmiştir. %28,4 oranla 129 kişi ‘çok sık’ kullandığını, %26,2 oranla 119 kişi ‘sık’ kullandığını, %23,6 oranla 107 kişi ‘ara sıra’ kullandığını ve son olarak %21,8 oranla 99 katılımcı ‘az’ kullandığını belirtmiştir.

İyaş Park AVM kent merkezinden 3,1 km uzaklıkta bulunan yarı kamusal özelliğe sahip bir mekândır. Bahçelievler Mahallesi üzerinde bulunan İyaş Park AVM, özel şahsa ait bir mekan olmasının yanı sıra içerisinde pek çok küresel ve yerel mağazanın bulunduğu bir mekandır. Isparta şehirlerarası otoparkının hemen yanında yer alması, merkezden kolay ulaşılabilmesi bu mekanın kamusalının oluşmasında önemli faktörlerdendir. İyaş Park AVM, her avm gibi kullanılan zaman aralığı açısından belli süreler için açıktır. İyaş Park AVM'nin kullanıcıları arasındaki sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin yapılan gözlemde orta gelir grubunda yer alan bireylerin olduğu söylenebilir. Tablo 31'de yer alan katılımcıların İyaş Park AVM'yi 'kullanım sıklığı' açısından değerlendiren verilere bakıldığında, %35,5 oranla 161 kişi 'sık' kullandığını, %33,5 oranla 152 kişi 'çok sık' kullandığını, %21,6 oranla 98 kişi 'ara sıra' kullandığını ve son olarak %9,5 oranla 43 katılımcı 'az' kullandığını belirtmiştir.

Centrum Garden, Isparta'nın yeni alışveriş merkezleri arasındadır. Merkeze 3,8 km uzaklıkta Sanayi Mahallesinde bulunan Centrum Garden, rezidanslarla çevrilmiş bir alanın içinde yer almaktadır. Hitap ettiği kesim ise üst gelir grubundan kişilerdir. Kamusalının oluşumu ise yine bu gelir gruplarına ait kişiler arasında olmaktadır. Tablo 31'de yer alan katılımcıların Centrum Garden AVM'yi 'kullanım sıklığı' açısından değerlendiren verilere bakıldığında, büyük çoğunluğun öğrenci olduğu göz önüne alınırsa bu mekânın kullanımının az ve ara sıra seçenekleri arasında bir yoğunlaşmanın olduğu görülmektedir. %58,6 oranla 266 kişi 'az' kullandığını, %23,6 oranla 107 kişi 'ara sıra' kullandığını, %10,6 oranla 48 kişi 'sık' kullandığını ve son olarak %7,3 oranla 33 katılımcı 'çok sık' kullandığını belirtmiştir.

Ayazmana Mesire alanı, Isparta merkezden 3,9 km uzaklıkta Ayazmana Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Alt gelir grubunun çoğunluğu oluşturduğu sosyal gruplar piknik ve dinlenme amaçlı olarak Ayazmana mesire alanını kullanmaktadır. Tablo 31'de yer alan katılımcıların Ayazmana Mesire alanını 'kullanım sıklığı' açısından değerlendiren verilere bakıldığında, %48,9 oranla 222 kişi 'az', %30,4 oranla 138 kişi 'ara sıra', %13,2 oranla 60 kişi 'sık' ve %7,5 oranla 34 kişi 'çok sık' kullandığını belirtmiştir.

Dere Boyu veya Gökçay, Isparta eski kent merkezi olarak bilinmektedir. Doğancı mahallesi sınırları içerisinde bulunan Dere boyu şehir merkezine 2,7 km uzaklıktadır. Daha çok bir mesire alanı olarak bilinen dere boyu alt gelir grubuna ait

yurttaşların piknik ve dinlenme alanı olarak kamusalını oluşturmaktadır. Tablo 31’de yer alan katılımcıların Dere boyu alanını ‘kullanım sıklığı’ açısından değerlendiren verilere bakıldığında, %62,3 oranla 283 kişi ‘az’, %25,1 oranla 114 kişi ‘ara sıra’, %8,1 oranla 37 kişi ‘sık’ ve %4,4 oranla 20 kişi ‘çok sık’ kullandığını belirtmiştir.

Tablo 32: Isparta Kent Merkezinde Yer Alan Kamusal ve Yarı Kamusal Mekânların Kullanıcılar Tarafından ‘En Sık Kullanıldığı Zaman Dilimine’ Göre Değerlendirilmesini İçeren Dağılım

Mekânlar	Sabah	Öğlen	Öğleden Sonra	Akşam	Gece	En Sık Kullanılan Zaman Diliminin Frekans Analizi					Toplam
						Sabah	Öğlen	Öğleden Sonra	Akşam	Gece	
Kaymakkapı Meydanı	98	177	124	45	10	%21,6	%39,0	%27,3	%9,9	%2,2	454/%100
İstasyon Caddesi	70	144	143	79	18	%15,4	%31,7	%31,5	%17,4	%4,0	454/%100
Kafeler Caddesi	29	61	141	198	25	%6,4	%13,4	%31,1	%43,6	%5,5	454/%100
İyaş Park AVM	13	39	180	213	9	%2,9	%8,6	%39,6	%46,9	%2,0	454/%100
Centrum Garden	31	113	142	157	11	%6,8	%24,9	%31,3	%34,6	%2,4	454/%100
Ayazmana Mesire Alanı	74	111	185	63	21	%16,3	%24,4	%40,7	%13,9	%4,6	454/%100
Dere Boyu (Eski Kent Merkezi)	102	132	120	76	24	%22,5	%29,1	%26,4	%16,7	%5,3	454/%100

Tablo 32’de Isparta kent merkezinde yer alan kamusal ve yarı kamusal mekânların kullanıcılar tarafından ‘en sık kullanıldığı zaman dilimine’ göre değerlendirilmesini içeren dağılım yer almaktadır. Verilere bakıldığında Kaymakkapı Meydanı en çok öğlen ve öğleden sonra kullanılmakta olup, en az gece kullanılmaktadır. Tablo 32’de Kaymakkapı Meydanı’nın en sık kullanıldığı zaman dilimine ait dağılım şu şekildedir: %39,0 oranla 177 katılımcı ‘öğlen’ kullanmakta, %27,3 oranla 124 katılımcı ‘öğleden sonra’ kullanmakta, %21,6 oranla 98 katılımcı ‘sabah’ kullanmakta, %9,9 oranla 45 katılımcı ‘gece’ kullanmakta ve son olarak %2,2 oranla 10 katılımcı ‘gece’ kullandığını belirtmiştir.

İstasyon Caddesi’nin gün içinde en sık kullanıldığı zaman aralığı ise, öğlen ve öğleden sonrası iken en az kullanıldığı zaman dilimi ise gecedir. Katılımcılar tarafından

İstasyon Caddesi'nin gün içinde en sık kullandığı zaman aralığına ilişkin dağılım şu şekildedir: %31,7 oranla 144 katılımcı 'öğlen', %31,5 oranla 143 katılımcı 'öğleden sonra', %17,4 oranla 79 kişi 'akşam', %15,4 oranla 70 katılımcı 'sabah' ve son olarak %4,0 oranla 18 katılımcı 'gece' kullandığını belirtmiştir.

Kafeler Caddesi'nin gün içinde en sık kullanıldığı zaman aralığı ise, akşam olurken en az kullanıldığı zaman dilimi ise sabah ve gecedir. Katılımcılar tarafından Kafeler Caddesi'nin gün içinde en sık kullandığı zaman aralığına ilişkin dağılım şu şekildedir: %43,6 oranla 198 katılımcı 'akşam' kullanırken, %31,1 oranla 141 katılımcı 'öğleden sonra', %13,4 oranla 61 kişi 'öğlen' kullanırken, %6,4 oranla 29 katılımcı 'sabah' ve son olarak %5,5 oranla 25 katılımcı 'gece' kullandığını belirtmiştir.

İyaş Park AVM'nin Ispartalı katılımcılar tarafından gün içerisinde en sık kullanıldığı zaman dilimi dağılımında ilk sırada 'akşam' saatleri yer alırken, son sırada 'gece' saatleri yer almaktadır. Genel dağılım ise şu şekildedir: %46,9 oranla 213 kişi 'akşam' kullanmakta, %39,6 oranla 180 katılımcı 'öğleden sonra' kullanmakta, %8,6 oranla 39 kişi 'öğlen' kullanmakta, %2,9 oranla 13 kişi 'sabah' kullanmakta ve son olarak %2,0 oranla 9 kişi 'gece' kullanmaktadır.

Centrum Garden'ın Ispartalı katılımcılar tarafından gün içerisinde en sık kullanıldığı zaman dilimi dağılımında ilk sırada 'akşam' saatleri yer alırken, son sırada 'gece' saatleri yer almaktadır. Genel dağılım ise şu şekildedir: %34,6 oranla 157 katılımcı 'akşam' kullanmakta, %31,3 oranla 142 katılımcı 'öğleden sonra' kullanmakta, %24,9 oranla 113 katılımcı 'öğlen' kullanmakta, %6,8 oranla 31 katılımcı 'sabah' kullanmakta ve son olarak %2,4 oranla 11 katılımcı 'gece' kullanmaktadır.

Ayazmana Mesire Alanı'nın Ispartalı katılımcılar tarafından gün içerisinde en sık kullanıldığı zaman dilimi dağılımında ilk sırada 'öğleden sonra' seçeneği yer alırken, son sırada 'gece' seçeneği yer almaktadır. Genel dağılım ise şu şekildedir: %40,7 oranla 185 katılımcı 'öğleden sonra' kullanmakta, %24,4 oranla 111 katılımcı 'öğlen' kullanmakta, %16,3 oranla 74 katılımcı 'sabah' kullanmakta, %13,9 oranla 63 katılımcı 'akşam' kullanmakta ve son olarak %4,6 oranla 21 katılımcı 'gece' kullanmaktadır.

Dere Boyu'nun Ispartalı katılımcılar tarafından gün içerisinde en sık kullanıldığı zaman dilimi dağılımında ilk sırada 'öğlen' seçeneği yer alırken, son sırada 'gece' seçeneği yer almaktadır. Genel dağılım ise şu şekildedir: %29,1 oranla 132 katılımcı

‘öğlen’ kullanırken, %26,4 oranla 120 katılımcı ‘öğleden sonra’ kullanmakta, %22,5 oranla 102 katılımcı ‘sabah’ kullanmakta, %16,7 oranla 76 katılımcı ‘akşam’ kullanmakta ve son olarak %5,3 oranla 24 katılımcı ‘gece’ kullanmaktadır.

Son olarak oransal dağılım bakımından Ispartalı katılımcıların bir gün içinde yer alan zaman dilimlerinde en yüksek kullandığı yerleri ve sıralamasını yapmak da mümkündür. Bu bağlamda, ‘Sabah’ zaman diliminde en çok kullanılan mekan %22,5 oranla Dere Boyu olmuştur. ‘Öğlen’ zaman diliminde en çok kullanılan mekan %39,0 oranla Kaymakkapı Meydanı olmuştur. ‘Öğleden Sonra’ zaman diliminde en çok kullanılan mekan %40,9 oranla Ayazmana Mesire alanı olmuştur. ‘Akşam’ zaman diliminde en çok kullanılan mekan %46,9 oranla İyaş Park AVM olmuştur. ‘Gece’ zaman diliminde en çok kullanılan mekan ise %5,5 oranla Kafeler Caddesi olmuştur.

Tablo 33: Katılımcıların Kent Merkezinde Yer Alan Açık Kentsel Kamusal Mekânları ve Yarı Kamusal Mekânları Temizlik, Ulaşım, Güvenlik ve Kullanıma Uygunluk Açısından Değerlendirmesine İlişkin Dağılım

Kriter	Sıklık	1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan	5 Puan	6 Puan	7 Puan	8 Puan	9 Puan	10 Puan	Toplam Kişi
	Yüzde (%)											Toplam Yüzde
<i>Temizlik, Bakım ve Düzenlilik</i>	Sıklık	20	8	22	16	59	39	91	78	45	76	454
	Yüzde (%)	4,4	1,8	4,8	3,5	13,0	8,6	20,0	17,2	9,9	16,7	%100
<i>Kolayca Ulaşabilme</i>	Sıklık	22	15	13	21	39	31	81	89	59	84	454
	Yüzde (%)	4,8	3,3	2,9	4,6	8,6	6,8	17,8	19,6	13,0	18,5	%100
<i>Güvenli/günün her saatinde güvenlik kaygısı duymadan kullanabilme</i>	Sıklık	22	16	28	24	47	39	62	72	44	100	454
	Yüzde (%)	4,8	3,5	6,2	5,3	10,4	8,6	13,7	15,9	9,7	22,0	%100
<i>Engelli kullanımına uygunluğu</i>	Sıklık	67	30	50	32	59	36	58	42	42	38	454
	Yüzde (%)	14,8	6,6	11,0	7,0	13,0	7,9	12,8	9,3	9,3	8,4	%100
<i>Yaşlı kullanımına uygunluğu</i>	Sıklık	42	22	48	27	64	46	60	50	38	57	454
	Yüzde (%)	9,3	4,8	10,6	5,9	14,1	10,1	13,2	11,0	8,4	12,6	%100
<i>Çocuk kullanımına uygunluğu</i>	Sıklık	45	24	44	33	53	56	57	55	37	50	454
	Yüzde (%)	9,9	5,3	9,7	7,3	11,7	12,3	12,6	12,1	8,1	11,0	%100

Tablo 33’de katılımcıların Isparta kent merkezinde yer alan açık kentsel kamusal mekânları ve yarı kamusal mekânları temizlik, ulaşım, güvenlik ve kullanıma uygunluk açısından değerlendirmesine ilişkin dağılım yer almaktadır. Tablo 33’ e ilk olarak Temizlik, Bakım ve Düzenlilik açısından bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun yüksek puanlar verdiği görülmektedir. Bu minvalde, Temizlik, Bakım ve Düzenlilik için ilk sırada %20,0 oranla 91 katılımcı ‘7 Puan’, %17,2 oranla 78 katılımcı ‘8 Puan’, %16,7 oranla 76 katılımcı ‘10 Puan’, %13,0 oranla 59 kişi ‘5 Puan’, %9,9 oranla 45 katılımcı ‘9 Puan’, %8,6 oranla 39 kişi ‘6 Puan’, %4,8 oranla 22 katılımcı ‘3 Puan’, %4,4 oranla 20 katılımcı ‘1 Puan’, %3,5 oranda 16 katılımcı ‘4 Puan’ ve son olarak %1,8 oranla 8 katılımcı ‘2 Puan’ vermişlerdir.

Tablo 33’e ‘Kolayca Ulaşılabilir’ kriteri açısından bakıldığında; katılımcıların büyük çoğunluğunun yine yüksek puanlar verdiği görülmektedir. İlk sırada %19,6 oranla 89 katılımcı ‘8 Puan’ vermiştir. Diğer dağılımlar ise; %18,5 oranla 84 katılımcı ‘10 Puan’, %17,8 oranla 81 katılımcı ‘7 Puan’, %13,0 oranla 59 katılımcı ‘9 Puan’, %8,6 oranla 39 katılımcı ‘5 Puan’, %6,8 oranla 31 katılımcı ‘6 Puan’, %4,8 oranla 22 katılımcı ‘1 Puan’, %4,6 oranla 21 katılımcı ‘4 Puan’, %3,3 oranla 15 katılımcı ‘2 Puan’ ve son olarak da %2,9 oranla 13 katılımcı ‘3 Puan’ vermişlerdir.

Tablo 33’e ‘Güvenli, günün her saatinde güvenlik kaygısı duymadan kullanılabilmek’ kriteri açısından bakıldığında katılımcılar en yüksek puan olan ‘10 puanı’ diğer kriterler arasında en yüksek oranda kamusal mekânların güvenliğine vermişlerdir. Bu bağlamda %22,0 oranda 100 katılımcı Isparta’da kamusal mekânların güvenliğine tam ‘10 Puan’ vermişlerdir. %15,9 oranla 72 katılımcı ‘8 Puan’, %13,7 oranla 62 kişi ‘7 puan’, %10,4 oranla 47 kişi ‘5 Puan’, %9,7 oranla 44 kişi ‘9 puan’, %8,6 oranla 39 kişi ‘6 puan’, %6,2 oranla 28 kişi ‘3 puan’, %5,3 oranla 24 kişi ‘4 puan’, %4,8 oranla 22 kişi ‘1 puan’ ve son olarak da %3,5 oranla 16 kişi ‘2 puan’ vermiştir.

Tablo 33’e ‘Engelli kullanımına uygunluğu’ kriteri açısından bakıldığında katılımcılar, kamusal mekânları engelli kullanımı açısından çok kötü bir puanlama ile son sıralara atmıştır. Bu bağlamda, en yüksek oranla yani %14,8 ile 67 katılımcı en düşük puan olan ‘1 Puan’ vermişlerdir. %13,0 oranla 59 kişi ‘5 puan’, %12,8 oranla 58 kişi ‘7 puan’, %11,0 oranla 50 kişi ‘3 puan’, %9,3 oranla 42 kişi ‘8 puan’ ve yine eşit oran ve sayıda kişi ‘9 Puan’ cevabını vermiştir. Dağılımın devamı ise, %8,4 oranla 38

kişi ‘ 10 puan’, %7,9 oranla 36 kişi ‘ 6 puan’, %7,0 oranla 32 kişi ‘ 4 puan’ ve son olarak %6,6 oranla 30 kişi ‘ 2 puan’ şeklinde gerçekleşmiştir.

Tablo 33’e ‘Yaşlı kullanımına uygunluğu’ kriteri açısından bakıldığında katılımcılar, kamusal mekânları yaşlı kullanımı açısından dengeli bir puanlama ile bir başka ifadeyle puanların yakın olarak dağıldığı bir sonuç ortaya çıkarmışlardır. Dağılım ise şu şekilde gerçekleşmiştir: %14,1 oranla 64 kişi ‘ 5 puan’, %13,2 oranla 60 kişi ‘ 7 puan’, %12,6 oranla 57 kişi ‘ 10 puan’, %11,0 oranla 50 kişi ‘8 puan’, %10,6 oranla 48 kişi ‘ 3 puan’, %10,1 oranla 46 kişi ‘6 puan’, %9,3 oranla 42 kişi ‘ 1 puan’, %8,4 oranla 38 kişi ‘ 9 puan’, %5,9 oranla 27 kişi ‘ 4 puan’ ve son olarak da %4,8 oranla 22 kişi ‘ 2 puan’ almıştır.

Tablo 33’e ‘Çocuk kullanımına uygunluğu’ kriteri açısından bakıldığında katılımcılar, kamusal mekânları tablonun birbirine en yakın puanlamasını yapmışlardır. Dağılım şu şekildedir: %12,6 oranla 57 kişi ‘7 puan’, %12,3 oranla 56 kişi ‘6 puan’, %12,1 oranla 55 kişi ‘8 puan’, %11,7 oranla 53 kişi ‘5 puan’, %11,0 oranla 50 kişi ‘10 puan’, %9,9 oranla 45 kişi ‘ 1 puan’, %9,7 oranla 44 kişi ‘ 3 puan’, %8,1 oranla 37 kişi ‘ 9 puan’, %7,3 oranla 33 kişi ‘4 puan’ ve son olarak %5,3 oranla 24 kişi ‘ 2 puan’ vermiştir.

3.5.3. Gözleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde örneklem olarak seçilmiş 6 kentsel kamusal mekânda yapılmış olan gözlem notlarına dair bulgular aktarılmıştır.

3.5.3.1. Kaymakkapı Meydanı

Kaymakkapı meydanı, yoğun trafiğin olduğu ve sadece kaldırımlar üzerinde bankların ve bank tarzı açık oturma yerlerinin olduğu bir yerdir. Yine bu alan üzerinde otobüs durakları ve Isparta esnafı yer almaktadır. Meydanın trafiğe bu denli açık olması, kamusal mekânın kullanım işlevini de olumsuz etkilemektedir. Kaymakkapı meydanı, yurттаşlar tarafından en çok ‘günlük kullanım açısından bir geçiş alanı’ olarak kullandığı gözlemlenmiştir (Ek-2 ve Ek -3 de Kaymakkapı Meydanına ilişkin görseller yer almaktadır).

Kaymakkapı Meydanı, günün öğle ve öğlede sonraki saatlerinde aktif olan bir yerdir. Kenti önemli noktalara bağlayan bir kavşak olması sebebiyle, özellikle Mimar Sinan Caddesi üzerinde biriken trafiği rahatlatmak için bir çıkış noktası olmaktadır. Kaymakkapı meydanı etrafında bazı cafe ve Isparta esnafının –özellikle dönercilerin,

tatlıcılarının- olduğu gözlemlenmiştir. Sabah saatlerinde meydana sadece esnaf ve işe giden bireyler bulunmaktadır. Öğle vaktinde oturma alanlarında kapalı bir sığınacak alan olmaması bakımından çok tercih edilmemekte, banklar özellikle yaşlı ve emekli kimselerce öğleden sonra bir soluklanma yeri olarak kullanılmaktadır. Mekânda iletişimin dili açısından bakıldığında, evli çiftlerin, yaşlı çiftlerin veya tek başına oturan insanların olduğu ancak iletişim açısından cep telefonu kullanan bireylerin ağırlıkta yer aldığı söylenebilir. Akşam, sadece belli kafelerin açık olduğu banklarda ise daha çok genç yaşta bireyleri oturduğu gözlemlenmiştir. Kaymakkapı meydanını ‘bir geçiş alanı olarak’ kullanan kişilerin farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip olduğu görülürken, bankta oturan, dinlenen insanların daha çok yaşlı bireyler olduğu veya okul çıkışı kısa süreli oturup - kalkan öğrenci veya öğrenci gruplarının olduğu bu bağlamda uzun süreli kullanıcıların alt veya orta gelir grubundan bireylerin olduğu gözlemlenmiştir.

3.5.3.2. Kafeler Caddesi

Kafeler Caddesi, Isparta kentinde eğlence yerleri açısından önemli bir yere sahiptir. Kafeler Caddesi, sağlı sollu dükkânların olduğu, çok geniş sayılmayacak sokağın üzerinde yer alan daha çok alkollü mekânların bulunduğu ancak kahvecilerinde önemli oranda yer aldığı bir kamusal mekândır. Kullanıcıları önemli bir çoğunlukla gençlerden oluşmaktadır (Ek-4 ve Ek-5 de kafeler caddesine ilişkin görseller yer almaktadır).

Kafeler caddesi bir eğlence yeri olması bakımından, gruplar veya çiftler olarak gelen bireyler tarafından özellikle gece kullanılmaktadır. Sabah saatlerinde çoğu dükkânın kapalı olduğu gözlemlenmiş ve sadece işi gereği oradan geçen bireyler kullanılmaktadır. Öğle vaktinden itibaren kafe tarzı yerlerin açıldığı gözlemlenmiştir. Mekânda oluşan iletişiminin gözlemlenmesinde ortaya büyük oranda eğlenen bireyler çıkmakla birlikte, telefonu ile uğraşan yalnız bireyler de yer almaktadır. Mekânda yer alan bireylerin çoğunluğunun öğrencilerden oluştuğu görüldüğü için sosyo-ekonomik bakımdan alt, orta ve üst gelir gruplarının mekân kullanıcılarından olduğu söylenebilir. Kullanıcıların geçirdikleri süreler özellikle ‘gece’ vakti daha uzun olduğu gözlemlenmiştir.

3.5.3.3. Ayazmana Mesire Alanı

Ayazmana mesire alanı, Isparta merkeze yaklaşık 4 kilometre uzaklıkta bulunan ve Isparta valiliğinin hemen arkasında yer alan duraklardan kalkan belediye otobüsleriyle

15 dakika ile 20 dakika arasında gidilebilen kestane ağaçlarıyla donanmış doğal bir mesireliktir (Ek-6 ve Ek-7 de Ayazmana mesire alanına ilişkin görseller yer almaktadır).

Ayazmana Mesire alanı, dinlenme ve piknik alanı olarak kullanılmaktadır. Kullanıcıları arasından genel olarak alt ve orta gelir grubuna mensup bireylerin bulunduğu gözlemlenmiştir. Özellikle hafta sonları önemli bir çekim merkezi haline dönüşmektedir. Kullanıcılar en sık oranla öğlen veya öğleden sonra bu alanlarda vakit geçirmektedirler. Mekânda, Isparta'nın diğer kamusal mekânlarında gözlemlenen etkinliklerden farklı olarak aileler yine başka ailelerle burada sosyalleşmektedirler. Çocuk sahibi olan ebeveynler için, mesireliğin giriş noktasında büyük bir park yer almaktadır. Uzun ve dik bir yokuş çıktığında sol tarafta dağlık alana doğru çimlerin üzerinde mangal yakan, okey oynayan aileler bulunmaktadır. Ayazmana da gecenin kamusalılığı ise yerini sarhoşlara bırakmaktadır. Özellikle Mesireliğin sonuna doğru önemli sayıda alkollü genç ve orta yaşta kişi gözlemlenmiştir.

3.5.3.4. İstasyon Caddesi

İstasyon Caddesi, trafiğe yoğun bir şekilde maruz kalan sadece bulunduğu konumda belli oranda kafelerin yer aldığı bir kentsel kamusal mekândır (Ek-8 ve Ek-9 da istasyon caddesine ait görseller yer almaktadır). İstasyon caddesinde kamusal kafeler üzerinden var olmaktadır. Büyüklük ve kalabalık olarak ve kamusal yaşamda Isparta'da yer alan diğer kamusal mekânlar arasında çok daha az kişinin kullandığı bir yerdir. İstasyon caddesine kullanıcıları orta gelir düzeyine sahip insanların yer aldığı bir durum gözlemlenmiştir.

3.5.3.5. İyaş Park AVM

İyaş Park AVM, kentin otogarıyla yan yana bulunmaktadır. Belli bir şahsa ait olması bakımından ve güvenlik görevlisinin olması açısından yarı kamusal alan olarak değerlendirilmektedir. İyaş Park AVM belli saatler aralığına hizmet vermektedir. Bu saatler ise sabah 10:00 ile akşam 22:00 arasındadır. Mekânın içerisine girildiğinde geniş bir alanda sıralanmış mağazalar bulunmaktadır. Ortada bulunan boşluklarda oturmak ve dinlenmek için yerler vardır. Bu alanları genellikle yaşlı bireyler kullanmaktadır. Avm'nin otogar çıkışına doğru olan yönünde sergi alanı bulunmaktadır.

Mekânın kullanımında yemek salonlarının kullanımı ilk sırayı almaktadır. Ayrıca içerisinde bulunan kafelerle de önemli ölçüde kullanılmaktadır. Mekânın kullanıcıları ise orta ve alt gelir grubuna mensup bireylerdir. Öğrencilerin mekânı yoğun

olarak kullandığı gözlemlenmiştir. Mekânın en yoğun olduğu zaman aralığı ise öğleden sonra ve akşam arasındadır. Mekânda iletişim tek yönlü olarak tüketim üzerine kurulmaktadır.

3.5.3.6. Centrum Garden AVM

Centrum Garden, saat 10:00 ile 23:00 arası hizmet veren bir yerdir. Mekânın kullanıcıları üst gelir grubuna mensup kişilerdir. Mekânın iletişimi burada tek yönlü bir durumda değildir. Kullanıcıları bu alanlarda özellikle çocuklarına yönelik daha çok faaliyet alanı bulmaktadır. Mekânın en yoğun olduğu zamanlar ise akşam vakitleridir. Ancak mekânın belli bir gelir grubuna hitap ettiği için buradaki kamusallığın çok sınırlı olduğu gözlemlenmiştir.

SONUÇ

Kamusal alan kavramının kuramsal açıdan çıkış noktası siyaset felsefesine ve siyaset bilimine dayansa da bu çalışma, “kamusal alan”ın ideolojik tartışmalarından ziyade, kentsel mekanın farkındalığı ve kullanımı üzerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda kuramsal tartışmalara sıkışmış kamusal alanın, mekan içerisinde yansıması kamusal mekan kavramını ortaya çıkarmaktadır. Kamusal Alan ve Kamusal Mekan mefhumlarının genellikle benzer bir anlamı karşıladığı düşünülmektedir. Bundan dolayı aralarında oluşan ince ayırım göz ardı edilmektedir. Her iki kavram arasında yer alan ayırım kökten bir farklılığı değil daha çok soyut-somut ilişkisi çerçevesinde değerlendirilecek bir noktadadır.

Soyut ve Somut açıdan yapılan bir değerlendirmede alan (*space*) kelimesinin daha soyut bir anlam taşıdığı söylenebilir. Kavramın soyut niteliği bir düşünsel yapıyı içerisinde bulundurmasından kaynaklanmaktadır. Kamusal alan, fikirlerin paylaşıldığı bir noktayı belirtirken, Kamusal Mekan kavramı ise salt olarak bu paylaşımın kentin hangi noktasında yapıldığını göstermektedir. Bir başka ifadeyle kamusal mekan, kamusal alan kavramının mekânsal durumunu veya sınırlarını, sosyal ilişkiler, kurallar ve iletişim biçimleriyle birlikte anlatmak için kullanılmaktadır. Dolayısıyla, kamusal alan, içerisine kamusal mekânı da alan daha geniş bir kavramsal bütündür.

Mekâna kamusal veya özel bir boyut kazandıran özellikler ise temelde bahsi geçen iki kavramın karşıtlığı üzerinden oluşmaktadır. Herhangi bir mekâna kamusal olma anlamını kazandıran özellikler bu karşıtlığın sentezinden ortaya çıkmaktadır. Bu sentez içerisinde “içsel olan ve özneliği” barındıran unsurlar ile “dışsal olan ve kamuoyunu ilgilendiren” unsurların yer alması gerekmektedir. Bu sentez içerisinde çıkan sonuca göre bireylerin kamusal ve özel mekân algısı belirginleşmektedir.

Kentsel mekânlarda özel ve kamusal alan ayrımı, bireylerin kişisel ve toplumsal olarak kurduğu ilişkilerin karşıtlığının fiziki bir sonucudur. Bireylerin iç dünyası, yakın çevresi, kültürel ve sosyal yapı gibi durumlar hem özel alanı hem de kamusal alanı şekillendirmektedir. İnsanların gerçekleştirdiği eylemler bir mekân dahilindedir ve bu durum yaşamın tamamını etkileyen ilişkiler oluşturmakta ve sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda günlük yaşamın her anı farklı bir mekân içerisinde, değişen ilişkiler ağı çerçevesinde yaşanmaktadır. Bu mekânlar bazen özel bazı zamanlar ise

kamusal nitelikleriyle ön plana çıkmaktadır. Hanelerden (Özel Mekânlardan) dışarıya doğru ilk adım atıldığında ise şehrin negatif mekânı olarak kabul edilen sokaklar yani açık kamusal alanlar karşımızda belirmektedir. Sokakların ve caddelerin açtığı güzergâh çoğu zaman büyük geniş bir meydana çıkmaktadır. İşte günlük yaşamla iç içe olan bu mekânlar kentin hafızasını oluşturan kentsel açık kamusal mekânlardır. Kullanıcılarının, günlük olarak iş, okul vb. faaliyetleri gerçekleştirmek için bir geçiş alanı olarak kullandığı, kolektif etkinliklerin düzenlendiği, kamu içerisine dahil olan her bireyin rahatlıkla erişebildiği alanlar olması açık kentsel kamusal mekanların ortak özellikleri arasında yer almaktadır.

Bu çalışmada, kentsel kamusal mekânların Türkiye'deki tarihsel serüveninden hareketle günümüzdeki durumunun farkındalık ve kullanım açısından nasıl bir noktada olduğunun tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu minvalde çalışmanın ana amacı, Türkiye'de Isparta örneklemini dahilinde insan-mekan ilişkisini kentsel kamusal mekanlar üzerinden tartışmaya çalışmaktır. Çalışmanın araştırma soruları: *“Isparta’da en önemli kamusal mekânlar hangileridir? Isparta halkı bu mekânları hangi süre zarflarında ve ne sıklıkta kullanmaktadır? Isparta halkı kamusal alan kavramından ne anlamaktadır ve nasıl anlamlandırmaktadır? Isparta halkı kentsel kamusal mekânları hangi amaçlarla kullanmaktadır? Isparta halk kentin en temel kamusal mekânlarının ne ölçüde farkındadır? Isparta özelinde kentsel kamusal mekânların kullanımında ortaya çıkan problemler nelerdir?”* biçimindedir. Isparta’da kentsel kamusal mekânların kullanımı ve farkındalığını ölçmeyi amaçlayan nitel ve nicel saha çalışmaları ile yukarıda belirlenen sorulara cevaplar aranmaya çalışılmıştır. Araştırmanın nicel kısmını oluşturan anket kısmına bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun gençlerden oluştuğu görülmektedir. Isparta’nın 80.000 nüfuslu bir üniversiteye sahip ve öğrenci kenti olduğu düşünüldüğünde bu durum olağan bir sonuçtur. Ayrıca örneklem içerisinde yer alan kafe, AVM gibi kamusal mekânların gençler tarafından sıkça kullanılması sonucu da; yine genç katılımcı grubunun çalışmada önemli bir oranı oluşturması ile ilişkilidir.

Araştırma bulgularında öne çıkan bir sonuç, katılımcıların %43,6’sının kamusal alanı *‘devlet dairesi ve resmi daireler’* le eş anlamlı olarak görmektedir. Dolayısıyla, katılımcılar devlet otoritesinin hissedilir olduğu alanı kamusal alan olarak görmektedirler. Oysa ki *‘kamu idaresinin alanı’* ile kamusal alanlar birbirinden net bir şekilde ayrılmaktadır. Yine kamusal alan kavramı tanımlaması ile alakalı olarak bir

diğer benzer sonuç, katılımcıların %13,7'sinin kamusal alanları '*halka ait ortak kullanım alanı*' olarak görüyor olduklarını belirtmeleridir. Bu oran ise kamusal alanların özellikleriyle uyumlu daha rasyonel bir cevap olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların kentin kamusal mekanlarını bilme (farkındalık) düzeyini ölçmek için kentin kamusal nitelikli mekanları sunulmuş ve katılımcıların temel kentsel kamusal mekânlara dair net bir farkındalığı olup olmadığı tespit edilmek istenmiştir. Elde edilen sonuç kamusal mekan algısında katılımcılar için %24 oranında "*meydan*" ve %21,1 oranında "*park ve mesire alanları*" olarak tespit edilmiştir. Yine katılımcıların kamusal-özel alan ayırımına ilişkin değerlendirmelerinde de; %91,9 oranında '*devlet dairelerini ve resmi daireleri*' nin kamusal alan olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu oranlar, katılımcıların kamusal mekânları kamu idaresinin alanları ile karıştırdığını düşündürmektedir. Özellikle, son dönem ya da modern kent anlayışının vazgeçilmezi olarak karşımıza çıkan Alışveriş Merkezleri, katılımcıların kamusal ve özel alan ayırımında en çok ikilemde kaldığı yer olarak tespit edilmiştir.

Kamusal alan-mekan tanımlamasına ek olarak katılımcıların Isparta kent merkezini neresi olarak gördükleri ortaya koyulmak istenmiş ve sonuçlarda katılımcıların %47,8 i '*Kaymakkapı meydanı ve valilik çevresi*', %17,6'sı '*İyaş AVM ve civarı*' nı kent merkezi olarak gördükleri tespit edilmiştir. Kent merkezi her kentte büyüme ile ilişkili olarak değişim göstermektedir. Özellikle genç nüfusun ağırlıklı olduğu Isparta'da da gençlerin (orta yaş ve altı grup) kentin yeni cazibe merkezi olarak, büyümesi sonucu oluşan cafe, AVM vb mekanların yoğunlaştığı alanlara işaret ettikleri gözlenmiştir. Orta yaş üstü grup ise; kentin ilk kurulduğu çekirdek merkeze ve Cumhuriyet döneminde şekillendirilmeye başlanan ve 1980'lere dek gelişen eski kent merkezine işaret etmişlerdir. Bu sonuçlar bize kent merkezi algısının değişmekte olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla AVM'lerin günümüzde de hemen hemen her kentte olduğu gibi Isparta'da da, alternatif alt merkezler (ya da yeni merkezler) oluşturduğunu göstermektedir.

Kentsel kamusal mekan odaklı bu çalışmada, kentlinin hemşerisi olduğu kenti tanıması oldukça önemlidir. Bu bağlamda katılımcılardan Isparta kentini simgeleyen, onun markası olabilecek kavramları sıralamaları istenmiştir. Böylece kenti kentlinin zihninde tanınır kılan obje, yapı, ürün, kişi vs? ortaya koyulması hedeflenmiştir. Katılımcılardan kenti simgeleyen üç simge belirtmeleri istenmiş ve elde edilen frekans

ve yüzde değerlerinde en yüksek oranları alan simgeler sıralanmıştır. Buna göre; 1. Gül heykeli %55,1, 2. Süleyman Demirel Heykeli %23,6 ve 3. Isparta Halısı %13 olarak elde edilmiştir.

Kentsel kamusal alan-mekan algısı ve tanımlamasına ek olarak, Isparta’da yer alan açık-kapalı kentsel kamusal mekanların yeterliliğine ilişkin katılımcıların değerlendirmelerinde açık mekanlar için; %63 oranında yeterli ve %37 oranında da yetersiz; kapalı mekanlar için %70,5 yeterli ve %29,5 yetersiz olduklarına dair tespitler edinilmiştir. Her iki kamusal mekan için katılımcıların yetersiz görme algılarının nedenleri arasında; bu mekanların engelli vatandaş kullanımı açısından eksik oluşları ve kültürel faaliyetler açısından yetersiz oluşları öne çıkan sorunlardandır.

Katılımcıların Isparta kent merkezinde yer alan kentsel kamusal mekânları kullanım amacına göre değerlendirmesinde ise, en sık kullanım amacı olarak ilk sırada ‘*gezmek ve dinlemek*’ seçeneği yer almıştır. Katılımcıların kentsel kamusal mekânların işlevleri arasında en az kullandıkları ise ‘*Siyasal ve toplumsal etkinlik*’ seçeneği olmuştur. Ayrıca katılımcıların kentsel kamusal mekânı kolaylıkla kullanıp kullanmadıkları sorusuna ise büyük çoğunluk rahatlıkla kullandığı yönde yanıt vermiştir.

Katılımcıların Isparta’da en sık kullandığı mekân İyaş Park AVM olurken, en az kullandığı mekân ise Centrum Garden olmuştur. Bu mekanlar modern kentin bir özelliği olarak herkesi bir araya toplayabilmesi ve serbestçe vakit geçirebilmesi açısından - kamusal-herkese açık olma özelliği ile- kamusallığını gösterirken; ücrete tabi özel hizmet ve mal satın alınan toplulaştırılmış yapısıyla da özel alan özelliğini yansıtır. Bu yönüyle AVM’ler, yarı kamusal alanlar olarak görülmektedir. İyaş Park AVM’nin ulaşımının kolay ve yeni kent merkezini oluşturma potansiyeli açısından yüksek olması ve Centrum Garden’ın şehrin dışına doğru ulaşımının daha zor olması gibi durumlar kentli tarafından kullanımda tercihini etkilemektedir.

Katılımcıların Isparta’da kamusal mekânları gün içinde en çok kullandıkları zaman dilimi ise, ‘*öğleden sonra*’ olurken, en az kullandıkları zaman dilimi ‘*gece*’ olmuştur.

Katılımcıların kamusal mekânların temizlik, kullanım, güvenlik ve ulaşılabilirliği açısından yaptıkları puanlamada ise en iyi sonuç bu alanların güvenli olduğu yönünde

çıkarken, en kötü sonuç ise bu alanların yaşlı, çocuk ve engelliler açısından kullanıma uygun olmadığı yönünde çıkmıştır.

Yapılan gözlemler neticesinde, Kaymakkapı meydanının yurttaşlar tarafından en çok '*günlük kullanım açısından bir geçiş alanı*' olarak kullandığı tespit edilmiştir. Ayrıca Kaymakkapı meydanını '*bir geçiş alanı olarak*' kullanan kişilerin farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip olduğu görülürken, bankta oturan, dinlenen insanların daha çok yaşlı bireyler olduğu veya okul çıkışı kısa süreli oturup - kalkan öğrenci veya öğrenci gruplarının olduğu bu bağlamda uzun süreli kullanıcıların alt veya orta gelir grubundan bireylerin olduğu gözlemlenmiştir.

Gözlem alanlarından bir diğeri olan, Kafeler Caddesi bir eğlence yeri olması bakımından, gruplar veya çiftler olarak gelen bireyler tarafından özellikle gece kullanılmaktadır. Mekânda yer alan bireylerin çoğunluğunun öğrencilerden oluştuğu görüldüğü için sosyo-ekonomik bakımdan alt, orta ve üst gelir gruplarının mekân kullanıcılarından olduğu söylenebilir.

Kentlinin açık yeşil alan olarak kullandığı bir diğer gözlem mekanı Ayazmana Mesire Alanında yapılan gözlemlerde ise, kullanıcıları genel olarak alt ve orta gelir grubuna mensup bireylerin bulunduğu tespit edilmiştir. Ayazmana Mesire Alanı özellikle hafta sonları önemli bir çekim merkezi haline dönüşmektedir. Kullanıcılar en sık oranla öğlen veya öğleden sonra bu alanlarda vakit geçirmektedirler.

Son olarak kentin Cumhuriyet dönemi gelişim tarihini de yansıtan bir mekan olan İstasyon Caddesi gözlemlerinde ise, kamusallığın kafeler üzerinden var olduğu söylenebilir. Trafığe yoğun bir şekilde maruz kalan ve sadece bulunduğu konumda belli oranda kafelerin yer aldığı bir kentsel kamusal mekân olan İstasyon Caddesi, büyüklük ve kullanıcı nüfus yoğunluğu açısından Isparta'da yer alan diğer kamusal mekânlara oranla çok daha az kişinin kullandığı bir yerdir.

KAYNAKÇA

- Alkibay, Sanem vd., *Alışveriş Merkezleri ve Yönetimi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2007.
- Altınçekiç, Sanem Çınar, “Kentsel Alanda Mekân Organizasyonu ve Beyazıd Çevresinin İrdelenmesi”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri: A,Cilt:47,Sayı:2,1997, ss. 201-228.
- Altuna, Oylum Korkut, *Alışveriş Merkezleri- AVM’ler Nasıl Farklı Konumlandırılır ?*, Beta Yayınları, İstanbul, 2012.
- Aslanoğlu, Rana A. , *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000.
- Bağce, H. Emre, “Küreselleşme, Devlet ve Demokrasi”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:32, Sayı:4, 1999, ss.5-15.
- Bal, Hüseyin, *Kent Sosyolojisi*, Sentez Yayıncılık, Bursa, 2015.
- Bala, Havva Alkan,“ ‘Çıkmaz Sokak’; Mahallenin Üstü Açık Oturma Odası”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10, 2012, ss.27-33.
- Beaud, Michel, *Kapitalizmin Tarihi*, Çev. Fikret Başkaya, Yordam Kitap Yayınevi, İstanbul, 2015.
- Beddington, Nadine, *Shopping Center: Retail Development, Design And Management*, Butterworth Scientific, London, 1991.
- Begel, Egon Ernest, “Kentlerin Doğuşu”, *Cogito Dergisi*, Sayı:8, İstanbul, 1996, ss. 7-16.
- Berman, Marshall, *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*, Çev. Ümit Altuğ – Bülent Peker, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.
- Bıyık, Zeynep, “Kamusal Mekânın, Kent Mekânından Soyutlanması ve Devlet Otorite’sinin Yaratmış Olduğu Dokunulmazlık Algısının Bu Süreçteki Rolü”, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2011.
- Biröl, Gaye, “ Çağdaş Alışveriş Merkezlerinde Kent Dokusunun Yeniden Yorumlanması”, *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*,20(4):421-427.
- Bloch, Marc *Feodal Toplum*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Doğu-Batı Yayınları, Ankara,2005.

Bookchin, Murray, *Kentsiz Kentleşme, Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, Çev. Burak Özyalçın, Sümer Yayıncılık, İstanbul, 2014.

Can, Yılmaz, *İslam Şehirlerinin Fiziki Yapısı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1995.

Canpolat, Hasan “Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi”, Ed. Ahmet Kesik ve Hasan Canpolat, *Küreselleşme ve Kamu Yönetiminde Dönüşüm*, Seçkin Yay., Ankara, 2011.

Cansever, Turgut, *Osmanlı Şehri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

Castells, Manuel, *Kent – Sınıf – İktidar*, Çev: Asuman Türkün, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2014.

Cemali, Alâ Leman, “Kentsel Kamusal Mekanda Yaya Hareketi: Bağdat Caddesi Örneği”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Haziran, İstanbul, 2011.

Cengizkan, Ali, “Cumhuriyet Dönemi Kamusal Mekânları İçin Bir Çalışma Programı”, *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*, Ed. Güven Arif Sargın, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

Cerasi, Maurice M., *Osmanlı Kenti*, Çeviri: Aslı Ataöv, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999.

Ceylan, Burcu, “Antik Dönem Anadolu Kentleri ve Kent Mimarisi: Antik Kentlerde Kent ve Yapı Etkileşimi”, *Bursa Yapı Yaşam Kongresi*, Bursa, 2004, s.1. <<http://www.academia.edu/10674436>>, Erişim Tarihi: 05.04.2016.

Childe, Gordon, *Kendini Yaratan İnsan*, Çev. Filiz Ofluoğlu, Varlık Yayınları, İstanbul, 2006.

Cüendioğlu, Dücan, *Mimarlık ve Felsefe*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012.

Çavuşoğlu, Erbatur, *Türkiye Kentleşmesinin Toplumsal Arkeolojisi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014.

Çerçi, Serpil, “Kamu Alanlarının Yaşam Kalitesine Etkisi ve Adana”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10, 2012, ss.19-21.

Çetin, Abdulkadir, “Kamusal Alan ve Kamusal Mekân Olarak ‘Sokak’ ”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006.

Çubuk, Mehmet, “Zaman ve Kentsel Çevre Oluşumu”, *M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi*,1982.

Çukurçayır, M. Akif, *Yerel Yönetimler*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2015.

Demirgil, Selçuk ve Demirgil, Hakan, “Isparta’nın Kısa Tarihi”, *Geçmişten Günümüze Isparta*, Ed. Hüseyin Gül – Songül Boybeyi, Atatürk Kültür Merkezi Yayını:370, Ankara, 2009.

Donat, Onur ve Yavuzçehre, Pınar Savaş, ”Sakin Kent (Cittaslow) Üyeliğinin Kamusal Mekanlara Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,2016,Sayı:35,ss.115-126, <
<http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/view/1231>> , Erişim Tarihi: 14.05.2016.

Dostoğlu, Neslihan T., “Kentler ve Meydanları”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı:334,2007, Erişim Adresi: <<http://www.mimarlikdergisi.com> >, Erişim Tarihi: (26.09.2017).

Engels, Friedrich, *İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu*, Eriş Yay., Ankara, 1997.

Erdönmez, Ebru, *Kamusal Alan ve Toplum*, Esenler Şehir ve Düşünce Merkezi, İstanbul,2014.

Ersoy, Akın, ”Agoralar ve Bir Ticaret Yapısı Örneği: Agora Stoaları”, *Ege Mimarlık Dergisi*,s:1995/1-15, İzmir,1995,ss.<<http://www.egemimarlik.org/15/index.php>>, Erişim Tarihi: 07.04.2016.

Ertan, Kıvılcım Akkoyunlu “Kent Hakkı Üzerine Düşünceler”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 41, Sayı: 4, Aralık 2008, ss.125-141 <<http://www.todaie.edu.tr> > Erişim Tarihi:12.04.2016.

Ertan, Kıvılcım Akkoyunlu, *Kent ve Kentli Hakları*, TODAİE, Ankara,2014.

Ertürk, Hasan– Tosun, Elif Karakurt, “Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekânsal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği”, *U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:10, Sayı:16, 2009, ss.37-53.

Faroqhi, Suraiya, *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler*, Çev. Neyyir Kalaycıoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2004.

Featherstone, Mike, *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, Çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.

Fırat, Serap “Kentsel Mekânlarda Kamusal Alan”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C:11,Sayı:4, 2002, ss. 41-72.

G.M. Trevelyan, *Kultur – und Sozialgeschichte Englands*, Hamburg, 1948.

Gates, Charles, *Antik Kentler*, Çev. Barış Cezar, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015.

Giddens, Anthony, *Modernliğin Sonuçları*, Çev. Ersin Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2016.

Giddens, Anthony, *Sosyoloji*, Ed. Cemal Güzel, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2012.

Gottdiener, Mark, *Postmodern Göstergeler*, Çev. Erdal Cengiz, Hakan Gür, Arhan Nur, İmge Kitabevi, Ankara, 2005.

Gökgür, Pelin, *Kentsel Mekânda “Kamusal Alan” ın Yeri*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Gönen, Mustafa, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kentsel Kamusal Mekânın Dönüşümü: Bayezid Meydanı Örneği”, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2001.

Gül, Atila – Küçük, Volkan “Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, 2001, ss. 27-48.

Gül, Hüseyin vd., “Antik Çağdan Günümüze Kentsel Kamusal Mekanın Dönüşümü”, *Şehir ve Medeniyet Dergisi*,2016, ss. 14-25.

Gül, Hüseyin vd., *Türkiye’de Yerel Yönetimler Ve Yerel Siyaset*, Detay Yay., Ankara, 2014.

Gündüz, Özdeş, *Şehirciliğe Giriş ve Toplum Mikyası*, İTÜMF Yayını, İstanbul, 1962.

Gürallar, Neşe, “Kamu-Kamusal Alan-Kamu Yapıları-Kamusal Mekân: Modernite Öncesi ve Sonrası için Bir Terminoloji Tartışması”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı:350, 2009, Erişim Adresi: <<http://www.mimarlikdergisi.com>>, (Erişim Tarihi: 26.09.2017).

Gürün, Banu A. ,“Alışveriş Merkezine Karşı Kent Merkezi”, *TMMOB Planlama Dergisi*, 2005/1, ss. 63-74, Erişim Adresi:

<http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/311359ed4969e84_ek.pdf> , Erişim Tarihi: 04.11.2016.

Habermas, Jürgen, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, Çev: Tanıl Bora – Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Harvey, David, *Asi Şehirler: Şehir Hakkından Kentsel Devinime Doğru*, Ayşe Deniz Temiz (Çev.), Metis Yayınevi, İstanbul, 2012.

Harvey, David, *Paris, Modernitenin Başkenti*, Çev. Berna Kılınçer, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2013.

Harvey, David, *Postmodernliğin Durumu*, Çev. Sungur Savran, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2014,

Hasol, Doğan, *Ansiklopedik Mimari Sözlüğü*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 1998.

Helle, Hans Jürgen, “Kentleşmiş İnsan”, *Cogito Dergisi*, Sayı:8, İstanbul, 1996, ss. 71-80.

Holton, R.J., *Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık*, Çev. Ruşen Keleş, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1999.

İnam, Ahmet, “Hanemizdeki Sır”, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl:2, Sayı:5, 1998-9.

İnceoğlu, Mehmet ve Aytuğ, Ayfer, “Kentsel Mekânda Kalite Kavramı”, *Megaron Dergisi-Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2009, Cilt:4, Sayı:3, ss. 131-146.

İnternet Kaynağı, 300 Sayılı Mesire Yerleri Uygulama Tebliği, Erişim Adresi: <<https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Tebliğler/Mesire%20Yerleri%20Uygulama%20Tebli%C4%9Fi.pdf>> Erişim Tarihi: 20.05.2017.

İnternet Kaynağı, Erişim Adresi: <<http://www.ispartaya.com/isparta/tarih/tarih3.htm>>, Erişim Tarihi: 20.04.2018.

Jameson, Fredric, *Postmodernism or The Cultural Logic of Late Capitalism*, Duke University Press, New York, 1991.

Kara, Adem, “Osmanlı Devletinde Kent Kavramı”, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl:17, Sayı:67, (Kasım, Aralık, Ocak 2013-14).

Keleş, Ruşen ve Mengi, Ayşegül, *Kent Hukuku*, İmge Yayınevi, Ankara, 2017.

Keleş, Ruşen, “Kamusal Alan, Kentleşme ve Kentlilik Bilinci”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10, 2012, ss.10-12.

- Keleş, Ruşen, *Kentleşme Politikası*, İmge Yayınevi,12. Baskı, Ankara, 2012.
- Kesiriklioğlu, Fatma, “Küreselleşme Sürecinde Değişen Etik ve Kent Etkileşimi”, *Mekân, Kültür ve Yönetim Perspektifinde 21. Yüzyıl Kentleri*, Ed. Elif Karakurt Tosun, Ekin Yayınevi, Bursa, 2010.
- Kıvılcım, Fulya, “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt:5, No:1, ss.219-230, Erişim Adresi: <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/117355>>.
- Kozlowski, J., C., “Can Towns Restrict Public Park Access To Residents And Their Guests?”, 2001.
- Kuban D., *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 1998.
- Lefebvre, Henri, *Mekanın Üretimi*, Çev. Işık Ergüden, Sel Yayınları, İstanbul,2015.
- Lefebvre, Henri, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, Çev. Işın Gürbüz, Metis Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Lefebvre, Henri, *The Production of Space*, İngilizce Çeviri: Donald Nicholson-Smith, Oxford: Blackwell Publishers,1998.
- Lévy M.– Leboyer, *Les Banques européennes et l'Industrialisation internationale dans la première moitié du XIX siècle*.
- Madanipour, Ali, ‘Why are the design and development of public spaces significant for ities’, *Environment and Planning B: Planning and Design*, 26(6), 1999, pp. 879-891.
- Madanipour, Ali *Public and Private Spaces of the City*, Routledge-Taylor&Francis Group Press, New York, 2003.
- Mahçupyan, Etyen, “Osmanlı’dan Günümüze Parçalı Kamusal Alan”, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl:2, Sayı:5, (Kasım, Aralık, Ocak 1998-1999).
- Massey, Doreen, “Power-Geometry and A Progressive Sense of Place”, J. Bird-B. Curtis(ed.), *Mapping The Futures Local Cultures Global Chance*, Routledge Publications, London, 1993.
- Melton, James Von Horn, *Aydınlanma Avrupasında Kamunun Yükselişi*, (Çev. F. B.Aydar), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2011.

Mumford, Lewis *Tarih Boyunca Kent*, Çev. Gürol Koca – Tamer Tosun, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2007.

Nihat, Falay, “Kamusal Alanın Oluşumu, Dönüşümü ve İktisadi Boyut”, *Journal of Life Economics Dergisi*, Sayı:2 2014, ss. 51-70.

Onat, Nazım, *Kamusal Alan ve Sınırları*, Durak İstanbul Dizisi – 1, İstanbul, 2013.

Ortaylı, İlber, *Osmanlı Toplumunda Aile*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

Ökmen, Mustafa ve Parlak, Bekir, *Yerel Yönetimler*, Alfa Aktüel Yay. , Bursa, 2010.

Özbek, Meral, *Kamusal Alan*, Hil Yayınları, İstanbul, 2015.

Özdemir, Aydın, “Katılımcı Kent Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü”, *TMMOB Planlama Dergisi*,2007/1, ss. 37-43. Erişim Adresi: < http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/fc214004c9481e4_ek.pdf> , Erişim Tarihi: 10.11.2016.

Özparlak, Ferda ve Meşhur, Mehmet Ç., ” Sokaktan Siteye Dönüşen Yarı Kamusal Mekânlar: Komşuluk İlişkileri Üzerine”, *Mimarlık Dergisi*, Sayı:365, 2012, Erişim Adresi: < <http://www.mimarlikdergisi.com> >, Erişim Tarihi: 26.09.2017.

Park, Robert, *On Social Control and Collective Behavior*, Chicago: Chicago University Press,1967.

Pirenne, Henri, *Ortaçağ Avrupası'nın Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, Çev. Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yay., İstanbul, 2012.

Pirenne, Henri, *Ortaçağ Kentleri*, Çev. Şadan Karadeniz, İletişim Yay. , İstanbul, 2014.

Pustu, Yusuf, “Küreselleşme Sürecinde Kent: ‘Antik Site ’den Dünya Kentine”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı:60,2006, ss.129-151.

Reyhan, Sunay, “Cumhuriyetçi-Liberal-Müzakereci Kamusal Alan Modelleri ve Türkiye’de Kamusal Alanın Gelişimi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C:10,Sayı:3-4, 2002, ss. 51-78.

Sağlam, Serdar, “1923-1950 Yılları Arasında Türkiye’de Kent ve Kentleşme Olgusu”, *Sosyoloji Konferansları*, No:53, 2016, ss. 257-274, Erişim Adresi: < <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/236371>>, Erişim Tarihi: 10.02.2018.

Sarıbay, Ali Yaşar, *Kamusal Alan, Diyalojik Demokrasi, Sivil İtiraz*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.

Sennett, Richard, *Gözün Vicdanı – Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*, Çev. Süha Sertabiboğlu ve Can Kurultay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.

Sennett, Richard, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, Çeviri: Serpil Durak –Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2016.

Sennett, Richard, *Ten ve Taş – Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, Çev. Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.

Sertkaya, İlknur, “Kent Meydanları: Adana 5 Ocak Meydanı Üzerine Bir İnceleme”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10, 2012, ss.13-18.

Sjoberg, Gideon, “Sanayi Öncesi Kenti”, Ayten Alkan, Bülent Duru (Der. ve Çev.), *20. Yüzyıl Kenti*, İmge Yayınevi, Ankara, 2002.

Şengül, H. Tarık, *Kentsel Çelişki ve Siyaset*, İmge Kitapevi, Ankara, 2009.

Taşçı, Hasan, *Bir Hayat Tarzı Olarak, Şehir, Mekân, Meydan*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2014.

Tekel, Ayşe, “Alışveriş Merkezlerinin ‘Kamusal Mekân’ Nitelikleri Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Panora Alışveriş Merkezi Örneği”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:10, Ankara, Bahar – 2009, ss. 141-154.

Tekeli, İlhan, “19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü”, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, Ed. Paul Dumont ve François Georgeon, , Çev. Ali Berktaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

Tekeli, İlhan, “Cumhuriyet Döneminde (1923-1973) Türkiye Belediyeciliğinin Evrimi”, *Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi*, Ed. Ergun Türkcan, TİD Yayını, Ankara, 1978.

Tekeli, İlhan, *Anadolu’da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2011.

Tekeli, İlhan, *Modernizm, Modernite ve Türkiye’nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2011.

Toprak, Zerrin, *Kent Yönetimi ve Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016.

Tuna, H. Bülend, “Kenti Sevebilmek”, *Güney Mimarlık Dergisi*, Sayı:10, 2012.

Tümtaş, Mim Sertaç, *Kent, Mekân ve Ayrışma*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2012.

Ünüvar, Kerem, “Osmanlı’da Bir Kamusal Mekân: Kahvehaneler”, *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl:2, Sayı:5, 98/99.

Weber, Max, *Şehir, Modern Kentin Oluşumu*, Çev: Musa Ceylan, Yarın Yayınları, İstanbul, 2015.

Wycherley, R.E. , *Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu?* Çev: Nur Nirven-Nezih Başgelen, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul,2011.

Yalım, İnci, “Toplumsal Belleğin Ulus Meydanı Üzerinden Kurgulanma Çabası”, *Ankara'nın Kamusal Yüzleri*, Ed. Güven Arif Sargın, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.

Yaylı, Hasan, “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Tarihi Gelişimi”, *Yerel Yönetimler*, Ed. Kemal Görmez- Hasan Yaylı, Orion Kitapevi, Ankara, 2018.

Yazıcıoğlu, Y ve Erdoğan, S, *SPSS uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004.

Yerasimos, Stefan, “Tanzimat’ın Kent Reformları Üzerine”, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, Ed. Paul Dumont ve François Georgeon, , Çev. Ali Berktaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1999.

Yıldız, Mehmet - Alaeddinoğlu Zeydin Faruk, “Küreselleşme Çağında Değişen Mekân Algılayışları”, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, II. Cilt,2011.

Yırtıcı, Hakkı, *Çağdaş Kapitalizmin Mekânsal Örgütlenmesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2009.

Zucker, Paul, *Town And Square: From The Agora To The Village Green*, Columbia University Press, New York,1959.

EKLER

Ek-1: Örnek Anket Formu

**TÜRKİYE'DE KENTSEL KAMUSAL ALAN- MEKÂN: FARKINDALIK VE KULLANIM AÇISINDAN ISPARTA
İNCELEMESİ
ANKET FORMU ÖRNEĞİ**

DEMOGRAFİK VERİLER
1.Yaşınız: ☐ 18-24 ☐ 25-32 ☐ 33-40 ☐ 41-48 ☐ 49-56 ☐ 57-65 ☐ 65+
2.Cinsiyet: ☐ Erkek ☐ Kadın
3.Medeni Durum: ☐ Evli ☐ Bekar ☐ Diğer.....
4.Evliyseniz kaç çocuğunuz var? ☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5+
5. Eğitim durumunuz: ☐ Okuryazar Değil ☐ İlkokul Mezunu ☐ İlkokul Terk ☐ Ortaokul Mezunu ☐ Ortaokul Terk ☐ Lise Mezunu ☐ Lise Terk ☐ Ön Lisans Mezunu ☐ Lisans Mezunu ☐ Lisansüstü Eğitimde ☐ Lisansüstü Mezunu
6. Mesleğiniz: ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Çiftçi ☐ Öğrenci ☐ Esnaf ☐ Serbest Meslek ☐ Özel Sektör ☐ Ev Hanımı ☐ İşsiz ☐ Diğer-----
7.Gelir Düzeyiniz: ☐ Asgari ücretin altı ☐ Asgari ücret(1640 TL) ☐ 1640- 2640 TL ☐ 2641 – 3640TL ☐ 3641- 4641 TL ☐ 4641+ TL
8.Herhangi bir engeliniz var mı? Cevabınız evet ise engel durumunuzu belirtiniz..... ☐ Evet ☐ Hayır
9.Ailenizde engelli kişi var mı? Cevabınız evet ise engel durumunuzu belirtiniz..... ☐ Evet ☐ Hayır
10. Memleketiniz (Nerelisiniz):
11.Isparta'da ikamet ettiğiniz mahalleniz:
12.Kaç yıldır Isparta'da Yaşıyorsunuz? ☐ 1 Yıdan Az ☐ 1-5 Yıl ☐ 6-10 ☐ 11-15 ☐ 16+
13.Isparta'da bulunma nedeniniz? ☐ Memleketim ☐ Okumak için ☐ Çalışmak için ☐ Ailevi sebepler ☐ Gezme için ☐ Askeri Görev ☐ Diğer-----
KENTSEL KAMUSAL MEKÂN VE ISPARTA'YA AİT SORULAR
14. 'Kamusal Alan' dediğimizde aklınıza ne geliyor?(birkaç kelime veya tek cümle) .....
15. Yaşadığınız yeri düşündüğünüzde Kentsel kamusal mekân denince aklınıza ilk olarak neresi gelmektedir? (Tek bir seçenek işaretleyiniz) ☐ Cadde ☐ Sokak ☐ Meydan ☐ Kahvehane-Salon ☐ Tiyatro-Müze-Sinema ☐ Mağazalar ve AVM'ler ☐ Park ve Mesire alanları ☐ Diğer.....

16. Aşağıdaki kelimeleri ilk duyduğunuzda kamusal alan ve mekân olduğunu düşündüklerinize "evet" diğerlerine "hayır" işaretleyiniz.

Yer Adları	Evet	Hayır
Pazar yerleri		
Otobüs Durakları		
Havaalanı		
Yaş Park Avm.		
Otogar		
Kaldırımlar, Sokaklar ve Caddeler		
Bisiklet Yolu		
Kaymakkapı Meydanı		
Camiler		
Hamamlar		

	Evet	Hayır
Otoparklar		
Isparta Atatürk Stadyumu		
Valilik, Belediye Meclisi vb.		
Bakkal		
Davraz, Meddem, Özel Isparta gibi hastaneler		

17. Isparta kent merkezini neresi olarak görüyorsunuz? .....
18. Isparta kent merkezinde aklınıza gelen ilk yer ya da mekân neresidir? .....
19. Sizce Isparta kent merkezindeki en önemli simgeler nelerdir? (En az iki ya da üç simge) 1.....2.....3.....
20. Isparta kent merkezinde sokak, meydan, cadde, park, kaldırımlar, yaya yolları vb. "açık kamusal alanların" yaşlı, genç, hamile, çocuk, engelli tüm halka hizmet verecek nitelikte olduğunu düşünüyor musunuz? [ ]Evet [ ]Hayır
21. Hayır ise niçin? .....
22. Isparta kent merkezindeki fuar, AVM, müze, tiyatro, kahvehane, kafe gibi kapalı sosyo-kültürel kamusal alanlarının yeterli sayı ve kapasitede olduğunu düşünüyor musunuz? [ ]Evet [ ]Hayır
23. Hayır ise niçin? .....
24. Cadde, park, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânları aşağıdaki yer alan amaçlarına göre sizin kullanımınıza uygun olarak 1-5 Aralığında önem derecesine göre puan veriniz, 1:çok az, 2:az,3: seyrek, 4:sık, çok sık:5 ? [ ] Gezmek ve dinlenmek için [ ] Günlük kullanım açısından bir geçiş alanı olarak [ ] Sohbet ve konuşma alanı olarak [ ] Siyasal ve toplumsal etkinlik alanı olarak [ ] Konser vb. sosyal etkinliklere katılım alanı olarak [ ] Diğer.....
25. Cadde, park, meydan gibi açık kentsel kamusal mekânları kolaylıkla kullandığınızı düşünüyor musunuz? [ ]Evet [ ]Hayır
26. Hayır ise niçin? .....
27. Çocuklarınızın, cadde ve sokak gibi kamusal mekânları rahatlıkla kullandığını düşünüyor musunuz?(Sadece çocuğu olan kişiler cevaplamalı) [ ]Evet [ ]Hayır
28. Hayır ise niçin? .....
29. 'Sokakları' çocuklarınızın veya akrabanız olan çocukların ilk sosyalleştiği yerler olarak görüyor musunuz? (Sadece çocuğu olan kişiler cevaplamalı) [ ]Evet [ ]Hayır
30. Hayır ise niçin? .....

31.Aşağıda sunulan kamusal alan ve mekânları kullanım sıklığınızı ve zaman dilimlerini belirtiniz.									
Yer Adı	KULLANIM SIKLIĞI				EN SIK KULLANDIĞI ZAMAN DİLİMİ (Her yer için tek bir zaman aralığı seçiniz)				
	AZ	ARA SIRA	SIK	ÇOK SIK	SABAH	ÖĞLEN	ÖĞLEDEN SONRA	AKŞAM	GECE
Kaymakkapı Meydanı									
İstasyon Caddesi									
Kafeler Caddesi									
İyaş AVM									
Centrum Garden									
Ayazmana Mesire Alanı									
Dere boyu(Eski Kent Merkezi)									

32.Şimdiye kadar üzerinde konuştuğumuz her türlü kamusal alanı düşünerek aşağıda belirtilen alanlar için 10 üzerinden değerlendiriniz. (10 en yüksek, 1 en düşük)

Temizlik, Bakım ve Düzenlilik	
Kolayca ulaşabilme	
Güvenli/günün her saatinde güvenlik kaygısı duymadan kullanabilme	
Engelli kullanımına uygunluğu	
Yaşlı kullanımına uygunluğu	
Çocuk kullanımına uygunluğu	

Ek-2: Kaymakkapı Meydanına ait 1. Fotoğraf

Ek-3: Kaymakkapı Meydanına Ait 2. Fotoğraf

Ek-4: Kafeler Caddesine Ait 1. Fotoğraf

Ek-5: Kafeler Caddesine Ait 2. Fotoğraf

Ek-6: Ayazmana Mesire Alanına Ait 1. Fotoğraf

Ek-7: Ayazmana Mesire Alanına Ait 2. Fotoğraf

Ek-8: İstasyon Caddesine Ait 1. Fotoğraf

Ek-9: İstasyon Caddesine Ait 2. Fotoğraf

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı: Mehmet NALBANT

Doğum Yeri ve Yılı: Mersin/1991

Medeni Hali: Bekâr

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü (Mezuniyet Yılı: 2014, Lisans Not Ortalaması:3.48)

Yüksek Lisans Öğrenimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (Mezuniyet Yılı: 2018, Yüksek Lisans Not Ortalaması: 4.00)

Yabancı Dilleri ve Düzeyi:

1. İngilizce (YÖKDİL – 72,5)

İş Denevimi:

1. Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Kentleşme ve Çevre Sorunları Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi(2016 yılından beri)

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar:

1. Hayta, Yasemin ve Nalbant, Mehmet, “Doğu Anadolu Bölgesinde İşler Nasıl Yürüyor? E – Belediye Uygulamalarında Yönetişim Düzeyleri: Doğu Anadolu Bölgesi İl Belediyeleri Üzerinden Bir İnceleme”, *Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar*, Ed. Mahmut Güler – Menaf Turan, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, 2.Cilt, İstanbul, 2017, ss. 471-482.